

PROTECT II

Võimekuse loomine vägivallariskide hindamiseks ja
ohvrite turvalisuse tagamiseks

Õppematerjal

Võimekuse loomine vägivallariskide hindamiseks ja ohvrite turvalisuse tagamiseks, Viin 2012

Juhtimine ja koordineerimine: WAVE - Rosa Logar, Ute Rösemann, Regina Webhofer, Melissa Johnston

Autorid:

WAVE - Ute Rösemann, Rosa Logar, Branislava Marvanová Vargová

De Montfort University - Professor Hazel Kemshall, Sarah Hilder

Coordinated Action Against Domestic Abuse (CAADA) - Hannah Fisher

Toimetajad: Toimetaja: Sarah Hilder, **Keeletoimetaja ja graafiline disain:** Maxine Armstrong

Tõlge eesti keelde: Riina Kütt **Toimetaja:** Eha Reitemann

Väljaandja: WAVE – Women Against Violence Europe, European Network and European Info Centre Against Violence
Bacherplatz 10/4, A-1050 Vienna, Austria

Kõik õigused kaitstud. Käesoleva väljaande ühtegi osa ei tohi reprodutseerida, hoida otsingusüsteemis ega edastada ühelgi kujul ega viisil, ei elektrooniliselt, elektrostaatiliselt, magnetlindil, mehhaaniliselt, fotokopeerimise, salvestamise teel või muul viisil ilma väljaandja kirjaliku loata.

WAVE ei võta endale ning ei kanna mingisugust vastutust väliste infoallikate, nagu raamatute või veebilehtede sisu eest, millele käesolevas väljaandes viidatakse.

PROTECT II rahastab Daphne programmi raames Euroopa Komisjon.

Protect II kaasrahastab Austria Töö-, Sotsiaal- ja Tarbijakaitse Ministeerium, Austria Majandus-, Perekonna- ja Noorsooministeerium, Viini Linnavalitsuse naisküsimumuste osakond ning mitmekesisuse ja integratsiooni osakond.

Sisukord

Sisukord	1
Eessõna.....	3
Kuidas õppematerjali kasutada	4
Protect II Sõnaseletusi	9
Sissejuhatus	13
MOODUL 1.....	21
1.1 Kust alustada?	21
1.2 Ühisarusaamade kujundamine	29
1.3 Jõustamise, kaasamise ja toetamise põhimõtted	35
1.4 Koostööpõhine lähenemine: mis see on ning miks see oluline on	43
1.5 Ühise riskikäsitluse ni jõudmine	59
MOODUL 2.....	65
2.1 Riskide hindamist ja maandamist toetava töökorralduse juurutamine organisatsioonis	66
2.2 Riskide ja riskitegurite kindlakstegemine	74
2.3 Riskide hindamine.....	90
2.4 Turvameetmete kavandamine	103
2.4.1 Laste turvalisuse tagamine ja kaitse	112
2.5 Võrgustiku koosolekute edutegurid	120

Eessõna

Käesolev õppematerjal on valminud DAPHNE PROTECT II projekti raames (projekt number JLS/2009-2010/DAP/AG/ 1253). Projekti rahastas Euroopa Komisjon ning kaasrahastasid Austria Töö-, Sotsiaal- ja Tarbijakaitse Ministeerium, Viini Linnavalitsuse naisküsimuste osakond ning mitmekesisuse ja intergatsiooni osakond.

Projekti elluviimises osalesid kaheksateistkümne partnerorganisatsiooni eksperdid kokku kolmeteistkümnest riigist (Austria, Bulgaaria, Horvaatia, Tšehhi Vabariik, Eesti, Prantsusmaa, Saksamaa, Itaalia, Poola, Slovakkia, Hispaania, Rootsi, Ühendkuningriik) ning kaheksa teaduseksperti nõuandva kogu liikmetena (nimed allpool).

Täname kõiki projekti elluviimisel osalenud inimesi koostöö ja panuse eest.

Ekspertide ja partnerorganisatsioonide nimekiri on toodud materjali lõpus.

PROTECT II nõuandva kogu liikmed

- Sonia Chirinos Rivera, kohtunik, Soolise Vägivalla Erikohus, Hispaania.
- Daniela Gloor, Social Insight, Šveits
- Carol Hagemann-White, Osnabrückeri Ülikool, Saksamaa
- Birgitt Haller, Konfliktuurimise Instituut, Viin, Austria
- Marianne Hester, Bristoli Ülikool, Ühendkuningriik
- Amanda Robinson, Cardiffi Ülikool, Ühendkuningriik
- Renée Römkens, Tilburgi Ülikool, Holland
- Sylvia Walby, Lancasteri Ülikool, Ühendkuningriik

Kuidas õppematerjali kasutada

Käesoleva õppematerjali võimalikult laialdaseks kasutamiseks Euroopa erinevates riikides oleme vältinud igasuguseid viiteid konkreetsetele piirkondadele või maadele. Mõistame, et naistevastase perevägivalla ohvrite toetamise õigusraamistikud erinevad nii oma faktilise olemasolu, väljaarendatuse astme kui rakendatuse poolest. Seetõttu tuleb õppematerjali kasutajal või koolitajal teemade käsitlemisel ise oma riigi konkreetseid tingimusi ning konteksti arvestada.

Ülesehitus ja sisu

Materjale võivad kasutada kõik koolitusel osalejad, laadides nad alla WAVE'i veebilehelt. Esmajoones on aga õppematerjal mõeldud abivahendina koolitajaile, et näidata eri asutuste ja organisatsioonide koostöö võimalusi ja kasutegurit töötamisel ohvritega, keda ähvardab suur oht saada perevägivallast tulenevaid vigastusi ja kahjustusi.

Moodulis 1 tuuakse ära põhjused, miks tuleb kõrge riskiastmega olukordades ohvritega tegelda organisatsioonide- ja asutustevahelises koostöös. Eriti kasulik on see ilmselt töötades nende gruppide ja inimestega, keda tuleb niisuguse lähenemise otstarbekuses veel veenda või kui võib eeldada, et see võib tekitada mingisugust vastuseisu. Moodulis antakse lühiülevaade koostööpõhisest sekkumisest ning tuuakse ära esimesed olulisemad sammud, mida tuleks teha võrgustikutöö ning võrgustiku koosolekute põhimõtte juurutamiseks.

Moodulis 2 käsitletakse põhjalikumalt asutuste ja organisatsioonide koostööd perevägivallaga kaasnevate ohtlike olukordade kindlakstegemisel, hindamisel ja turvameetmete rakendamisel; arutatakse juhtumipõhiseid võrgustiku koosolekuid, sellekohast parimat praktikat ning juhiseid esimeste realistlike sammude astumiseks.

Kui hakkate materjaliga tutvuma, siis tahate seda ilmselt teha materjalide esitamise järjekorras. Hiljem võib teil tekkida soov teatud osade juurde tagasi pöörduda või leiate koolituste ettevalmistamise käigus, et mõningad osad ja ülesanded on teie konkreetset sihtgruppi arvestades suurema kasuteguriga. Kui näiteks koolitate spetsialiste, kelle koostöökogemus on väike või olematu, siis on hea alustada **moodulist 1**. Enne **moodul 2** juurde asumist, tuleb aga põhimõtted ja mõisted kindlasti selgeks teha. (Vt **Joonis 0.1, Kolm erinevat moodust õppematerjali kasutamiseks**).

Kui koolitate spetsialiste, kellel on kõrge riskiastmega perevägivalla juhtumite käsitlemisel koostöökogemus olemas, siis tahate ehk alustada **moodulist 2**. Selles moodulis pööratakse suurt tähelepanu riskide kindlaksmääramise praktilistele aspektidele, koostöövõrgustiku osapooli kaasavale juhtumi arutelule ja ühisele turvameetmete kavandamisele. Võib-olla tahate koos kuulajatega kohalike koostööskeemide, nende ulatuse ning efektiivsuse kindlaksmääramiseks ära teha mõned **osas 1.4** toodud ühistegevust puudutavad ülesanded ning alles siis otsustada, missugused **mooduli 1 ja 2** konkreetset osad teie jaoks kõige olulisemad on.

Moodulid on jagatud osadeks. See tähendab, et koolitaja võib käsitleda täpselt neid mooduli osasid, mis konkreetsele auditooriumile kõige enam sobivad ja iga osa võib eraldi alla laadida ja välja printida. Kõik osad algavad sissejuhatusega ja teema ülevaatega. Seal tuuakse ära peamised sõnumid ning asjad, mis peavad selgeks saama.

Samuti leiate ülevaateid uurimustest ja teemakohast lisamaterjali. Koolitajad, kes nimetatud materjale kasutavad ja neid auditooriumile edasi annavad, hakkavad ennast kindlamini tundma, kuna on teemaga põhjalikumalt tutvunud ning oskavad mõelda, kuidas kuulajad reageerida võiksid.

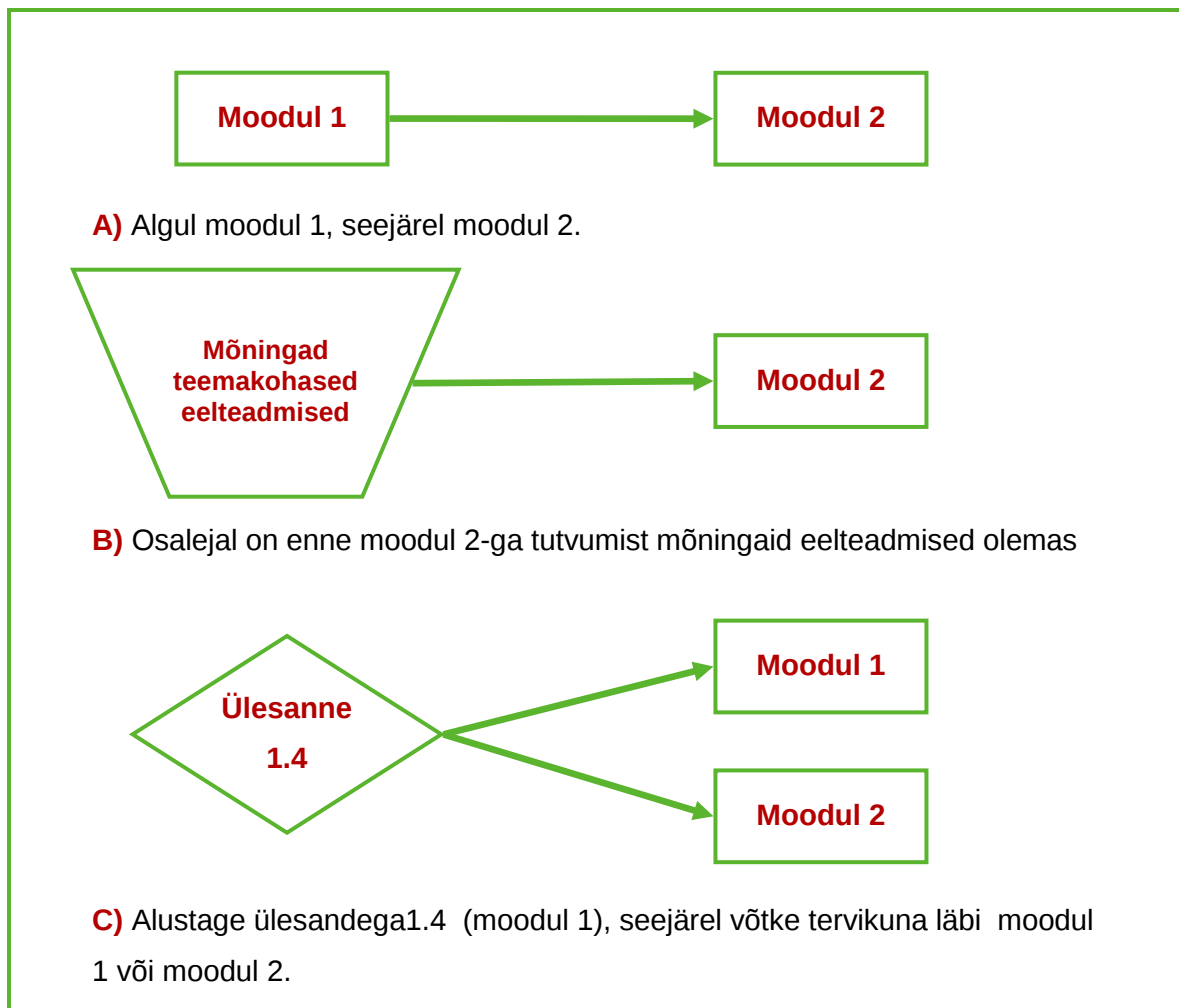
Iga osa sisaldab vähemalt ühte ülesannet, mis aitab teemat paremini omandada. Siit leiate põgusa ülevaate vajalikest vahenditest, ülesande eesmärgid, ajalise raamistiku, jaotusmaterjalid ja kuulajatele mõeldud juhised.

Koolitajale

Selleks, et teil oleks hästi lihtne oma koolitust ja materjale kokku panna, minge WAVE veebilehele, kust saata alla laadida kõik käesoleva materjali ettekanded ja slaidid ning jaotusmaterjalid.

Oleks väga hea, kui koolitajad otsiksid ise oma riigi kohta täiendavaid materjale, informatsiooni ja andmeid, et mooduli iga osa põhisõnumit paremini edasi anda. Oma riigi, piirkonna ja kohaliku elu konteksti rõhutamine lisab koolitusele usaldusväärsust.

Joonis 0.1, Kolm erinevat moodust õppematerjali kasutamiseks

Vajaduse korral tutvuge ka tagasisidet puudutavate juhistega. Juhised on abiks eelkõige neile, kes koolitavad teisi. Kui töötate materjalid läbi iseseisvalt, siis ärge vaadake tagasiside juhiseid enne, kui olete ülesande ära teinud. Tehke seda hiljem ning mõelge, kas leiate mingeid täiendavaid punkte või mõttekäike, mille peale te ise algselt ei tulnud.

Koolitajate koolituse seminar

Koolitajate koolituse seminar toimub Project II projekti raames 2012. aasta maikuu Stockholmis. Seejärel korraldatakse neli piirkondlikku koolitust. Osalejad koolitatakse välja selleks, et nad saaksid ise edaspidi oma riigis analoogseid koolitusi korraldada.

Koolitajaile esitatavad nõuded:

- Vähemalt kaheaastane vägivalla ohvriks langenu naistega töötamise kogemus.
- Arusaamine vägivalla soospetsiifilisest iseloomust ning naistekesksest lähenemisest.
- Mõningane rühmatöö ning teiste koolitamise kogemus.

Edaspidi on koolituste läbiviimisse oluline kaasata kogenud praktikuid naiste tugiorganisatsioonidest. Materjalides rõhutatakse ka seda, et vägivallateemalistesse koolitustesse on algusest peale vajalik kaasata juhtkonna liikmeid, kuna see aitab kujundada parimate praktikate näidetele tuginevat poliitikaraamistikku.

Õppematerjali leiate WAVE veebilehel: www.wave-network.org. Materjal on saadaval erinevates keeltes, sh bulgaaria, tšehhi, inglise, prantsuse, saksa, itaalia, poola, slovaki, hispaania ja eesti keeles.

Küsimuste korral võtke palun ühendust:

WAVE (Women Against Violence Europe)

European Network and European Info Centre Against Violence

Bacherplatz 10/4, A-1050 Vienna, Austria.

Protect II Sõnaseletusi

Perevägivald, naiste ja nende laste vastane vägivald, sooline vägivald

Käesolevas õppematerjalis räägitakse meeste vägivallast naiste ja nende laste vastu, eriti sellise vägivalla toimepanekust koduseinte vahel. Samal ajal kui tunnistatakse, et vägivalla ohvriks võivad langeda kõik, on just naised need, kes perevägivalla all enim kannatavad. Vägivald mõjutab kas otseselt või kaudselt ka lapsi. Selles kontekstis viitab vägivald igasugusele füüsilisele, seksuaalsele ja psühholoogilisele vägivallale ja väärkohtlemisele, nagu see on defineeritud rahvusvahelistes konventsioonides ja resolutsioonides (vt Sissejuhatus – **Definitsioonid**, lk 17).

Ohver, vägivalda kogenud naine

Samal ajal kui mõisteid ohver, vägivalda kogenud naine ja naine kasutatakse käesolevas materjalis sageli samas tähenduses, on nende vahel ka nüansilised erinevused. Mõistet “ohver” kasutatakse üldjuhul rohkem seaduste ja õiguste kontekstis, millega tunnistatakse, et vägivalda kogevad naised ja lapsed kannatavad ebaõiglaselt ning neil on õigus õigusemõistmisele, kaitsesele ja hüvitusele. Mõistet “vägivalda kogenud naine” kasutatakse seoses vägivallakogemusega mõnmaks, et naised mitte ainult “ei koge” vägivalda, vaid püüavad seda aktiivselt ära hoida, sellele vastu seista ning sellega toime tulla. Mõistet “naine” kasutatakse jõustamise kontekstis näitamaks, et naistel on aktiivne roll vägivalla tõkestamise ja vägivalda sekkumise protsessis ning nad pole lihtsalt protsessi passiivsed objektid, vaid nad on “eksperdid oma kogemuse tõttu.”

Ohvrikeskne

Õppematerjalis keskendutakse ohvri vajadustele ja õigustele. Toetatakse soopõhist lähenemist ohvrile suunatud teenustele, millega tunnistatakse, et koduseinte vahel naiste vastu toimepandava vägivalla ja muude vägivalla vormide vahel on väga suured erinevused.

Naiste tugiteenused

Mõiste “naiste tugiteenused” hõlmab suurt hulka eriteenuseid vägivalda kogenud naiste ja nende laste toetamiseks, nagu näiteks naiste varjupaigad, naiste

tugitelefoniid, naistekeskused, vägistamise ja seksuaalse kallaletungi ohvriks langenud naiste keskused, professionaalsed teenused sisserrännanud ja vähemusrühvastest naistele, üleriigilised naiste tugitelefoniid, tugiteenused, perevägivalda ohvrite sõltumatu eestkosted, sekkumiskeskused jm. Loetletud teenuseid ühendab asjaolu, et nende kõigi puhul lähenetakse vägivalda põhjustele soopõhiselt. Need seavad eesmärgiks ka viimasel kolmel aastakümnel välja töötatud kvaliteedistandardite rakendamise.¹ Naistele mõeldud tugiteenuseid peaksid ideaalis pakkuma valitsusväliste organisatsioonide vormis tegutsevad sõltumatud naisorganisatsioonid. Sõltumatuse põhimõtte on tähtis, kui tahame, et nende tegevus oleks keskendunud vägivalda ohvriks langenud naistele ja lastele. Organisatsiooni tegevuse põhisuks peaks olema ohvrite õiguste kaitse ja toetamine ning seda ei tohiks mõjutada ega suunata ükski partei, usuühendus, riigiorgan ega ükskõik milline muu institutsioon.

Samas tunnistatakse, et sellised organisatsioonid nagu riigi- ja kohaliku omavalitsuse asutused ning üldteenuseid pakkuvad sotsiaal- ja tervishoiuasutused võivad samuti perevägivalda ohvriks langenud naistele ja lastele märkimisväärt tuge pakkuda. Mõningates riikides võetakse seda ülesannet väga tõsiselt, mõningates riikides on see seadusega pandud kohustus.

Naise tapmine

Naise tapmine (femicide) tähendab mehe ehk täpsemini meespartneri, endise meespartneri või poiss-sõbra poolt toime pandud tapmist.

Risk

Risk tähendab naiste ja nende laste vastu toimepandava perevägivalda kontekstis ohvrile tekitatavate mis tahes vigastuste ja kahjustuste ohtu.

¹ Vt WAVE (2004) Away from Violence. European Guidelines for Setting up and Running a Women's Refuge. Vienna: WAVE.

Council of Europe, (2008) Council of Europe Task Force to Combat Violence against Women, including Domestic Violence (EG-TFV)-Final Activity Report. Strasbourg: Council of Europe.

Kelly, L., and Dubois, L., London Metropolitan University (2008) Setting the standard: A study on and proposals for minimum standards for violence against women support services. Strasbourg: Council of Europe.

WAVE (2010) WAVE Country Report. A Reality check on European services for women and children survivors of violence. Vienna: WAVE.

Kõrge riskiaste

Mõistet kõrge riskiaste kasutatakse olukordadele puhul, kus naise ja nende lapsi ähvardab väga suur oht, et nende õigust elule, tervisele ja vabadusele võidakse rängalt rikkuda, nt sellistel puhkudel nagu naise tapmine/mõrv; naise tapmise/mõrva katse; ohtlike esemete abil toimepandud vägivald, vältimatut arstiabi nõudvaid raskeid tervisekahjustusi tekitav vägivald, korduv tervisekahjustusi tekitav vägivald, tapmisähvardused, ränk ja pidev sund ja kontroll, vägistamine, jälitamine, vabaduse võtmine, orjastamine ja piinamine.

Kõrge riskiaste pole asi, mis iseloomustab ohvrit, see kujutab endast pigem vägivallatsejast lähtuva ohu tõsidust. Ohvreid ei saa ohu suurusest sõltuvalt gruppidesse jagada, kuna risk on dünaamiline ja muutuv mõiste; iga vägivalda ohver võib kogeda olukordi, kus risk võib kasvada või kahaneda.

Riskide hindamine

Riskide hindamine tähendab ohu suuruse kindlakstegemise ja hindamise protsessi konkreetses olukorras, mille puhul riskitegurite hindamisel kasutatakse süsteemset lähenemist ning potentsiaalselt ka riskide hindamise meetodeid ja vahendeid. Riskide hindamine tuleks korrapäraste ajavahemike tagant uuesti läbi vaadata ning väljaõppinud praktikute poolt läbi viia, kaasates sellesse protsessi vägivalda kogenud naise kui kogemuspõhiseid eksperte.

Turvalisuse tagamine ja riskide maandamine

Käesolevas materjalis kasutatakse mõisteid turvalisuse tagamine ja riskide maandamine vaheldumisi. Need on seotud ohvrikeskse lähenemise ja meetmetega, mille eesmärgiks on riskide käsitlemine ja nende vähendamine. Käesolevast õppematerjalist väljapoole jäävas laiemas kontekstis kasutatakse riskide maandamist sageli ennetusmeetmetele tähelepanu juhtimiseks, eelkõige selleks, et tegelda vägivallatseja käitumise ning olukordade analüüsiga. Kõiki meetmeid ei saa sedavõrd selgesti lahku lüüa ning riskide vähendamisel etendavad mõlemad meetodid tähtsat rolli.

Spetsialisti arvamus

Käesoleva materjali **osades 2.2 ja 2.3** kasutatakse mõistet “spetsialisti arvamus”. Sõnal “arvamus” võib erinevates riikides olla mitmeid erinevad tähendusvarjundeid.

Käesolevas õppematerjalis määratletakse “spetsialisti arvamust” kui protsessi, milles spetsialistid kasutavad oma üld- ja erialaseid teadmisi ja kogemusi riske puudutavate otsuste langetamiseks. Nimetatud arvamusi võib käsitleda “spetsialisti arvamuse”na, kui need põhinevad riskifaktoreid puudutavatel teadmistel, mis on saadud kvaliteetsete intervjuerimise ja infokogumise meetodite abil ning mis tuginevad nõustamisele ja koolitusele. Eelarvamustel, stereotüüpidel, vääruskumustel, pealiskaudsetel teadmistel ning vananenud informatsioonil põhinevad arvamused ja otsused ei kujuta endast spetsialisti arvamust.

Asutuste ja organisatsioonide koostöö / partnerlus

Mõisteid asutuste ja organisatsioonide omavaheline koostöö ja partnerlus kasutatakse sageli samas tähenduses. Mõlemad viitavad protsessile ja tulemustele, milleni jõutakse, kui mitu naiste ja nende laste vastu toimepandava perevägivalla probleemiga tegelevat organisatsiooni ja asutust sekkuvad ja tegutsevad koos, et paremaid tulemusi saavutada.

Mõiste partnerlus viitab sellele, et kõik asutused on võrdsed, mis on aga kaugel tegelikkusest. Asutused erinevad omavahel nii suuruse, võimupädevuse, staatuse, struktuuri, ressursside kui ülesannete poolest. Käesolev õppematerjal rõhutab, et niisugustele erinevustele tuleb tähelepanu pöörata, neid võimalusel tasakaalustada ja nende mõju koostööle arvestada.

Juhtumipõhine võrgustiku koosolek

Juhtumipõhine võrgustiku koosolek on organisatsioonide koostöö eriline vorm, kus rakendatakse spetsiaalseid töömeetodeid, sealhulgas vägivalda kogenud naistelt laekunud isikliku informatsiooni vahetamist, et tõhustada ohvrite toetamist, kaitsmist ja jõustamist ning vähendada vigastuste ja kahjustuste riski.

PROTECT II lühi- ja pikaajalised eesmärgid

Rahvusvahelisel tasandil ning uurimustes² rõhutatakse, et partneri vägivallatsemise all kannatavad kodus elkõige naised. Perevägivald mõjutab kas otseselt või kaudselt ka lapsi, kui nad satuvad perevägivalla pealtnägijaks (Euroopa Nõukogu 2011).³ Käesolev õppematerjal keskendub nimetatud kahe sihtgrupi kaitsmisele ja toetamisele. Materjalis kirjeldatud meetodeid ja meetmeid saab kasutada ka perevägivalla teiste ohvritega tegelemisel.

Partneri või endise partneri käe läbi hakkab väga palju naisi. 2006. aasta Daphne uurimisprojekti hinnangul tapeti Euroopa Liidu 27 liikmesriigis 12 kuu vältel (endise) partneri poolt kokku 1 400 naist.⁴ 2012. aastal viis WAVE läbi üheksat partnerriiki hõlmanud uurimuse, mis keskendus selliste ohvrite turvalisusele ja kaitsele, keda ähvardas partnerilt lähtuva vägivalla suur oht.⁵ Projekti tulemused näitasid selgesti, et kõigis uurimuses osalenud riikides oli tegu puudujääkidega naisi ja lapsi kaitsvates süsteemides. Erilist muret valmistasid alljärgnevad asjaolud:

- Kasutatud turvameetmed polnud alati naise ja tema lapse/laste kaitsmiseks piisavad. Näiteks ei piisanud kõrge riskiastmega olukordades vägivallatseja äraviimiseks õiguslikest vahenditest (kui neid üldse oli) naise ja lapse/laste turvalisuse tagamiseks. Mõningatel juhtudel võib see naise seada veel suuremasse ohtu.
- Jäi mulje, et mõningates Euroopa riikides ei käsitletud õiguskaitseorganid kõrge riskiastmega perevägivalla juhtumeid adekvaatselt ega võtnud neid tõsiselt.
- Kui riske üldse hinnati, siis tehti seda tihti ebajärjekindlalt ja süsteemitult. Sageli naist ennast sellesse protsessi isegi ei kaasatud.

PROTECT II on Euroopa Komisjoni rahastatud Daphne projekti jätkuprojekt. Selle eesmärgiks on anda praktikute ning perevägivalla ohvrite ja kõrge riskiastmega olukordadega tegelevate organisatsioonide juhtide käsutusse meetodid, mis aitavad neil

² Council of Europe (2011) *Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence*. Istanbul: <http://conventions.coe.int/Treaty/EN/Treaties/Html/210.htm>.

³ Ibid.

⁴ WAVE country report (2010): <http://www.wave-network.org/start.asp?ID=23519&b=15>, p.5, citation: http://www.psytel.eu/files/violences/IPV%20EU_Mortality/IPV%20EU_Mortality%20Synthese_En.pdf.

⁵ WAVE Daphne Project PROTECT - *Identifying and Protecting High Risk Victims of Gender Based Violence - an Overview*: http://www.wave-network.org/images/doku/wave_protect_english_0309.pdf, p. 63.

ohvrite ja nende laste tõhusamaks kaitsmiseks riske paremini hinnata ja maandada. Protect II raames valminud õppematerjal tugineb teadmistele ja kogemustele, mida on koondanud Euroopa partnerriikide naistevastase vägivalda probleemiga tegelevad naisorganisatsioonid, samuti teaduslike ja praktiliste uurimuste tulemustele ning riigi ja kohaliku omavalitsuse asutuste tööle.

Projekti partnerriigid Euroopast lähtuvad vägivalda kui ühiskonna valuküsimusega tegelemisel erinevatest lähtepunktidest ning rakendavad erinevaid lähenemisviise. Käesolev õppematerjal läheb kaugemale alginfo andmisest ja esmasest teavitustööst, mida sisaldasid ka varasemad WAVE väljaanded. Materjali eesmärgiks on tutvustada parimaid praktikaid ning näidata, mida reaalses elus konkreetselt ära teha saab.

Materjal annab teadmisi ja oskusi riskide paremaks hindamiseks ja maandamiseks naisorganisatsioonide ja riigiasutuste parterluses ja koostöös. Niisuguse partnerluse eesmärgiks on tõkestada naistevastast vägivalda ning tagada naisele parem elu. Õppematerjali kavandasid ja töötasid ühiselt välja WAVE, De Monfort Ülikooli ja CAADA (Co-ordinated Action Against Domestic Abuse) töötajad; partneritena lõid kaasa kolleegid eespool nimetatud organisatsioonidest Euroopas. Loodame, et materjal on teie jaoks praktilise väärtusega, lihtsalt kasutatav ja huvipakkuv.

Taustaks: Naiste ja nende laste vastase vägivalda tõkestamise Euroopa kontekst ja rahvusvahelised kohustused

Riike kohustavad naiste ja laste vastase vägivaldaga võitlema ning ohvreid kaitsma nii riikide endi seadused kui rahvusvaheline õigus ja lepingud. Suur samm selle ülemaailmse probleemi rahvusvahelisel tunnustamisel astuti 1993. aasta ÜRO Inimõiguste konverentsil Viinis. Konverentsil tunnistati, et naistevastane vägivald on inimõiguste rikkumine.⁶ Sellest peale on sätestatud ohvrite põhiõigused ning riigi ja selle asutuste kohustused alljärgnevalt:

- ÜRO naiste diskrimineerimise kõigi vormide likvideerimise konventsiooni (CEDAW) üldistes soovituses aastast 1992 sätestatakse, et naistevastane vägivald on diskrimineerimise üks vorm ning kuulub seega konventsiooni kohaldamisalasse.⁷
- Naiste diskrimineerimise kõigi vormide likvideerimise komitee (CEDAW Committee) on mitmeid naistevastase vägivalda juhtumeid käsitleanud ning rõhutanud, et riigid on

⁶ United Nations (1993) *Vienna Declaration*. UN Document A/CONF.157/DC/1/Add.1.

⁷ United Nations Committee on the Elimination of Discrimination against Women (CEDAW). (1992) *General Recommendation No. 19 on Violence against Women*. New York.

kohustatud naisi vägivalla eest kaitsma ning et "vägivallatseja" õigused ei saa seista kõrgemal naiste inimõigusest elule ning füüsilisele ja vaimsele puutumatusele".⁸

- Euroopa inimõiguste Kohus (Kontrova v. Slovakia 2007, Tomasic v. Croatia 2009, Opuz v. Turkey 2009). Kohus väitis, et riigiorganitel on positiivne kohustus rakendada ennetusabinõusid kaitsmaks isikut, kelle elu on ohus. See positiivne kohustus tekib juhul, kui "riigiorganid" tol ajal teadsid või oleksid pidanud teadma, et kolmanda isiku kuritegeliku käitumise tõttu esines reaalne ja vahetu oht teatud isiku elule ning nad ei rakendanud oma pädevuse piires abinõusid, millega oleks mõistlikult hinnates olnud võimalik ohu ära hoida".⁹
- Euroopa Nõukogu naistevastase ja perevägivalla ennetamise ja tõkestamise konventsiooni¹⁰ eesmärgiks on tugevdada jõupingutusi naistevastase vägivalla tõkestamiseks ning see sisaldab üksikasjalikke sätteid naistevastase vägivalla kõigi vormide ennetamiseks ja vägivalla eest karistamiseks.
- Konventsioon jõustub pärast seda, kui 10 allkirjastajat, kelle hulgas on vähemalt 8 Euroopa Nõukogu liikmesriiki, on konventsiooniga ühinenud. 2012. aasta veebruari seisuga oli konventsioonile alla kirjutanud 18 Euroopa riiki.¹¹

Euroopa Nõukogu konventsioon sätestab ka, et:

Riigid on kohustatud 'konventsiooni sätete rakendamisel ja mõjude hindamisel arvestama sugupoolte aspekti' (artikkel 6).

Selle osana:

Riigid on kohustatud võtma ja rakendama üleriigilisi ja tõhusaid terviklikke integreeritud poliitikaid' ning 'pakkuma naistevastase vägivallaga võitlemisele terviklikke lahendusi' (artikkel 7)

⁸ United Nations Committee on the Elimination of Discrimination against Women (CEDAW) (2007) *Views on communication No. 6/2005*, CEDAW/C/39/D/6/2005, New York, para 12.1.5.

⁹ European Court of Human Rights (2009) *Judgement Case of Tomasic and others v. Croatia*. Application no. 46598/06, Strasbourg.

¹⁰ Council of Europe, (2011) *Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence*. Istanbul: <http://conventions.coe.int/Treaty/EN/Treaties/Html/210.htm>.

¹¹ Ibid.

Riigid on kohustatud 'eraldama piisavaid rahalisi ja inimressursse integreeritud poliitikate, meetmete ja programmide nõuetekohase elluviimise jaoks, et ennetada ja tõkestada kõiki käesoleva konventsiooni kohaldamisalasse kuuluvaid vägivalla vorme, sealhulgas selliste jaoks, mida viivad ellu valitsusvälised organisatsioonid ja kodanikuühiskond' (artikkel 8).

Riigid on kohustatud ohvreid kaitsma ning 'kohustuvad võtma vajalikke seadusandlikke ja muid meetmeid hoolsuskohustuse täitmiseks, et ennetada, uurida, karistada ja hüvitada vägivalla akte, mis on toime pandud riiklike ja mitteriiklike toimijate poolt' (artikkel 5)

ÜRO lapse õiguste konventsioon¹² (1989) sätestab samuti olulised põhimõtted laste kaitsmiseks vägivalla eest:

Artikkel 19, mis sätestab, et: "Osalisriigid rakendavad kõiki seadusandlikke, administratiivseid, sotsiaalseid ja haridusalaseid abinõusid, et kaitsta last igasuguse füüsilise ja vaimse vägivalla, ülekohtu või kuritarvitamise, hooletussejätmise, hooletu või julma kohtlemise või ekspluateerimise, kaasa arvatud seksuaalse kuritarvitamise eest, kui laps viibib vanema(te), seadusliku hooldaja või seaduslike hooldajate või mõne teise lapse eest hoolitseva isiku hoole all."

Igal lapsel on õigus elada vägivallavaba elu. See on põhiline inimõigus, mis seisab kõrgemal lapsevanemate külastus- ja eeskosteõigustest (vt ka käesoleva õppematerjali **osa 2.4.1** 'Laste kaitsmine').

Konventsioon pöörab erilist tähelepanu vigastuste ja kahjustuste ohule ning riskide hindamisele ja riskide maandamisele.

Artikkel 51 – Riskide hindamine ja riskide juhtimine

'Konventsiooniosalised võtavad vajalikke seadusandlikke ja muid meetmeid tagamaks, et kõik asjaomased asutused viivad riskide juhtimiseks ning vajadusel integreeritud turva- ja tugimeetmete pakkumiseks läbi surmaohu, olukorra tõsiduse ning vägivalla kordumise ohu hindamise.'

¹² United Nations (1989) Convention on the rights of the child. <http://www.unicef.org/crc/>.

Naistevastase vägivalla tõkestamiseks on olulisi samme astunud ka Euroopa Liit. 2011. aasta lõpust alates on Euroopa Parlament ja Euroopa Liidu Nõukogu teinud tööd Euroopa lähenemiskeeluga, et tagada ohvritele kaitse ühest Euroopa riigist teise liikumisel.

Naistevastase vägivalla tõkestamise meetmed on ka osa Euroopa Liidu soolise võrdõiguslikkuse poliitikast (vt Soolise võrdõiguslikkuse juhised 2010-2015)¹³ ning Euroopa Parlament on võtnud vastu mitu naistevastase vägivalla tõkestamist puudutavat otsust. Oma 2011. aasta aprilli otsuses rõhutavad parlamendi liikmed:

“.. oluline on tagada asjakohane väljaõpe kõikidele, kes töötavad soolise vägivalla ohvriks langenud naistega, eriti nendele, kes esindavad kohtusüsteemi ja õiguskaitseorganeid, eelkõige politseitöötajad, kohtunikud, sotsiaal- ja tervishoiutöötajad” (Euroopa Parlamendi otsus naistevastase vägivalla vastu võitlemise ELi uue poliitilise raamistiku prioriteetide ja põhijoonte kohta)

(April 2010, 2010/2209 (INI), artikkel 8).

Definitsioonid

ÜRO naiste diskrimineerimise kaotamise deklaratsioon sätestab:

“Mõiste ‘naistevastane vägivald’ tähendab igasuguseid soolise vägivalla akte, mille tulemusena või võimaliku tulemusena tekitatakse naisele füüsilisi, seksuaalseid, psühholoogilisi või majanduslikke kahjusid või kannatusi, sealhulgas selliste aktidega ähvardamist, sundi või omavolilist vabadusest ilmajätmist sõltumata sellest, kas see leiab aset avalikus või eraelus”.

¹³ European Commission Strategy for Equality between women and men (2010-2015), http://ec.europa.eu/justice/gender-equality/index_en.htm

Naistevastast vägivalda mõistetakse vägivallana, mis hõlmab alljärgnevat, kuid pole sellega piiratud:

(a) Füüsiline, seksuaalne ja psühholoogiline vägivald, mis leiab aset perekonnas, sealhulgas peksmine, tütarlaste seksuaalne kuritarvitamine, kaasavaraga seotud vägivald, abielus asetleidev vägistamine, naiste suguelundite ümberlõikamine ning muud naisi kahjustavad tavad, kellegi teise, mitte abikaasa poolt toimepandav vägivald ning ekspluateerimisega seotud vägivald;

(b) Füüsiline, seksuaalne ja psühholoogiline vägivald, mis leiab aset kogukonnas, sealhulgas vägistamine, seksuaalne kuritarvitamine, seksuaalne ahistamine ning ähvardamine töökohal, õppeasutustes ja mujal, naistega kaubitsemine ja sundprostitutsioon;

(c) Füüsiline, seksuaalne ja psühholoogiline vägivald, mida riik sallib, sõltumata selle toimepaneku kohast.

(United Nations Declaration on the elimination of violence against women, 1993).¹⁴

Lisaks:

Naistevastast vägivalda defineeritakse "soolise vägivallana", st vägivallana, mida pannakse naise vastu toime seetõttu, et ta on naine või mis mõjutab naisi ebaproportsionaalselt."

(United Nations Committee on the Elimination of Discrimination against Women (1992) General Recommendation No. 19 on Violence against Women, New York, para 6).

Käesoleva sajandi esimesel kümnendil viidi eri riikides läbi uurimusi naistevastase vägivalla leviku kohta. Uurimustes pöörati erilist tähelepanu intiimpartneri poolsele vägivallale. Tulemustest selgus, et kõikidest täiskasvanud naistest on umbes 20% kuni 25% kannatanud füüsilise vägivalla all.¹⁵

¹⁴ United Nations (1993) Declaration on the elimination of violence against women. New York.

¹⁵ Federal Ministry for Family Affairs, Senior Citizens, Women and Youth (2004). Health, Well-Being and Personal Safety of Women in Germany. A Representative Study of Violence against Women in Germany - Summary of the central research results. Bonn.

Naiste ja tütarlaste kallal tarvitatava perevägivalla vormid võivad olla väga rängad, nagu:

- rasked kehalised vigastused.
- vabaduse võtmine (ohvri luku taha panemine päevadeks või isegi aastateks).
- tapmiskatse ja tapmine.

Niisugused kuriteod näivad olevat peamiselt motiveeritud võimu ja kontrolli käsitlestest, mis väljenduvad mitmeti, nagu äärmuslik armukadedus, omanikutunne, süüdistused “perekonna au” rüvetamises.

Käesolevas õppematerjalis propageeritav asutuste ja organisatsioonide partnerlus võib mõnede riikide jaoks, kus sellist koostöövormi pole seni praktiseeritud, osutada tõeliseks proovikiviks. Samas annab see ka võimaluse suure vigastuste ja kahjustuste ohuga perevägivalla juhtumitel riske paremini hinnata ning tõhusamaid turvameetmeid rakendada. Materjal võib sobida alguses eriti hästi tiptasandi juhtidele, kellel on paremad võimalused teiste võtmerolli etendavate organisatsioonidega partnerlussidemeid luua ning kes vastutavad perevägivallaga seotud poliitikate ja teenuste väljatöötamise eest.

Materjal rõhutab partnerite koostöös pakutava koordineeritud abi vajalikkust ohvritele, kes seisavad silmitsi suure vigastuste ohuga, sealhulgas surma ja tõsiste füüsiliste traumade ohuga. Pöörates küll põhitähelepanu perevägivallast ohustatud naistele ja lastele, ei unustata materjalis ka teiste vägivalla ohvrite vajadusi. Teiste vägivalla ohvritega tegelemine on äärmiselt oluline, kuna igal ohvril on õigus kaitsele ja toetusele. Risk on dünaamiline ning ajas muutuv nähtus. Igasuguste sündmuste ja muutuste tõttu võib väikesest ohust saada suur ja vastupidi.

Õppematerjali aluspõhimõtted

Käesolev õppematerjal toetub alljärgnevatele põhimõtetele:

- Kõik sekkumised peaksid keskenduma ohvrile.
- Põhitähelepanu on suunatud teenuste täiustamisele ning naiste ja laste turvatunnet suurendava positiivse kogemuse andmisele.
- Asutuste partnerluse ja koostöö kaudu võib suures vigastuste ja kahjustuste ohus olevaid naisi tõhusalt kaitsta.
- Sekkumised ja teenused ei tohiks kedagi diskrimineerida ning peaks hoiduma ohvrite igasugusest süüdistamisest.
- Naisel peaks võrgustikutöös ning võrgustiku koosseisul olema õigus olla esindatud sõltumatute naiste tugiteenuste pakkujate poolt, et tema vajaduste ja huvidega arvestataks.
- Lastel peaks lapse õiguste kaitsmise huvides taotlema sõltumatut eestkostet.
- Sekkumiste ja teenuste puhul tuleks lähtuda arusaamast, et naistel on õigus elada vägivallavaba elu, õigus jõustamisele ja enesemääratlusele ning õigus konfidentsiaalsusele.
- Vägivald ei ole inimese eraasi, vaid ühiskonna probleem; seetõttu ei tohiks eraelus toimepandavale vägivaldale omistada väiksemat tähtsust kui vägivalda muudele vormidele.
- Ohvreid ei tohi kunagi panna tundma, et nad on toimepandud vägivaldas süüdi; vägivaldale ei ole õigustust; vägivald tuleb lõpetada ja vägivaldlatsejad vastutusele võtta.

Nendest põhimõtetest tuleks lähtuda naistevastase vägivalda tõkestamisega tegelevate organisatsioonide kõigi tegevuste puhul. Kõige olulisemaks sõnumiks kõigi osapoolte jaoks on see, et:

Vägivallavaba elu on inimese põhiõigus, mitte privileeg.

MOODUL 1

1.1 Kust alustada?

Eesmärgid

Käesolevas osas tutvustatakse koolitajale seda, kuidas teemat sisse juhatada ning osalejaid mõtlema panna selle üle, kuidas nad ise alustaksid. Koolituse ülejäänud osas peaksid nad analüüsima praktika täiustamise võimalusi.

Sissejuhatus

Nagu eespool mainitud, keskendub käesolev õppematerjal naiste ja laste vastu toimepandava perevägivalla kindlakstegemisele, hindamisele ja nende turvalisuse tagamisele. Samuti ka sellele, kuidas kaitsta tõsise ning korduva vägivalla ohuga silmitsi seisvaid ohvreid. Kuna perevägivalla korral saavad kahjustada eelkõige naised ja lapsed, on hakatud sellest rääkides üha enam rõhutama soolist aspekti. Mõne osaleja jaoks võib see materjalide läbivõtmisel probleeme tekitada. Võib-olla oleks mõnel koolitajal kasulik sel puhul viidata käesoleva materjali sissejuhatuses toodud seisukohtadele, et rõhutada tõsidust, millega rahvusvaheline üldsus probleemi suhtub. Samuti võib toonitada, et suur osa õppematerjalist sobib kasutamiseks ka teiste vägivalla ohvritega tegelemisel ja muude vägivallatseja/ohvri suhete ja käitumismustrite lahkamisel.

ÜRO räägib naistevastasest vägivallast kui ajalooliselt kujunenud naiste-meeste ebavõrdse võimusuhte väljendusest, mis on viinud meeste ülemvõimule ja naiste diskrimineerimisele meeste poolt ning mis takistab naiste igakülgset arengut. (United Nations 1993).¹⁶

¹⁶ United Nations (1993) Declaration on the elimination of violence against women. New York.

Mida peaks teadma (Võib kasutada ettekande slaidina/jaotusmaterjalina)

- Euroopa Liidu 27 liikmesriigis, kus elab kokku ligi 500 miljonit inimest, langeb hinnangute kohaselt oma elu jooksul meeste vägivalla ohvriks umbes 100 miljonit naist ning 1-2 miljonit naist päevas.¹⁷
- Iga päev hukkub Euroopas naise partneri või endise partneri käe läbi.
- Euroopa Liidu Daphne projekti raames läbiviidud naiste tapmise uurimus näitas, et 12 kuu jooksul suri 2 419 naist partneri vägivalla tagajärjel, millest 1 400 juhtu kvalifitseerusid otseselt naise tapmiseks meespartneri poolt (Psytel 2010).¹⁸
- Mida tõsisem on naise või naispartneri kallal tarvitata vägivald, seda äärmuslikum on vägivald laste vastu ning see ei lõpe tihti ka siis, kui ema on vägivaldse partneri juurest lahkunud (Hester 2005).¹⁹
- Perevägivald võib lõppeda ka laste surmaga, nagu ilmneb Euroopa Inimõiguste Kohtusse jõudnud kaasusest: isa, kes oli naise kallal korduvalt vägivalda tarvitanud, tappis oma kaks last. Pärast vägivallajuhtumit naine põgenes, kuid lapsed jäid isaga ning võimud ei rakendanud meetmeid laste kaitsmiseks edasise vägivalla eest. Euroopa Kohus otsustas, et riigiorganid ei täitnud oma kohust kaitsta kahe lapse õigust elule (vt Kontrova v. Slovakia 2007).²⁰

Probleemi mõistmine

Paljudes riikides on juba hakatud naistevastase vägivalla ning kõrge riskiastmega olukordade paremaks tuvastamiseks ja käsitlemiseks partnerlusi looma. Kasutusel on erinevad kohaliku ja riigi tasandi koostöömudelid, varieeruvad ka riigipoolne toetus ning seadustest tulenevad kohustused. [Struktuur/Riik]. Teiste riikide jaoks on selline praktika alles algusjärgus.

Kuigi teema mõistmise osas on ehk suur samm edasi astunud ning sootundlik lähenemine omaks võetud, on praegu küllaltki tõenäoline, et erinevate asutuste ametnikel ja töötajatel on teema suhtes äärmiselt erinevad arusaamad ja hoiakud.

¹⁷ WAVE country report (2010) <http://www.wave-network.org/start.asp?ID=23519&b=15>, , p.5, citation: http://www.psyte.eu/files/violences/IPV%20EU_Mortality/IPV%20EU_Mortality%20Synthese_En.pdf.

¹⁸ Psytel-Ingenierie de l'information (2007) Daphne Project, IP V EU Mortality, http://www.psyte.eu/files/violences/IPV%20EU_Mortality/IPV%20EU_Mortality%20Synthese_En.pdf.

¹⁹ Hester, M. (2005) Children, abuse and parental contact in Denmark, in: Eriksson, Maria et. al: Tackling Men's Violence in Families. *Nordic issues and dilemmas*. The Policy Press, Bristol, 13-30.

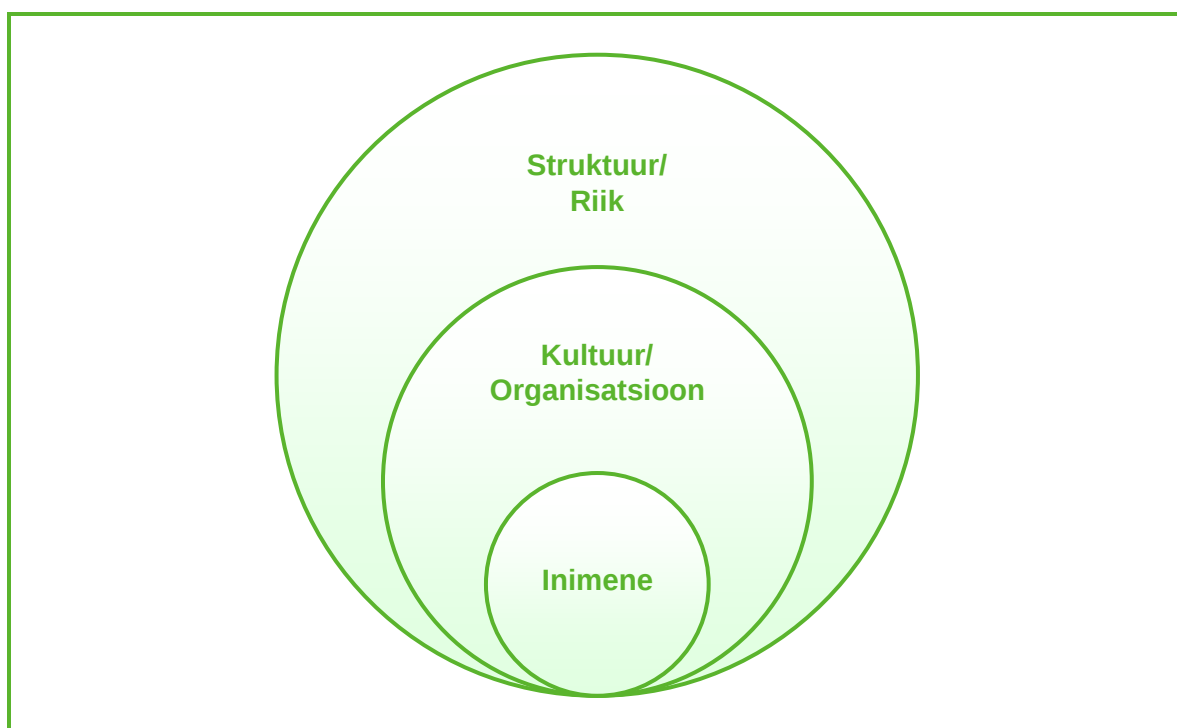
²⁰ Council of Europe (2007) *Case of Kontrova v Slovakia*. Application no. 7510/04: http://www.coe.int/t/dg2/equality/domesticviolencecampaign/resources/Kontrova%20v.%20Slovakia_en.asp.

Isegi nendes organisatsioonides, kus ohvritele osutatavate teenuste osas on selgelt sõnastatud eesmärgid [**Kultuur/Organisatsioon**], mõjutavad personali isiklikud hoiakud ja arusaamad igapäevast teenuste osutamist [**Inimene**].

Joonis 1.1, Mõjualad näitab, kuidas üks või teine valdkond võib ülejäänud valdkondi mõjutada.

Koolituse kulgedes võivad kuulajad mõelda, kuidas ühel tasandil toimuvad muudatused mõjutavad ülejäänud kahte tasandit.

Joonis 1.1, Mõjualad

Mõtteviisi areng

Tapley (2010)²¹ kirjeldab, kuidas mõtteviisist, kus perevägivalda peeti mehe ja naise vaheliseks eraasjaks, millesse riik ei peaks sekkuma, on saanud äärmiselt tõsine ühiskonna probleem, millega juhitakse tähelepanu ühe sugupoole rõhumisele ning meeste kuritegelikule käitumisele naiste suhtes, millesse riik peab sekkuma (lk 137).

²¹ Tapley, J. (2010) Working Together to Tackle Domestic Violence. in: Pycroft, A. and Gough, D. (Eds) *Multi Agency Working in Criminal Justice*. Bristol: Policy Press.

MOODUL 1

See, kuidas perevägivalla ning naiste tapmise juhtumitega tegeldakse ning kuidas see valdkond on arenenud, on tihedalt seotud edusammudega soolise võrdõiguslikkuse teistes valdkondades, nagu hariduses, poliitilises esindatuses ja tööturul. Radford ja Tsutsumi (2004)²² tuletavad meile meelde, et perevägivald võib olla probleem kõigi naiste jaoks, sõltumata nende sotsiaalsest päritolust, kultuurist või usutunnistusest ning et mitmesugused kaasnevad tegurid võivad mõjutada nii vägivallakogemust ennast, abisaamise võimalusi kui ligipääsu turvameetmetele.

Ülesanne 1.1

Vajalikud vahendid

Slaidid/Jaotusmaterjal, mis juhib tähelepanu naistevastase vägivalla levikule, nagu seda eespool kirjeldati ning nagu õppematerjali sissejuhatuses räägiti.

Jaotusmaterjal 1.1 mille abil selgitatakse välja koolitusel osalejate arvamused.

Aeg

60 minutit.

Ülesande eesmärk

Ülesande juurde kuuluv jaotusmaterjal on mõeldud selleks, et panna osalejaid mõtlema sellele, mida nad ise naistevastasest vägivallast arvavad ja kuidas sellesse suhtuvad ning kaaluma, kas need arvamused on kooskõlas ja langevad kokku tema organisatsiooni seisukohtadega ning riigi/struktuuride laiemas kontekstis.

Ettekanne/Alusmaterjal

Ülesande alguses antakse ülevaade naistevastase perevägivalla levikust ning erinevatest arenguetappidest, mida Euroopas on läbitud riigi- ja organisatsioonide poolse sekkumise kavandamisel ja rakendamisel. Milline ka poleks osaleja enda töökeskkond või tema enda lähtepunkt, tasuks parima praktika koondamiseks ning sekkumisvõimaluste rõhutamiseks asju võrrelda.

²² Radford, L. and Tsutsumi, K. (2004) Globalisation and violence against women: inequalities in risks, responsibilities and blame in the UK and Japan. *Women's Studies International Forum*. 27(1): 1-12.

Juhised koolituses osalejale

Osalejad tutvuvad **jaotusmaterjalis 1.1** esitatud seisukohtadega ja märgivad üles vastused, mõeldes, mida nad isiklikult arvavad, milline on nende organisatsiooni seisukoht ning mis peegeldab nende arvates kõige paremini riigi laiemat konteksti.

Juhised tagasisideks

Osalejatele tuleks üle kinnitada, et nende käest ei nõuta mingite selliste isiklike seisukohtade avaldamist, mida nad teistega jagada ei taha. Koolitaja peaks osalejaid julgustama ja paluma mõelda, kas nad näevad mingeid konfliktseid või probleemseid võtmevaldkondi, kui nad enda, oma organisatsiooni või oma laiema töökeskkonna väärtuste ja prioriteetide peale mõtlevad. Kas nad oskavad pakkuda mingeid strateegiaid probleemidega tegelemiseks ning nende lahendamiseks?

Ülesanne aitab välja selgitada, millises valdkonnas osaleja end kindlalt tunneb, millega tegelda tahab ja kus on potentsiaal parima praktika kujundamiseks ning tõhusama koostöö tegemiseks.

Jaotusmaterjal 1.1, Mida arvan naistevastasest vägivallast

Märkige iga allpool toodud väite juurde oma vastus 1-5 punktisel skaalal. 1 tähistab seda, et te pole väitega üldse nõus ning 5 seda, et olete täiesti nõus.

Mõelge oma vastuste üle ning tugevate külgede või oluliste probleemvaldkondade üle, mis selgusid, kui mõtlesite parimale praktikale või tõhusamatele koostöövormidele suure vägivallaohuga silmitsi seisvate naistega tegelemisel.

Valige välja üks tähelepanek, mida mõne teise koolitusel osalejaga koos arutada, ja kaaluge, milliseid samme võiks väljaselgitatud probleemi lahendamiseks astuda või kuidas positiivsetele asjaoludele tuginedes olemasolevat potentsiaali võimalikult paremini ära kasutada.

Olge valmis andma suuremale grupile tagasisidet punkti kohta, mida ühiselt arutasite.

1. Naistevastast vägivalda peetakse üldiselt eraasjaks.

Pole üldse nõus

Olen täiesti nõus

1

2

3

4

5

☐
☐
☐
☐
☐

2. Oleme oma organisatsioonis täielikult pühendunud naistevastase vägivalla probleemiga tegelemisele.

Pole üldse nõus

Olen täiesti nõus

1

2

3

4

5

☐
☐
☐
☐
☐

3. Meil on piiratud vahendid naistele õiguskaitse pakkumiseks (kui neid on).

Pole üldse nõus

Olen täiesti nõus

1

2

3

4

5

☐
☐
☐
☐
☐

4. Ma ei ole kindel, et oman probleemi kohta piisavaid teadmisi ja et probleemi mõistan.

Pole üldse nõus

Olen täiesti nõus

1

☐

2

☐

3

☐

4

☐

5

☐

5. Minu organisatsioonil on selgelt väljendatud eesmärk seoses vägivalda kogenud naistesse suhtumise ja nende toetamisega.

Pole üldse nõus

Olen täiesti nõus

1

☐

2

☐

3

☐

4

☐

5

☐

6. Minu riigis lähenetakse sellele probleemile terviklikult ja järjekindlalt.

Pole üldse nõus

Olen täiesti nõus

1

☐

2

☐

3

☐

4

☐

5

☐

7. Ma tean täpselt, mis on minu roll ja ülesanded seoses naistevastase vägivallaga.

Pole üldse nõus

Olen täiesti nõus

1

☐

2

☐

3

☐

4

☐

5

☐

8. Tunnen ennast vägivalda kogenud naistega töötamisel üksinda.

Pole üldse nõus

Olen täiesti nõus

1

☐

2

☐

3

☐

4

☐

5

☐

9. Olen teadlik võimu ja kontrolli mehhanismist, millele vägivald tugineb.

Pole üldse nõus

Olen täiesti nõus

1

☐

2

☐

3

☐

4

☐

5

☐

10. Naistevastast vägivalda on rohkem kui arvatakse.

Pole üldse nõus

Olen täiesti nõus

1

☐

2

☐

3

☐

4

☐

5

☐

11. Vägivalla ohvriks langenud naised ei usu, et ükski asutus võiks neid tõeliselt aidata.

Pole üldse nõus

Olen täiesti nõus

1

☐

2

☐

3

☐

4

☐

5

☐

12. Mul on täpsed ja põhjalikud teadmised selle kohta, kuidas teised organisatsioonid probleemi käsitlevad.

Pole üldse nõus

Olen täiesti nõus

1

☐

2

☐

3

☐

4

☐

5

☐

1.2 Ühisarusaamade kujundamine

Eesmärgid

Käesolevas osas räägitakse sellest, kuidas jõuda ühiste arusaamadeni ning partnerorganisatsioonide ühesuguse keelekasutuseeni. See on vajalik, et mõista üksteise töökeskkonda ja tegevusi ning püstitada ühiselt kokkulepitud, ühtmoodi väärtustatud ja reaalselt saavutatavaid eesmärke.

Sissejuhatus

Osas 1.1 toodud ülesande ja lähtepunktide arutamine pani koolitajad ja kuulajad tõenäoliselt mõtlema väga erinevate seisukohtade, oletuste ja eelarvamuste üle, mida naistevastase vägivalla teemal esineb. Partnerite tõhus koostöö eeldab kokkulepet keele ja mõistete kasutamisel, ühiseid arusaamu, ühiseid definitsioone, põhiväärtusi puudutavaid kokkuleppeid ning kindlat soovi samade tulemusteni jõuda. Seda kõike pole kerge saavutada!

Näiteks:

- Erinevad sõnad ja definitsioonid võivad erinevates erialastes kontekstides tähendada erinevaid asju.
- Eri organisatsioonidel ja asutustel on erinevad prioriteedid ja probleemid.
- Praktikutel on oma hirmud ja mured, eelarvamused, uskumused ja müüdid.

Ülesanne 1.2a ja Ülesanne 1.2b

Vajalikud vahendid

Koolitajatel läheb vaja **jaotusmaterjali 1.2a, Definitsioonid ja õigused, jaotusmaterjali 1.2b, Ühisarusaamade kujundamine** ning ülesande juurde kuuluvaid juhiseid, pabertahvli ja kirjutusvahendit ning võimaluse korral dataprojektorit PowerPoint ettekandeks. Osa koosneb ettekandest, iseseisvast ülesandest ja refleksioonist, tööst väikestes gruppides ning suures grupis toimuvast arutelust ja tagasisidest.

Ülesannete eesmärgid

Käesoleva osa kahes ülesandes kasutatakse ÜRO ja Euroopa Nõukogu konventsiooni naistevastase vägivalla definitsioone ning inimõigustealaseid õigusakte kui meetodit, mille

MOODUL 1

abil leppida kokku ühistes eesmärkides, prioriteetides ning partnerorganisatsioonide koostöös vägivaldaohus olevate naistega tegelemisel.

Aeg

Ülesanne 1 - 45 minutit.

Ülesanne 2 - 60 minutit.

Ülesannete tutvustus

Koolitusel osalejail palutakse mõelda, kui palju ja mida nad teavad naistestevastase vägivalda põhidefinitsioonidest ning inimese õigusest elada vägivallavaba elu. Algul mõeldakse üksi, järgneb arutelu väikeses grupis ja tagasiside suurele grupile. Seejärel toimub arutelu väikeses grupis, kus analüüsitakse, mida arvatakse põhiteema kohta levinud müütidest ning stereotüüpidest, ja mille kaudu jõutakse mingite naistevastast vägivalda puudutavate ühisarusaamadeni.

Ettekanne/Alusmaterjal

Koolitaja peaks alustuseks mainima, et kindlasti on grupis erinevaid nägemusi, uskumusi ja lähtepunkte (viidates punktile **1.1 Kust alustada?**, juhul kui see on osalejatega enne läbi võetud). Koolitaja peaks ütlema, et see on üsna tavaline, kuid et partnerite koostöö tõhususe huvides on vaja naistevastast vägivalda ühtmoodi mõista.

Seejärel käsitleb koolitaja **jaotusmaterjalis 1.2a.** toodud definitsioone. Ta teeb seda PowerPoint esitluse, pabertahvli ja jaotusmaterjalide abil, nii nagu olukord seda nõuab ja võimaldab.

Jaotusmaterjal 1.2a, Definiitsioonid ja õigused

1. Naistevastane vägivald – definiitsioon.

“... naistevastane vägivald tähendab igasuguseid soolise vägivalla akte, mille tulemusena või võimaliku tulemusena tekitatakse naisele füüsilisi, seksuaalseid, psühholoogilise või majanduslikke kahjusid ja kannatusi, sealhulgas selliste aktidega ähvardamist, sundi või omavolilist vabadusest ilmajätmist sõltumata sellest, kas see leiab aset avalikus või eraelus.”

United Nations 1992, para 6; and Platform for Action, 4th United Nations World Conference on Women as cited by WAVE 2000, lk. 14.

2. Õigus elada vägivallavaba elu.

Konventsiooniosalised võtavad vajalikke seadusandlikke ja muid meetmeid, et edendada ja kaitsta kõigi inimeste, eriti naiste õigust elada vägivallavabalt nii era- kui avalikus elus.

Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence 2011, Article 4

Mõelge ülaltoodud definiitsioonidele ja seisukohtadele.

Esmalt vastake iseseisvalt alljärgnevatele küsimustele. Seejärel arutage vastuseid kolleegidega 2-3 liikmelistes gruppides. Olge valmis suuremale grupile tagasisidet andma.

1. Kas tunnen ja tean neid rahvusvahelistes ja Euroopa inimõiguste dokumentides toodud definiitsioone?
2. Kas minu organisatsioon neid kasutab?
3. Kui ei, siis missuguseid definiitsioone me kasutame? Mille poolest need definiitsioonid erinevad?
4. Mis on meie definiitsioonidest puudu?
5. Mida mina ise (või meie oma organisatsioonis) teeme, et siin toodud definiitsioone ja seisukohti kasutusele võtta?
6. Mida mina ise (või meie oma organisatsioonis) teeme, mis võib seda definiitsiooni või seda õigust kahjustada?
7. Kuidas minu enda tööalane roll ja organisatsioon minu vaateid mõjutavad?

Juhised koolituses osalejale

Jaotusmaterjalis 1.2b kirjeldatud ülesannet täidetakse algul iseseisvalt; osalejail palutakse vastata ülaltoodud küsimustele. Koolitaja peaks paluma osalejail vastata võimalikult ausalt, kuid selgitama, et pärast tuleb vastuseid koos kolleegidega arutada.

Juhised tagasisideks

Koolitaja palub osalejail arutada vastuseid 2-3 liikmelistes gruppides. Suures grupis antav tagasiside võib toimuda erinevalt, nt paludes igal grupil peamistest diskussioonipunktidest teistele rääkida või need pabertahvil lühidalt kokku võtta. Kokkuvõtte riputatakse hiljem kõigile vaatamiseks üles ning selle juurde võib koolituse käigus vajadusel uuesti tagasi pöörduda. Koolitaja peaks rõhutama, mida olulist ja ühist tagasisidest selgus ning juhtima erilist tähelepanu positiivsetele ettepanekutele ja lahendustele, mis aitaksid definitsioone ja seisukohti praktikas kergemini omaks võtta.

Seejärel palub koolitaja moodustada 2-3 liikmelised grupid ning hakata tegelema **jaotusmaterjaliga 1.2b**.

Jaotusmaterjal 1.2b, Ühisarusaamade kujundamine

Arutage 2-3 liikmelistes gruppides alljärgnevaid teemasid ning nende seost naistevastase vägivallaga. Arutlege põhjuste üle, miks nii vastasite, ning olge valmis andma tagasisidet suuremas grupis.

1. Suhete purunemise või lahutuste korral ei ole enamikel juhtudel põhjuseks perevägivald. Õige või vale?
2. Üheks kõige efektiivsemaks vägivalla vältimise strateegiaks on see, kui ohver vägivaldse partneri juurest lahkub. Õige või vale?
3. Lapse jaoks on hea kohtuda mõlema vanemaga isegi juhul, kui partner on vägivaldne. Õige või vale?
4. Sageli on naistevastane vägivald asi, mis leiab aset vaid üks kord. Õige või vale?
5. Lapsi tapavad rohkem emad kui isad. Õige või vale?
6. Lapsevanemad teavad, mis on nende lastele parim. Õige või vale?

Pärast ülaltoodud väidete arutamist annab koolitaja teile tagasisidet ja juhiseid.

Siis tulge grupi juurde tagasi ning arutage järgmisi küsimusi:

7. Kuidas koostööpartnerite ühised arusaamad naistevastase vägivalda küsimustest võiksid aidata sekkumisi tõhustada ning naiste ja laste ohutuse tagamiseks efektiivsemaid strateegiaid kavandada?
8. Mis osas küsimusest või prioriteedist ühtmoodi arusaamine veel probleeme tekitab?
9. Kuidas asutuste erinevaid arusaamu ja suhtumisi üksteisele lähemale tuua?

Koolitajale

Tagasiside juhiste eest tuleb tänada Inglismaa Naiste Komiteed (Women's National Commission England)²³ Koolitajad võivad nii oma riigi, piirkonna kui kohalikult tasandilt teema kohta rohkem fakte ja infot hankida.

Juhiseid tagasisideks

Koolitaja viib läbi diskussiooni puudutava tagasiside ning toob välja peamised arutelupunktid.

1. Suhete purunemise ja lahutuste korral ei ole enamikel juhtudel põhjuseks perevägivald. Vale. Umbes 75% of lapsevanematest märkis, et suhtes oli tarvitatud vägivalda.
2. Üheks kõige efektiivsemaks vägivaldaohu vältimise strateegiaks on see, kui ohver vägivaldse partneri juurest lahkub. Kuigi mõningatel juhtudel võib see ka tõsi olla, on tõendeid, et naised ähvardab vägivaldse partneri juurest lahkumise korral suurem vägivalda ning tapmise oht.
3. Lapse jaoks on hea kohtuda mõlema vanemaga isegi juhul, kui partner on vägivaldne. Vale. Kohtumiste kaalumisel on esmatähtis lapse turvalisus ja heaolu. Asjaomased asutused peavad kindlustama, et kokkusaamised toimuksid tingimustes, kus ei esine mingisugust vigastuste ohtu ei naisele ega tema lastele. Kõige olulisem on see, milline on lapse ja temaga kohtuva lapsevanema suhete iseloom ja kvaliteet.

²³ Women's National Commission (2004) Myths and Facts about Domestic Violence and child contact. WNC.

4. Sageli on naistevastane vägivald asi, mis leiab aset vaid üks kord. **Vale.** Perevägivalla esinemissageduse uurimused näitavad, et sageli on vägivalda tarvitatud pika aja vältel, enne kui asjaomaste asutuste ja tugiorganisatsioonide poole pöördutakse.
5. Lapsi tapavad rohkem emad kui isad. **Vale.** Perevägivalla puhul on märksa sagedasem, et lapse tapab mees, mitte naine. Lapse tapnud mees on laste ja partneri kallal vägivallatsenud tõenäoliselt ka enne lapse tapmist.
6. Lapsevanemad teavad, mis on nende lastele parim. **Sellele on raske vastata,** kuna ilmselt pole see alati nii. Nagu punktist 1.3 selgub, on oluline ka see, mida naine arvab. Lapse õigused ja arvamused peaks olema aga esindatud, et tema heaolu ohtu ei satuks.

Info pärineb *Women's National Commission Women's Aid Federation of England*.²⁴

Väikestes gruppides läbiviidud arutelud kujunevad erinevatelkoolitustel ilmselt erinevaks, kuid see, et mingitele ühistele seisukohtadele ei jõutagi, pole eriti tõenäoline. Ülesande alguses püütakse selgelt määratleda valdkonnad, kus valitseb üksmeel. Rõhutatakse põhisõnumit, et ühine arusaam eriti definitsioonidest, vägivalla mõjust ja õigustest tuleb kasuks nii koostööpõhisele sekkumisele kui naiste ja laste ohutusele. Samuti seda, et organisatsioonide ja asutuste koostöö eeldab avameelseid arutelusid erinevate lähenemiste üle, et prioriteetide ja koostegevuse osas kokku leppida ning neist ühtmoodi juhinduda.

Lisamaterjale 1.2 juurde

Euroopa Nõukogu naistevastase vägivalla ja perevägivalla ennetamise ja tõkestamise konventsioon 2011, artikkel 4. <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=1772191>.

²⁴ Ibid.

1.3 Jõustamise, kaasamise ja toetamise põhimõtted

Eesmärgid

Käesolevas osas käsitletakse alljärgnevaid teemasid:

- Ohvrikeskse lähenemise kasulikkus.
- Vägivaldaga kogunud naiste teadmiste väärtustamine ning nende keske rolli tunnistamine riskide kindlaksmääramisel ja turvalisuse tagamisel.
- Jõustamise ja toetuse olulisus ning naisega usaldusliku sideme loomine.

Sissejuhatuse

Töötades ohvritega, keda ähvardab partneri poolse vägivalla suur oht, peaks põhitähelepanu pöörama sellele, et:

- kaitsta naiste ja nende laste inimõigust elada vägivallavaba elu.
- tagada nende turvalisus.
- takistada vägivalla jätkumist.
- jõustada naist, et ta suudaks teda ähvardavaid riske hinnata ja mõista.

Abiosutajate rakendatavad meetmed võivad otseselt mõjutada vägivaldaga kogunud naiste ja nende laste elu, tervist ja vabadusi. Niisugusest teadmisest tuleks lähtuda absoluutselt kõiges, mida tehakse.

Mida peaks teadma

Kuna naine tunneb vägivallatsejat väga hästi, siis on naise enda riskitunnetus äärmiselt oluline teda ähvardava ohu suuruse kindlaksmääramisel.

WAVE (2010) Protect I²⁵

Konventsiooniosalised tagavad, et ... poliitikad asetavad kõigi meetmete puhul tähelepanu keskmesse ohvri õigused ning et neid rakendatakse kõigi asjaomaste asutuste, institutsioonide ja organisatsioonide tõhusas koostöös.

Council of Europe, 2011²⁶

²⁵ WAVE (2010) Daphne Project PROTECT - Identifying and Protecting High Risk Victims of Gender Based Violence - an Overview <http://www.wave-network.org/start.asp?ID=23494&b=15>.

Ohvrikeskse lähenemise kasulikkus

Ohvrikeskse lähenemise rakendamisel:

- peaks naine otsuste tegemisel ja ohutuse tagamisel aktiivselt osalema.
- ta tuleks ära kuulata ning.
- temaga tuleks lugupidavalt käituda.

Vägivallaohvri seisund ei muuda naist abituks või otsustusvõimetuks. Ta võib olla äärmiselt hirmunud, tunda ennast jõuetuna ning tema käitumine ja väited võivad olla ebajärjekindlad. Sellest hoolimata on tal õigus elada vägivallast vaba elu ning iseenda eest otsustada.

Perevägivalla ohvritega tegelevad praktikud kipuvad sageli keskenduma vägivaldse suhte lõpetamisele. Põhjused, miks vägivalda kogenud naine seda ei tee, võivad olla äärmiselt erinevad ning keerulised. Tuleb aru saada, et see on vägivalda kogenud naise enda otsus ning et vägivaldse suhte lõpetamise nõudmine on vastuolus Euroopa inimõiguste konventsioonis sätestatud inimõigustega (artikkel 8). Naise otsus suhtesse edasi jääda ei kahanda tema teisi põhiõigusi vägivallavabale elule ning on oluline, et praktikud seda teaksid.

Ohvrikeskse lähenemise eesmärgiks on jõuda ühiselt omaksvõetud ning naisele sobiva turvastrateegiani, mille puhul vastutus, tegevused ja ülesanded on selgelt määratletud ning kokku lepitud.

Vägivalda kogenud naise keskne roll riskide kindlakstegemisel ning turvalisuse tagamisel

Jõustamine annab naisele julguse oma elu muuta ning vägivaldsele partnerile vastu astuda. Naise lahkumine vägivaldse partneri juurest võib olla üheks peamiseks vägivallariski indikaatoriks, mis viitab vägiavalla jätkumise ja süvenemise ohule.

Koostööpõhise sekkumise korral peavad infovahetus, rakendatavad meetmed ja tehtud otsused olema läbipaistvad, see laseb naisel tunda, et asutused teevad temaga koostööd ega suru talle peale oma nägemusest lähtuvaid lahendusi. Ohvrina tunnetab naine, et tal on kadunud igasugune kontroll toimuva üle ning ta ei taha sama tunnet kogeda suhtlemisel asutustega, kelle ülesandeks on teda kaitsta ja toetada.

²⁶ Council of Europe (2011) *Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence*. Article 7.2. <http://conventions.coe.int/Treaty/EN/Treaties/Html/210.htm>.

Selleks, et praktikud saaksid üksikasjalikult ja igakülgsest hinnata perevägivallaga seotud riske:

- peaksid nad ohvriga tõhusat koostööd tegema ning.
- selgelt teadma, kuidas koguda infot vägivaldse ja kontrolliva käitumise ja selle ulatuse kohta. Analüüsida tuleks varasemaid ja praegust juhtumit ja kogemusi, nagu tapmise ja tõsiste vigastustega ähvardamisi.
- (Vägivalla käivituse mehhanismi ja riskitegurite kohta leiate infot käesoleva materjali moodulis 2).

Perevägivallaga tegelemine peaks olema vajaduspõhine ning asjatundlik. Kui vajalikke turvameetmeid rakendada ei suudeta, võib see suurendada riski ning naise ja laste elu ohtu seada.

Suurimaks teadmiste allikaks on naine ise. Tema peab olema kõigi tegevuste keskmeks. Asutused peaks rakendama kõiki jõupingutusi naise aktiivseks kaasamiseks ning igakülgseks informeerimiseks. Eestkoste ning naiste sõltumatute tugiteenuste pakujate kaasamine vägivalda kogenud naisele tema õiguste tutvustamiseks ning naise õiguste ja vajaduste esindamiseks on hea näide sellest, kuidas naist jõustada, et ta oleks aktiivne kaasarääkija asutuste ja organisatsioonide koostöös toimivas turvameetmete kavandamises.

Vägivallakogemusega naiste kui "kogemuspõhiste ekspertide" jõustamist käsitlevate materjalide loetelu on toodud käesoleva osa lõpus.

Naisega usaldusliku sideme loomine

Naisega usaldusliku sideme loomine etendab vägivalla efektiivsel tõkestamisel äärmiselt tähtsat rolli. Ei tohi unustada, et vägivallatseja püüab sageli õõnestada ohvri usaldus- ja kindlustunnet inimeste ja organisatsioonide suhtes, kes teda aidata ja toetava võivad. Vägivallatseja käitumisele on iseloomulikud järgmised tunnused:

- ohvri läbielamiste pisendamine.
- ohvri isiklikku elu puudutavate otsuste tegemise võime kahtluse alla seadmine.
- ohvri isoleerimine teistest inimestest.
- ohvri veenmine selles, et ükski inimene teda ei usu ega aita.

MOODUL 1

- muud strateegiad, mida ta kasutab ohvri üle võimu ja kontrolli teostamiseks, nagu rahakasutuse kontrollimine, emotsionaalne ja psühholoogiline terror.²⁷

Selle tulemusena võib naine kaotada eneseväärikuse ja eneseusu. Niisuguses olukorras on lähedase ja usaldusliku sideme loomine äärmiselt raske. Naisel võib olla ka varasemaid negatiivseid kogemusi ja tagasilööke "abistajatega" kokkupuutumisel.

Praktikutest abiosutajad võivad perevägivalla stsenaariumide puhul tavaliselt ettetulevaid riske ning saadaolevaid teenuseid tundes teha kergekäelisi oletusi olukorra parimate lahenduste kohta. Iga olukorra hindamisel tuleks aga lähtuda sellest, et see on uus ja ainulaadne ning puudutab ainult ja üksnes seda konkreetset inimest. Kui naise enda nägemust täielikult arvesse ei võeta, võib juhtuda, et pakutavad turvameetmed praktikas lihtsalt ei toimi.

Kui tundub, et näiteks laste vajaduste ja kaitse ning õiguste vahel tekib konflikt, siis peavad abiosutajad tagama, et kõik seisukohad saavad esindatud ning toetust pakkudes ära kuulatud ja arvesse võetud. Igast otsusest, mis puudutab individualiseeritud õiguste prioriteetseks pidamist mingite teiste õiguste ees, saab koostöös kavandatud turvameetmete osa.

Isegi juhul, kui vägivalda kogenud naine on esialgu tulemuslikult kaasatud, ei pruugi vägivalla lõpetamiseks kavandatud turvameetmed toimida. Muutuda võib olukord ise ja riskide iseloom ning vägivald võib uuesti süveneda. Seetõttu on tähtis, et vägivalda kogenud naine oleks pidevalt kaasatud ning et abiosutajaid ja organisatsioone teavitataks koheselt, kui riskide osas midagi muutub selleks, et kiiresti reageerida. Tõhus infovahetus, riskide ümberhindamine ning sekkumine on äärmiselt olulised, kui tahame vägivalda kogenud naist veenda selles, et turvameetmete rakendamine pole ühekordne ettevõtmine, vaid pidev protsess, ning naises tekiks usaldus asutuste koostöö suhtes tema enda ja laste kaitsmisel.

Abiosutajad peavad leppima sellega, et mõned naised ei ole kunagi täielikult kaasatud ega tee täiel määral koostööd ning et selle põhjused võivad tuleneda muudest asjaoludest kui vähene kaasamine või usaldussuhte puudumine. Naisel on täielik õigus oma isiklikule ruumile, privaatsusele ning info andmisele ulatuses, mida ta vajalikuks peab.

See loob tunde, et ta omab kontrolli olukorra üle, ning abiosutajad peaksid austama naise õigust öelda, kust läheb piir, et ta ei tunneks endal survet "kõik ära rääkida".

²⁷ WAVE (2000) *Training manual on Combating Violence against Women*: <http://www.wave-network.org/images/doku/manual.pdf> 18 Nov. 2011, pp.43-62.

Mida peaks teadma:

Pidage meeles, et

perevägivalla ohvrid tunnevad sageli, et

- vägivallatseja dikteerib talle, mida ta teha tohib ja mida mitte.
- vägivallatseja kamandab teda.
- vägivallatseja näeb probleemi mitte endas, vaid ohvris.

Kui naine tunneb, et abiorganisatsioonid käituvad täpselt samuti, siis kaob tal ilmselt usaldus nende vastu. Palun jätke meelde, et

- ohvri lugu tuleb hoolikalt ära kuulata.
- ohvri usaldus tuleb ära teenida, et ta oleks võimeline oma loo tervikuna ära rääkima.
- abiosutajad peavad parima lahenduse leidmiseks ohvriga tööd tegema ning mitte oletama ega sundima ohvrit tegema asju, mida nad ise tema jaoks paremaks peavad.

Ülesanne 1.3

Vajalikud vahendid

Jaotusmaterjal 1.3 PowerPoint slaid või jaotusmaterjal jõustamise, kaasamise ja toetamise põhimõtete kohta. 3 kuni 5 tooli.

Ülesande eesmärk

Ülesande eesmärgiks on anda ettekujutus sellest, kui halvasti ja ebameeldivalt inimene ennast tunneb, kui tal palutakse midagi teha koos suhteliselt võõraste inimestega mingis tundmatus olukorras, kus pole teada, millega asi lõpeb. Juhitakse tähelepanu julgusele, mida kaasalöömine nõuab. Pärast kuulatakse ettekannet jõustamise ja toetamise põhimõtetest ja viiakse läbi ühisarutelu.

Aeg

45-60 minutit.

Juhised koolituse osalejale

3 kuni 5 tooli asetatakse auditooriumi ette (sõltuvalt koolitusel osalevate inimeste arvust).

Koolitaja palub 3 kuni 5 inimesel toolil istet võtta ning mingi situatsioon läbi mängida. Rolli ennast lahti ei räägita.

Osalusjulguse tõstmiseks kasutab koolitaja selliseid väiteid, nagu:

- Teiega ei juhtu midagi halba.
- Ma kaitsen teid.
- See ei sea teie elu ohtu.
- Usaldage mind.
- Teid ei hakata naeruvääristama.
- Ma tagan, et tunnete end turvaliselt.
- Ärge kartke.

Kui kõik osalejad on leitud, tänab koolitaja “rollimängus kaasategijaid” osalemise ja julguse eest. Seejärel küsib koolitaja ülejäänud kuulajailt:

- Miks teie rollimängus ei osalenud?
- Kas te kartsite?
- Kas te ei usaldanud mind?
- Kas te ei kuulanud, mida ma teile ütlesin?

Juhiseid tagasisideks

Rõhutage grupele, et ükski koolitusel osaleja poleks rollimängus osalemise tõttu oma töökohta, elu, lapsi ega maja kaotanud. Vaja oleks olnud vaid julgust, mängu läbiviija usaldamist ning valmisolekut katsetada ja teha asju, millest suurt midagi ei teata. Kõik ei olnud võrdselt valmis seda tegema. Põhjusi on mitmeid ja need on iga inimese puhul erinevad. Miks nõustused ühed kergemini kaasa lööma kui teised? Kas osadele tundus, et nad oleksid enne vabatahtlikuks hakkamist tahtnud rohkem infot saada? Kas nad tundsid, et suudavad olukorda kontrollida?

Mõelge nüüd, mida ootab abiosutaja – justnagu peaks ohver kohe tuge otsima ja sekkumist kavandama – ning missugust julgust see õigupoolest ohvrilt nõuab.

Seejärel tutvustab koolitaja **jaotusmaterjalis 1.3** toodud jõustamise, kaasamise ja toetamise põhimõtteid ning arutleb nende üle, tuginedes eespool toodud informatsioonile ning allikatele, millega soovitatakse täiendavalt tutvuda.

Jaotusmaterjal 1.3, Jõustamise, kaasamise ja toetamise põhimõtted

Ohvrikeskse lähenemise kasulikkus

- Naine etendab aktiivset rolli otsustamises ja turvatunde loomises.
- Teda kuulatakse.
- Tema olukorrale reageeritakse.
- Kõik osapooled mõistavad ja rakendavad turvameetmeid ühtmoodi.
- Selline lähenemine osutub ilmselt edukaks.

Naise keskse rolli tunnistamine riskide kindlakstegemisel ja turvatunde kindlustamisel.

- Parimaks teadmiste allikaks on naine ise.

Ohvri jõustamine ja toetamine ning naisega usaldusliku sideme loomine

- Kõik õigused ja vastutusvaldkonnad määratakse selgelt ära, arutatakse läbi ja lepitakse kokku partnerorganisatsioonide koostöös. Koostöö ühe osana tegeldakse nii ohvrite kui laste õiguste eest seismisega.
- Vastutust kannavad asutused ise, sellega tagatakse, et kokkulepitud meetmeid rakendatakse ja ohver saab vajalikku tuge.
- Tingimuste muutumisel ja vastava info laekumisel reageeritakse koheselt.

Mida peaks teadma

Asutuste ja organisatsioonide koostöö keskmes peaks olema naine. Naist tuleks aktiivselt kaasata ning teda tuleks igal riskide hindamise ning turvameetmete rakendamise etapil informeerida.

MOODUL 1

Sellest, kuidas käesolev osa haakub võrgustiku kokkusaamisel ühise riskide hindamisega, räägitakse pikemalt **moodulis 2**.

Lisamaterjale 1.3 juurde

WAVE Manual Bridging Gaps – From Good Intention to good Cooperation (2006): *Participation of survivors*. p. 58 – 61, download: <http://www.wave-network.org/start.asp?ID=289&b=15>.

Hague, G., Mullender, A., and Aris, R. (2003) *Is Anyone Listening? Accountability and women survivors of domestic violence*. Routledge, London.

Hague, G., Mullender, A., and Aris, R. (2002): *Women's Aid England: Professionals by experience: Guide to service user participation and consultation for domestic violence services*. <http://www.womensaid.org.uk/page.asp?section=0001000100140008§ionTitle=Reports+%26+Books>

Euroopa inimõiguste konventsioon / European Convention on Human Rights

Artikkel 8 - Õigus austusele era- ja perekonnaelu vastu:

Igaühel on õigus sellele, et austataks tema era- ja perekonnaelu ja kodu ning korrespondentsi saladust.

Artikkel 2 – Õigus elule:

Igaühe õigust elule kaitstakse seadusega.

Artikkel 3 – Piinamise keelamine:

Kedagi ei või piinata ega ebainimlikult või alandavalt kohelda ega karistada.

Council of Europe, Treaty Office:

<http://conventions.coe.int/Treaty/en/Treaties/Html/005.htm>

1.4 Koostööpõhine lähenemine: mis see on ning miks see oluline on

Eesmärk

Selles osas käsitletakse:

- mida head toob organisatsioonide ja asutuste koostöö kaasa perevägivalda juhtumitega tegelemisele ning laste ja naiste turvalisuse tagamisele.
- mõningaid esimesi samme, mida võiks koostöövõrgustike algatamiseks astuda.
- kuidas teha kindlaks võimalikud probleemid ja takistused koostöö tegemisel.
- mõningaid ideid ja parima praktika näiteid nimetatud probleemide ja takistuste ületamiseks.

Sissejuhatus

Organisatsioonide ja asutuste koostöö on keeruline ja raske. Poliitikates kirjapandu ning tegelik elu erinevad tihti nagu öö ja päev.

Üks peamisi asju, mida valitsus ning kohalik tasand avalikustama ei kipu, on see, et asutuste koostöö on raske. Erinevad on nii asutuste töökultuur, mõistete kasutamine, tegutsemisstiilid, tegevusprioriteedid kui ka väljaõpe. Üks asutus ei usalda teist ning üksteise asjatundlikkusse suhtutakse teatud skeptitsismiga. Erinevad huvid, prioriteedid ja tegutsemisstiilid muudavad koostöö raskeks. (Tapley 2010)²⁸

Ülesanne 1.4

Vajalikud vahendid

Pabertahvel ja kirjutusvahendid, PowerPoint ettekande slaidid ning allpool toodud jaotusmaterjalid. Meetoditest kasutatakse ettekande tegemist, küsimusi-vastuseid, väikestes gruppides tehtavaid ülesandeid ning arutelusid.

²⁸ Tapley, J. (2010) Working Together to Tackle Domestic Violence. in: Pycroft, A. and Gough, D. (Eds) *Multi Agency Working in Criminal Justice*. Bristol: Policy Press.

MOODUL 1

Ülesande eesmärk

Panna koolitusel osalejaid mõtlema selle üle, miks koostöö oluline on ja mida head see endaga kaasa toob. Ülesanne on mahukas ning koosneb viiest etapist.

Aeg

Ülesande iga osa jaoks kulub umbes 30 minutit.

Ettekanne/alusmaterjal

Koolitaja võib alustada sellest, et esitab grupile kaks küsimust:

- Miks on oluline koostööd teha?
- Mida kasulikku koostöö annab?

Grupilt laekunud vastuseid saab kasutada võtmesõnumitena antud osa sissejuhatuseks.

Mida peaks teadma (seda võib kasutada ka sissejuhatava slaidina)

- Koos tegutsemine vähendab ohvrile tekitatavate raskete vigastuste või tapmise ohtu.
- See suurendab ohvrite ning nende laste turvalisust ja heaolu ning vähendab ohtu nende tervisele.
- See tähendab suuremaid ressursse ning integreeritud turvameetmeid.
- Ohvri riskide vähendamise meetmed on kokku lepitud.
- Sekkumismeetmed on paremini integreeritud, kvaliteetsemad ja tõhusamad.

Seejärel võib koolitaja küsida:

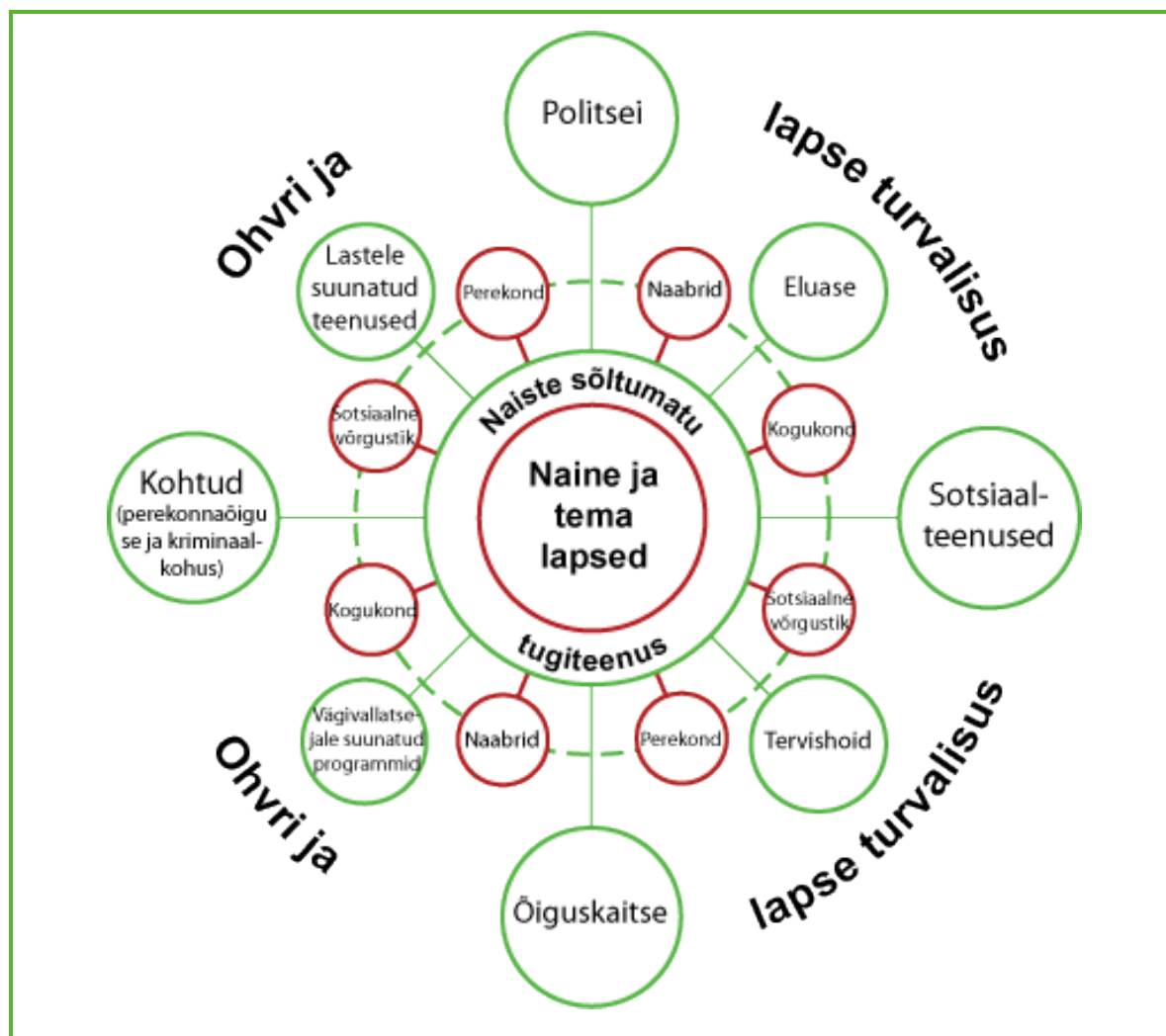
- Mida võimaldab võrgustikutöö naistevastase vägivallaga tegelemisel paremini teha?

Juhiseid tagasisideks

Vastused võivad kohalikest oludest ning pakutavatest teenustest tulenevalt olla väga erinevad. Koolitaja peaks grupilt laekunud vastuseid kasutama slaidimaterjali tutvustamiseks.

Joonis 1.4, 'Võrgustikutöö aitab meil...' näitab, kuidas võrgustiku osapoolte koostöö aitab tõsta naiste ja laste turvalisust.

Joonis 1.4, 'Võrgustikutöö aitab meil ...'

Ratta kujul esitatud **koostöövõrgustiku** skeem, nn võrgustikukaart näitab, et “süsteemi keskmes” on ohver ja tema lapsed, keda toetavad naistele mõeldud tugiteenused. Viimastel on eriline roll vägivalda kogenud naiste esindamisel võrgustikutöös. Väiksemad ringid esindavad naise perekonda, kogukonda ning sotsiaalset võrgustikku, mis on sageli kaasatud naise toetamisse naiste tugiteenuste kaudu. Suuremad ringid esindavad riigi- ja kohaliku omavalitsuse asutusi, politseid, õiguskaitse-süsteemi ning mitmesuguseid muid turvaküsimustega tegelevaid ameteid ja sekkumismehhanisme. Need pole suuruse ja ressursside poolest alati võrdsed ja osad neist on ohvrile lähemal, osad kaugemal. Neil kõigil on aga täita oma roll ohvri turvalisuse tagamisel. Asutuste ja tugiteenuste omavaheliste sidemete ja koostöö tugevus on otsustava tähtsusega tervikliku ning kvaliteetse teenuse pakkumisel naisele. Kujutlege, et asutusi ja teenuseid ühendavad “kodarad” moodustavadki

kokku turvalisust tagava “terviksüsteemi”. Iga puuduv kodar nõrgestab ratta tugevust ja funktsioneerimist.

Koolitajale

Me teame, et kõikides riikides pole piirkondlikus või kohalikus kontekstis kõiki siin näidatud teenuseid, asutusi jne olemas. Lisast leiate võrgustikukaardi kohandatud variandi, kus iga koolitaja saab asutusi vähemaks võtta või juurde lisada vastavalt nende olemasolule. Näiteks pole igal pool Euroopa Ühenduses olemas omaette “perekonnaõiguse kohut”.

‘**Ratta**’ kasutamine võrgustiku metafoorina aitab panna koolitusel osalejaid mõtlema oma rolli ning ülesannete üle ohvrite ja nende laste turvalisuse tõhusamal tagamisel. Võrgustiku kaart tuleks kätte jagada nii jaotusmaterjali kui slaidina.

Võrgustikutöö

Erinevate asutuste sekkumismeetmed tuleks omavahel siduda, et moodustuks terviklik ja kõiki asjaomaseid asutusi hõlmav tugivõrgustik. Partnerid peavad tagama, et võrgustikku saaks käsitleda ühe tervikuna, mille keskmes on ohver, keda võrgustiku koostööorganeis esindab sõltumatu naiste tugiteenuste pakkuja, keda naine usaldab ning kes arvestab ja kaalub kõiki kaasnevaid asjaolusid.

Võrgustiku kõigi osade pakutavad teenused ja tugimeetmed peavad toimima, samuti peavad kõik tervikteenusesse panustavad partnerid omavahel infot jagama, vastasel korral võidakse ohvri riske suurendada. Sekkumisabinõude ja võrgustikutöö peamiseks eesmärgiks peab olema ohvrite kaitse ja turvalisus. Igasugune sekkumine peab olema adekvaatne ja tõhus, et ohvreid tõeliselt aidata ning vägivalla kordumist vältida.

Ülesanne 1.4a, 1. etapp

Jaotusmaterjal 1.4a, Arutelu

Mõelge, kuidas teie organisatsioonis ja piirkonnas reageeritakse naistevastase vägivalga juhtumitele ning kuidas neisse sekkutakse, kujutades seda koostöövõrgustiku vormis.

- Loetlege, millised on teie piirkonna koostöövõrgustiku tugevad osad.
- Mil moel aitavad tugevad osad vähendada vägivalga kordumise ohtu?

Seejärel:

- Loetlege, millised on teie piirkonna koostöövõrgustiku nõrgad osad.
- Mil moel võiksid koostöövõrgustiku nõrgad osad suurendada vägivalga kordumise ohtu?
- Loetlege, mida võiks kohalikul tasandil teha koostöövõrgustiku paremaks toimimiseks.

Lõpuks:

- Kas võrgustiku tugevatest osadest oleks õppida asju, mida võiksite nõrkade osade täiustamiseks teha?

Mõnikord saab näiteks ühe valdkonna edukaid ja hästitöötavaid koostööskeeme teise valdkonda üle kanda. Kui mitmele asutusele on ühtmoodi selge, et asi ei toimi ning ohvri turvalisus kannatab, siis juhatab see kätte koha, kust võiks hakata asja muutma.

Loetlege üles igasugused kasulikud asjad ja momendid, millest õppida:

Juhised tagasisideks

See peaks toimuma neljas etapis:

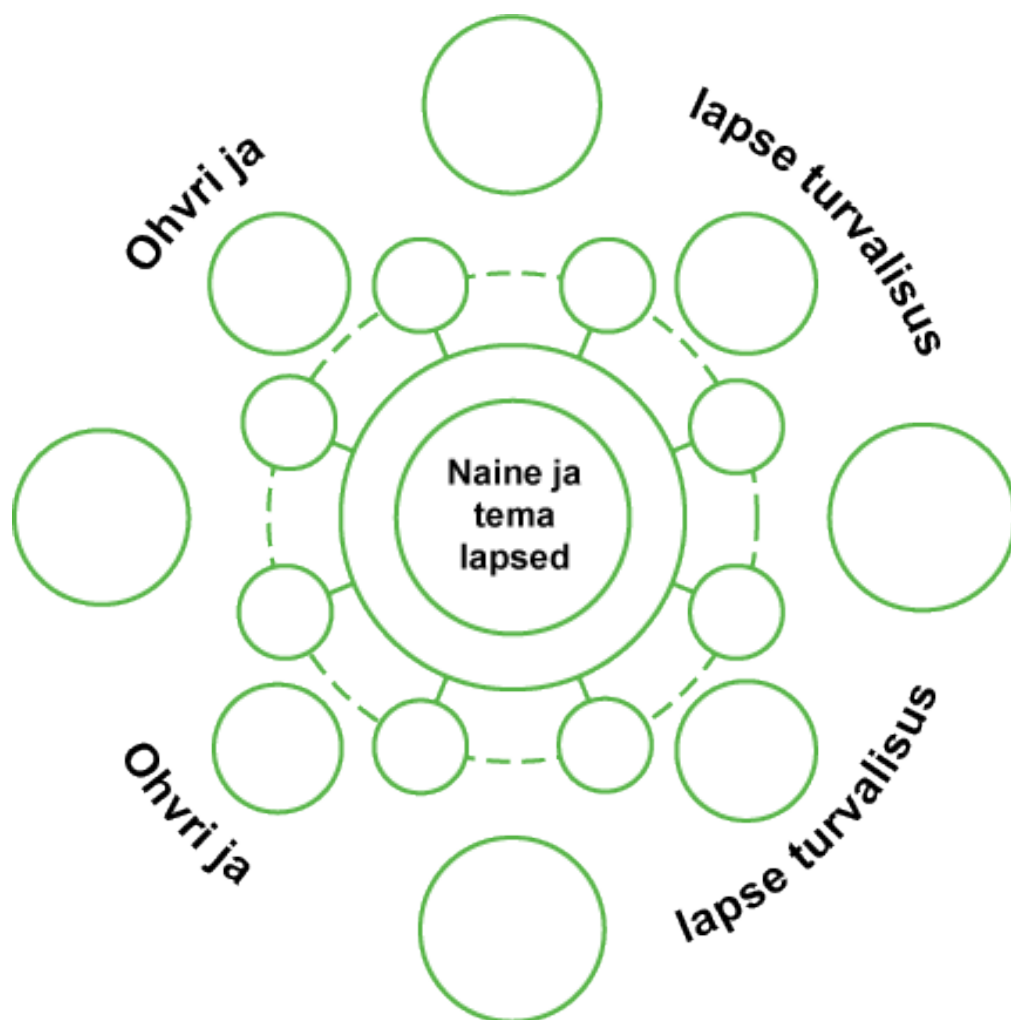
1. Võrgustiku tugevate osade loetelu ning selgitus, kuidas need aitavad tõhusalt perevägivalla juhtumitesse sekkuda.
2. Võrgustiku nõrkade osade loetelu ning asjaolud, mis võivad tõenäoliselt viia vägivalla süvenemisele.
3. Ideed, mida võiks nõrkade osadega ette võtta.
4. Hästitöötavatest osadest ja heast praktikast tuletatud õppetunnid, millele võib tugineda võrgustikutöö täiustamisel.

Osalejail võib jaotusmaterjalina välja jagada võrgustikutööd kujutava ratta e. võrgustiku-kaardi, kust jooned puuduvad, ning paluda neil näidata, kus asuvad võrgustiku tugevad ja kus nõrgad osad, näiteks **tähistades tugevad osad rasvase ja nõrgad osad katkendliku joonega**. Sellega võib juhtida tähelepanu valdkondadele, kus esimesi samme astuda. Koolitajad peavad ülesande täitmiseks jagama kätte ilma joonteta võrgustikukaardi ([jaotusmaterjal 1.4b](#)). Kui teenuste osutamises on märkimisväärsed erinevused, võivad koolitajad kasutada täiesti tühja kaarti ([jaotusmaterjal 1.4c](#)) ning paluda osalejail öelda, millised asutused on koostöövõrgustikku juba kaasatud või keda tuleks kaasata ning uurida, kuidas ja kui palju nad omavahel infot jagavad.

Jaotusmaterjal 1.4b

Jaotusmaterjal 1.4c

Koolitajale

Tähtis on see, et koolitusel osalejad loetleksid esmased asjad, mida saaks kohapeal koostöövõrgustiku täiustamiseks koos ohvritega ära teha.

Ülesanne 1.4b, 2. etapp: Parima praktikana käsitletavat esimesed sammud**Ülesande eesmärk**

Julgustada koolitusel osalejaid ja paluda neil määratleda mõned esimesed sammud, mida nad koostöö algatamiseks astuvad ning mõned asjad, mida nad saavad pärast koolitust teha.

Ettekanne/alusmaterjal

Jagage välja **jaotusmaterjal 1.4d**. Paluge osalejail ülesanne algul iseseisvalt ära teha ja kui aega üle jääb, arutada vastuseid mõne teise koolitusel osalejaga. Kui ülesanne tundub raske, võib koolitaja osalejate abistamiseks ise esimesed sammud välja pakkuda. Koolitusel osalejaid tuleks paluda mõelda igale punktile ning selle üle, mida ta ise tegema hakkab.

Jaotusmaterjal 1.4d, Mida tuleks teha

- Kellega teil on praegu head koostöösidemed?
- Kas nad saavad teid aidata teiste asutuste poole pöördumisel?
- Kelle poole te pöördute ning mida te ütlete?
- Milliseid ühiseid lühi- ja pikaajalisi eesmärke oskate sõnastada?
- Kas faktid, arvud ja ohvrite lood aitavad teil koostöö vajalikkust põhjendada?
- Ohvri turvalisusele keskendumine peamise eesmärgina – püüdke teha nii, et seda hakatakse käsitlema põhiväärtusena.
- Otsustage, milline on kõige väiksem struktuur, mida on töö alustamiseks vaja.

Kasuks tuleb ka see, kui abiosutajad teavad, mida teised organisatsioonid neist arvavad. Teistest arusaamine on esimene oluline samm koostöö algatamisel.

Ülesanne 1.4c, 3. etapp: Mida teised organisatsioonid/asutused meist arvavad?

Ülesande eesmärk

Panna koolitusel osalejaid mõtlema selle üle, mida nad teistest organisatsioonidest/asutustest arvavad ning mida arvavad teised neist.

Ettekanne/alusmaterjal

Andke ülesanne kätte ja jagage välja **jaotusmaterjal 1.4e**. Koolitajad peaksid paluma osalejatel töötada paarides ja arutada omavahel, mida nad alltoodud küsimuste põhjal üksteise asutusest/organisatsioonist arvavad. Ülesanne võib tunduda raske, kuid inimesi tuleb julgustada asjadest avameelselt rääkima ja erinevaid nägemusi ja erimeelsusi avatult ning rahulikult lahendama. Asutused ei ole alati ühel meelel ning mõnikord võib oma asutuse nägemine teise silmade läbi olla raske! Arvamuste vahetamine on aga esimene samm koostöö poole.

Jaotusmaterjal 1.4e, Mida me arvame teistest organisatsioonidest/asutustest? Mida arvavad nemad meist?

Aruteluks kulub umbes 10 minutit. Koostöövõrgustikule mõeldes on vaja arutada, millisena me teisi asutusi/organisatsioone näeme ning millisena võivad teised näha meid.

Valige välja üks organisatsioon/asutus, kellega praegu koostööd teete ning mõelge alljärgnevatele küsimustele:

- Mis eesmärgil ja mille nimel organisatsioon tegutseb? Kuidas organisatsiooni rahastatakse ja juhitakse? Mida organisatsioon teeb naistevastase perevägivalla vähendamiseks? Mida nad võiksid teha? Kas oskate näha ühtki põhjust, miks nad võiksid teenuse osutamise lõpetada?
- Mida te sellest organisatsioonist/asutusest arvate? Missugused on teie kogemused selle organisatsiooniga töötamisest? Mis oli positiivne ja mis töötas hästi? Kas teil esines mingeid probleeme? Kas saate neis kindlad olla? Kas usaldate neid? Kas arvate, et nende ülesanded on kergemad kui teie omad? Kas teie organisatsioon on nendega võrreldes tähtsam ja tugevam või mitte?

Juhised tagasisideks

Niisugused arutelud näitavad, et mõnikord ei tea abiosutajad kõike, mida nad peaksid teistest asutustest teadma. Sageli ei pruugita teada isegi nende põhieesmärke, rolle ja ülesandeid, eriti seda, kuidas neid tõlgendatakse ja prioritseeritakse. See tekitab koostöö puhul vältimatult lahkarvamusi ja konflikte ning erinevaid arusaamu prioriteetidest. Teistesse asutustesse suhtutakse tihtipeale tugevate eelarvamuste, negatiivsete tunnete ja umbusaldusega ning ebavõrdse võimujaotuse kahtlustustega; ning kõike seda seostatakse mõnikord ebameeldiva kogemusega, mida on varasemast koostööst saadud. Kui ülesannet tehakse eri asutuste esindajatest koosnevates gruppides, võib selguda, et osalejatel endilgi on hulgaliselt väärkujutelmased, et tehakse põhjendamatuid oletusi, umbusaldatakse üksteist ning enamik neist nõustub väitega, et kõik taandub ebavõrdsetele võimusuhetele. Üksteise ebapiisav tundmine ning oletused on asjad, mis kõiki ühtmoodi puudutavad. Nendele teemadele võib koostöö algatamisel ja esimeste sammude astumisel keskenduda, näiteks kui:

- jagatakse põhieesmärke, väärtusi, rolle ja ülesandeid puudutavat infot.
- analüüsitakse seda, miks nad arvavad, et nende oletused võivad õiged või valed olla.
- keskendutakse koostöö ühele konkreetsele probleemile või takistusele ning püütakse see koos ületada.
- tehakse kindlaks takistused usaldusliku sideme loomisel ja püütakse vähemalt ühte neist koos ületada.
- koolitaja võib neid punkte kasutada kokkuvõtva slaidina.

Ülesanne 1.4d, 4. etapp: Tõhusa koostööni jõudmine

Ülesande eesmärk

Kavandada esimesed koostööalased sammud ning aidata koolitusel osalejail välja tuua edutegurid ja asjad, mida nad kavatsevad teha koostöö efektiivseks toimimiseks ning asutuste ühiseks sekkumiseks.

Ettekanne/alusmaterjal

Koostöö võtab aega ja energiat ning selles protsessis võib ette tulla raskusi, probleeme ja takistusi. Kasutage **jaotusmaterjali 1.4f** (või tehke sellest slaid) ja hakake selle põhjal arutama esimesi samme.

Jaotusmaterjal 1.4f, Tõhusa koostööni jõudmine

Tõhusalt toimiv koostöö nõuab aega ja energiat ning siin võib ette tulla raskusi, probleeme ja takistusi, mida põhjustavad:

- strateegilise planeerimise puudulikkus, mida kohtab kõigi asutuste puhul.
- usalduse puudumine asutuste vahel.
- vabatahtlike organisatsioonide ja riigi- ning omavalitsusasutuste, samuti riigi- ja omavalitsusasutuste endi erinevad väärtused, nägemused ja prioriteedid.
- vastuolulised õigusaktid.
- raha ja muude ressursside piiratus.

KUID TE EI SAA OODATA AJANI, MIL KÕIK ON IDEAALNE

HAKAKE KUSKILT PIHTA!

Kohandatud Lloyd (1994)²⁹; Hague, Malos and Dear (1996)³⁰.

Vaata ka Bridging Gaps (2006), chapters 9 and 10, WAVE, wave-network.org

Abiosutajad peaksid mõtlema, et tõhusa koostööni jõutakse sammhaaval.

Ülesande järgmises etapis palutakse koolitusel osalejail kavandada oma kohalik koostöövõrgustik.

Seda võib teha iseseisva töö vormis või väikestes gruppides. Paluge osalejail mõelda alljärgnevale.

Milliseid probleeme võib nende arvates esimeste sammude astumisel tekkida ning mida nad võtavad ette inimeste ja asutustega, kes koostöödeest loobuvad. Näiteks:

- Kas oleks otstarbekas püüda välja selgitada, mis neile muret valmistab?
- Missuguseid probleeme ja muresid võib osalejatel koostöö kontekstis olla? Kuidas neid vähendada?

²⁹ Lloyd, C. (1994) *The welfare net: how well does the net work?* Oxford: Oxford Brookes University.

³⁰ Hague, G., Malos, E., and Dear, W. (1996) *Multi-agency work and domestic violence: A national study of interagency initiatives*. Bristol: The Policy Press.

- Kuidas luua usaldust? Mis on nende jaoks varem hästi töötanud ning mida nad nüüd kasutada saaksid? Esitage küsimus 'miks te teisi usaldate ning miks peaksid nemad usaldama teid'?
- Kui koostöövõrgustikud on suhteliselt hästi välja töötatud, paluge osalejatel kindlaks teha, missuguste probleemide, küsimuste ja raskustega nad kokku põrkavad. Mida saab nende lahendamiseks teha? Mida peab võrgustiku tugevdamiseks tegema?

Juhised tagasisideks

Koolitajal tuleb anda tagasisidet ning rõhutada, mida positiivset osalejad järgmisena tegema hakkavad. Tagasiside ajal märgib koolitaja, et takistused ja konfliktid võivad võrgustikutööd kahjustada ning seda eriti esimestes etappides. Järgmises osas tuleb aga juhtida tähelepanu eduteguritele.

Ülesanne 1.4e, 5. etapp, Edutegurid

Ülesande eesmärk

Ülesande viimases etapis keskendutakse hästitoimivate partnerluste loomisele. Et koostöö oleks efektiivne, et kokkulepitud tegevused toimuksid ning jõutaks jätkusuutlikke tulemusteni, peaks osapoolte koostöö vastama teatud kriteeriumidele.

Koolitaja palub osalejail arutleda järgmiste punktide üle:

Jaotusmaterjal 1.4g, Võrgustikutöö uurimuse tulemusi Saksamaalt

Seksumisprojektidega³¹ saavutatakse jätkusuutlikke ja ulatuslikke muutusi juhul, kui on täidetud teatud tingimused:

- kui “ülalt alla” (tipptasandilt lähtuvad) ja “alt-üles” (kohapealsest abiosutajast lähtuvad) strateegiad on omavahel seotud.
- kui tagatakse, et riigi tasandi struktuurid ja tegevused on seotud piirkondlike struktuuride ja tegevustega.
- kui töö tulemused on tugevalt integreeritud iga kaasatud asutuse institutsionaalsetesse struktuuridesse.
- kui luuakse alaliselt töötavad ja kasutajate vajadustele kohandatud koostöösorganid;
- kui määratakse kindlaks koordineeriv organ.

(German Federal Ministry for Family Affairs, Senior Citizens, Women and Youth, 2004, *Working together to combat domestic violence*. Cooperation, intervention research. Findings from the evaluation research assessing intervention projects against domestic violence, Berlin)

Juhised koolitusel osalejale

1. Kas need tulemused on kooskõlas teie enda võrgustikutöö kogemusega?
2. Mida te ise peate kõige olulisemateks kriteeriumiteks, millele võrgustikutöö peaks vastama, et saavutada häid tulemusi ja kestvaid muutusi?

Juhised tagasisideks

Paluge grupil anda tagasisidet ja pange vastused kirja. Vaadake, milliseid vastuseid grupp andis ning kui vaja, võib koolitaja soovitada kasutada ka **jaotusmaterjali 1.4h**.

³¹ Mõistet seksumisprojektid kasutatakse saksakeelsetes maades (Saksamaa, Šveits, Austria) asutuste koostööskeemide kontekstis, mida võidakse rakendada erinevatel tasanditel – kohalikul, piirkondlikul, üleriigilisel ning mida iseloomustab erinev institutsionaliseerituse aste.

Jaotusmaterjal 1.4h, Eduka partnerluse ja võrgustikutöö kriteeriumid

- Kõigi asutuste tõsine ja pühendunud suhtumine koostöösse ja ühisesse tegutsemisse, mis sisaldab ka regulaarset ning aktiivset osalemist.
- Vastutava isiku kindlaksmääramine, kes hakkab otsuseid tegema.
- Kohustuse võtmine viia oma organisatsiooni sees ellu organisatsioonide koostööd puudutavad kokkulepped.
- Koostöövõrgustiku koordineeriva organi olemasolu (võib tegutseda rotatsiooni korras)
- Hädavajalike ressursside (töötajad, raha, materjalid) eraldamine võrgustikutöö toimimiseks.
- Ühesugune probleemi mõistmine.
- Ühiselt omaksvõetud missioon ja visioon.
- Olemasoleva olukorra ja muutuste vajaduse analüüs.
- Regulaarne konsulteerimine vägivalda kogenud naistega.
- Koostöövõrgustiku selgete üld- ja tegevuseesmärkide sõnastamine, kokkulepitud strateegiad eesmärkide saavutamiseks.
- Koostöö arendamise kirjalik tegevusplaan koos ajakavaga.
- Tegevuste korrapärane hindamine ja muudatuste sisseviimine.
- Võrgustiku raames elluviidavate tegevuste ja muude teemakohaste algatuste seotus.

Koolitaja peaks osalejatele meenutama, et ülal väljapakutud lahendusteid on koolituse käigus juba rakendama hakatud!

Kokkuvõtteks

võrgustikutöö väljaarendamine on pigem pika- kui lühimaajooks, kus selleks, et saavutada eesmärki – naiste ja laste vastase vägivalla märkimisväärset vähendamist – läheb vaja vastupidavust, kannatlikkust, pikaajalist ja täielikku pühendumist; see on eesmärk, mille saavutamiseks ei piisa üksikisikust või -asutusest, vaid läheb vaja paljude asutuste ja inimeste innustunud koostööd. (Bridging Gaps, p.82. WAVE. www.wave-network.org).

Lisamaterjale 1.4 juurde

German Federal Ministry for Family Affairs, Senior Citizens, Women and Youth, (2004), *Working together to combat domestic violence. Cooperation, intervention research. Findings from the evaluation research assessing intervention projects against domestic violence*. Berlin.

Grieger, K., Kavemann, B., Leopold, B. and Rabe, H. (2004) *From local innovations to standards of good practice: Intervention projects and their work. Final report of evaluation research*, accessed at: <http://www.wibig.uni-osnabrueck.de/wibig1.htm>.

Hague, G., Malos, E. and Dear, W. (1996) *Multi-agency work and domestic violence: A national study of interagency initiatives*. Bristol: The Policy Press.

Hague, G., Mullender, A. and Aris, R. (2003): *Is Anyone Listening? Accountability and women survivors of domestic violence*. Routledge, London.

Hester, M. and Westermarland, N. (2005): *Tackling Domestic Violence: Effective interventions and Approaches*. Home Office Research Study 290, London: Home Office.

Logar, R. (2005) *The Austrian model of intervention in cases of domestic violence, paper for the UN Study on Violence against women*. presented at the United Nation Expert Group Meeting “Violence against women: Good practice in combating and eliminating violence against women” 17–20 May 2005, Vienna, Austria.
<http://www.un.org/womenwatch/daw/egm/vaw-gp-2005/docs/experts/logar.dv.pdf>.

Shepard, M. and Pence, E. (1999) *Coordinating Community Responses to Domestic Violence*. Sage Publications, Thousand Oaks.

Standing Together (2011) *Standing Together* [WWW], London, available at: <http://www.standingtogether.org.uk>.

1.5 Ühise riskikäsitleluseni jõudmine

Sissejuhatuse

Koolitusmaterjali **osas 1.2** käsitleti ühiseid definitsioone ning ühesugust keelekasutust, mille nimel peavad koostöösse kaasatud asutused jõudu pingutama ning mille osas kokku leppima.

Käesolev osa käsitleb riske ja ühesugust arusaamist neist, millele ongi moodul 2 üles ehitatud. Ühisarusaam eeldab, et riski suhtutakse ning seda mõistetakse ühtmoodi. Niisuguse käsitlusega tunnistatakse, et iga kord, kui vägivalda ohvritega tegeldakse, käsitletakse ka riske, kuigi sõnu "risk", "riskide hindamine" ja "riskide maandamine" pole alati kasutatud. Järgmine joonis aitab öeldut selgitada ning seda võiks käesoleva osa sissejuhatuseks kasutada.

Jaotusmaterjal 1.5a, 'Riskipõhine lähenemine'

Riskipõhise lähenemisega püütakse kindlaks teha ning hinnata ohu suurust naistele ja lastele, et vähendada vigastuste ning nende õiguste rikkumise ohtu.

Võib väita, et kaudsest riskist juhinduv lähenemine oli naiste vägivallavastase liikumise kandev idee: naiste varjupaikade rajamisega mitte ainult ei tunnistatud, et naised ja lapsed ähvardab vägivalla kordumise oht, vaid neile pakuti ka alternatiivi kooselule vägivaldse partneri ja isaga. Turvalise peavarju pakkumine on naiste varjupaikade põhieemärgiks, pakutakse ka teisi ohutusabinõusid ning vägivalda kogenud naised ja nende lapsed kaasatakse turvakava koostamisse. (WAVE Manual, Away from Violence, 2004).

"Risk" või "riskide hindamine ja maandamine" on mõisted, mida varem naiste ja laste vastase vägivalla kontekstis ei kasutatud. Kuigi naiste varjupaikades on alati pööratud tähelepanu riskidele ning kuulatud naiste vägivallajuhtumid hoolikalt ära, on seal keskendunud peamiselt naise ja laste turvakava väljatöötamisele, mitte aga riskide hindamisele. Tõsiasi tunnistamine, et naiste ja laste suhtes valitseb korduv vägivalla tarvitamise, vigastuste tekitamise või isegi tapmise oht, on naiste varjupaigas alati kuulunud oskuste juurde, mida asjatundja oma arvamuse andmiseks kasutab, kuigi "riskide hindamiseks" seda ei nimetata.

WAVE (2004) Away from Violence. European Guidelines for Setting up and Running a Women's Refuge, Vienna.

Sellise sissejuhatuse järel peaks koolitaja mainima, et riskidele keskendumine ei pruugi alati kerge olla. Koolitaja võib sellest grupis rääkida ning kasutada selleks järgmisi küsimusi ja neile antavaid vastuseid.

Jaotusmaterjal 1.5b, Mõningaid olulisi küsimusi

Miks on riskidele keskendumine vajalik?

See aitab meil kindlaks teha naised, keda ähvardab korduva vägivalla, vigastuste või isegi surma oht, ning vägivalla süvenemise juhtumid.

Kas keskendumine riskidele ning eriti kõrge riskiastmega olukordadele tähendab seda, et jätame teised naised tähelepanuta?

Ei. Kõigil ohvritel on õigus tema vajadustele ja olukorra riskiastmele vastavale teenusele. Sellega tahetakse öelda, et ohvritele pakutakse mitmeid erinevaid teenuseid ja sekkumismeetmeid. Kõrgele riskiastmele tähelepanu juhtimisega rõhutatakse, et suure vigastuste ohuga kokkupuutuvate naiste puhul läheb vaja paremini integreeritud ning ohvri individuaalsetele vajadustele ja riskide raskusastmele vastavaid teenuseid. Siinjuures peab teadma, et risk ei ole ajas püsiv, vaid võib muutuda. Kui tingimused muutuvad, võib väikesest ohust saada suur ning uus olukord nõuab ka teistsugust reageerimist.

Kas oskame perevägivalla juhtumitel riske täpselt ennustada?

Riske prognoosida on raske, tegemist pole täppisteadusega. Aja jooksul on riskide hindamise tööriistad välja töötatud ja üldiselt valitseb perevägivallaga kaasnevate peamiste riskitegurite osas üksmeel (riskifaktorite kohta vt **moodul 2**). Käesolevas õppematerjalis rõhutatakse riskide hindamist, mitte riskide ennustamist; me ei suuda alati ette näha, kuidas vägivallatseja käituda võib. Põhirõhk on seega riskide hindamisel üheskoos ohvriga, mille puhul hinnatakse hoolikalt vägivalla juhtumeid ja olukordi ning töötatakse välja tõhus turvameetmete kava (vt moodul 2).

Mida riskidele keskendumine meil teha aitab?

See aitab pakkuda lahendusi, mis kõige paremini vastavad juhtumi sisule ja raskusastmele. Keerulistel juhtumitel võivad asutuste ja organisatsioonide koordineeritud lahendused anda tõeliselt häid tulemusi. Tegemist on tervikliku ja naist keskpunkti seadva lähenemisega ning sellega saab naistele ja nende lastele kõrge riskiastmega olukordades tõhusaid teenuseid pakkuda.

Kas riskide hindamine on eesmärk omaette?

Ei, nagu eespool mainitud, on riskide hindamine üksnes esimene samm, lisaks sellele tuleb koostada tõhus riskide maandamise kava. (Vt **osa 2.4** in **moodulis 2**).

Siit peaks koolitaja jätkama käesoleva osa põhiülesandega.

Ülesanne 1.5, Mõtleme riskide ja turvalisuse peale

Vajalikud vahendid

PowerPoint ettekanne, pabertahvel ja kirjutusvahendid, jaotusmaterjal ja slaidid.

Ülesande eesmärk

Ülesande eesmärgiks on panna kuulajad riskide üle mõtlema ning selgitada, et paljud neist hindavad riske kaudselt ka oma igapäevatöö käigus, sealhulgas perevägivala ohvritega tegelemisel.

Aeg

Ülesande täitmiseks kulub 60 minutit.

Ettekanne/alusmaterjal

Koolitaja tuleb osalejatele meelde **jaotusmaterjali 1.5a, 'Riskipõhine lähenemine'** ning juhib tähelepanu sellele, et riskidele pööratakse tähelepanu ning neid hinnatakse sageli kaudselt, koolitusel osalejad teevad seda sageli niikuinii, kuid ei nimeta seda otselt riskide hindamiseks.

Juhised osalejatele

Kasutage **jaotusmaterjali 1.5c** ja paluge osalejail mõelda oma tööle ning sellele, kui tihti nad tegelikult riske hindavad ning missuguseid otsuseid hinnangutele tuginedes langetavad. See aitab kuulajail näha, et tegelikult lähtuvad nad otsuste tegemisel sageli riskidest.

Jaotusmaterjal 1.5c, Mõtleme riskide peale

1. Mõelge oma tööle ning otsustele, mida sageli teete. Kui suur osa teie otsustest juhinduvad kaudselt riskidest?
2. Kuidas te praegu riske hindate?
3. Kui täpselt te enda arvates neid riske hindate?
4. Missuguseid otsuseid te riskide hindamise põhjal teete?
5. Kui head need otsused teie arvates on?
6. Kuidas te praegu turvameetmeid kavandate? Kas te teete seda riskide hindamise põhjal ja kuidas?

Ning nüüd:

7. Mida teie ise ning teie asutus selgemast, usaldusväärsemast ja täpsemast riskide hindamisest võidaks?
8. Kuidas saaks ohvrit riskipõhisele lähenemisele tuginedes paremini aidata?

Juhised tagasisideks

Kasutage mõningaid küsimustele 1-5 antud vastuseid, kuna nende abil saab selgelt näidata, et abiosutajad ja juhid tegelevad sageli kaudselt riskide hindamisega. Koolitusel osalejad saavad sellest kiiresti aru ja näevad, et riskide hindamine pole alati järjekindel. 6., 7. ja 8. küsimuse abil saavad osalejad mõelda, miks ja kuidas usaldusväärsemat riskide hindamise süsteemi luua ning mis kasu see ohvritele tooks. Koolitaja peaks selle koolituse osa lõpetama ohvri kasu puudutavate punktide üleslugemisega, kasutades selleks pabertahvli.

MOODUL 1

Vajaduse korral peaks koolitaja andma alljärgnevat täiendinfot:

Jaotusmaterjal 1.5d, Riskidele keskendumisest tulenev kasu ohvrile

- Parem ja adekvaatsem reageerimine olukorra halvenemisele ning vägivalda süvenemisele.
- Turvakava parem vastavus riskide astmele ja iseloomule.
- Erinevate asutuste koordineeritud sekkumine keeruliste juhtumite lahendamisel.
- Paremad turvakavad ning võimalus paremini naise ja lapsi kaitsta.

Sellega on moodul 1 läbi võetud.

Kokkuvõtteks, moodulis 1 käsitleti alljärgnevaid teemasid:

- Põhiteadmised perevägivallast.
- Erinevad lähtepunktid, kuidas vägivallast mõtlema hakata.
- Kuidas kujundada eri asutuste ja organisatsioonide ühiseid arusaamasid.
- Peamised definitsioonid ja mõisted.
- Kaasamise, jõustamise ja toetamise põhimõtted.
- Ohvrikeskse lähenemise olulisus ja kasulikkus.
- Koostööpõhise lähenemise olulisus ning esimesed koostööalased sammud.
- Ühesugune riskikäsitus.

Moodulis 2 käsitletakse alljärgnevaid teemasid:

- Riskide hindamine ning naiste ja laste turvameetmete kavandamise parim praktika – esmajoones keskendutakse moodulis alljärgnevale:
- Riskide tuvastamise ja riskitegurite arvestamise parim praktika.
- Turvameetmete kavandamise parim praktika.
- Juhtumipõhise võrgustiku koosseisu põhimõtted.

Jätkake mooduliga 2.

MOODUL 2

Sissejuhatus moodulisse 2

Käesolevas moodulis vaadeldakse tegevusi, süsteeme ja protsesse, mis toetavad koostööpõhist juhtumite lahendamist. Erilise tähelepanu alla võetakse järgmised punktid:

- Mida asutused peavad tegema – tõhusa riskimaandamise kriteeriumid.
- Millised on peamised protsessid ja süsteemid, mis tagavad juhtimipõhise võrgustiku koosoleku tulemuslikkuse.
- Kuidas tuvastada riske perevägivalja juhtumite puhul.
- Kuidas spetsialisti arvamuse kujundamisel rakendada parimat praktikat ja täiustada riskide hindamist.
- Turvameetmete kavandamise ja rakendamise parim praktika.

Moodulit võib kasutada kolmel eesmärgil:

- et aidata asutuste tippjuhtidel hinnata, kuivõrd nende asutus ja töötajad 'sobivad' kõrge riskiastmega olukordades riske hindama ning kõrge riskiastmega olukordades naiste turvalisust tagama.
- et aidata tippjuhtidel välja arendada võrgustikutööks vajalikke süsteeme ja protsesse, eriti võrgustike koosolekuid.
- et aidata asutustel töötajaid koolitada ning tõsta kõrge riskiastmega olukordades olevatele naistele teenuste pakkumise kvaliteeti.

2.1 Riskide hindamist ja maandamist toetava töökorralduse juurutamine organisatsioonis

Eesmärgid

Käesoleva osa eesmärgiks on panna koolitusel osalejaid mõtlema asutuste parimale praktikale riskide hindamisel ja maandamisel ning positiivsete muutuste toetamisel.

Sissejuhatus

Naiste- ja lastevastase vägivalla efektiivseks tõkestamiseks tuleb organisatsiooni tasandil sekkumismeetmeid õigesti kavandada ja rakendada. Käesolevas osas vaadeldakse, kuidas organisatsioonid saaksid korraldada oma töö nii, et kujuneks välja riskide hindamise ja maandamise parim praktika.

Mida peaks teadma

Vägivalla tõkestamise, võrgustikutöö ja võrgustiku koosolekute kaheks kõige olulisemaks eelduseks on:

- et asutustel oleksid selged juhised ja poliitikad naistevastase vägivalla ja perevägivalla käsitlemiseks ning juhtimisstruktuurid ja protsessid riskide hindamiseks ja maandamiseks.
- et kõigile naistele ja nende lastele osutatakse nende vajadusi arvestavaid tugiteenuseid.

1. Vägivalla ohvriks langenud naiste riskide hindamise ja maandamise selged poliitikad ja parim praktika organisatsiooni töökorralduses

Seda, kas organisatsioon tegeleb efektiivselt naistevastase vägivalla riskide hindamise ja maandamisega ning naiste ja nende laste ohutuse tagamisega, näitab see, kas organisatsioonil on olemas selgelt väljatöötatud poliitikad ja tegutsemisreeglid. Sealhulgas ka selged ülesanded, struktuurid ja protsessid, mis keskenduvad naiste vajadustele ning seavad esikohale naiste ohutuse ning edasise vägivalla ärahoidmise.

Parima praktika näiteid

Paljudes riikides on asutuste juurde loodud naistevastase vägivallaga tegelevaid spetsialiseeritud üksusi, et vägivallale tõhusamalt reageerida ning ohvreid paremini kaitsta.³² Näiteks võib tuua perevägivalla küsimustega tegelevad politseiüksused Hispaanias ja Ühendkuningriigis, kus on olemas spetsiaalsed perevägivalla kohtud ning eriülesannetega kriminaaluurijad Saksamaal ja Austrias.

Hispaanias arendas politsei riskide vähendamise ning ohvrite kaitsmise eesmärgil välja tervikliku soolise vägivalla seiresüsteemi, et süsteemselt riske hinnata ja ohvreid kaitsta. Esialgne riskide hindamine leiab aset, kui politseile esmakordselt vägivallast teatatakse ja vägivald teatud aja jooksul vastavalt riskiastmele kordub (72 tunni jooksul väga suur risk, 7 päeva jooksul suur risk, 30 päeva jooksul keskmine risk ning 60 päeva jooksul väike risk). Riskide maandamise ja turvalisuse tagamise abinõud võivad muuhulgas hõlmata politseijärelevalvet ja -seiret, spetsialiseeritud kohtute poolt koheselt väljaantavaid lähenemiskeeldusid, elektroonilisi ohvrite kaitse süsteeme ning vägivallatseja elektroonilist jälgimist.³³

Ülesanne 2.1

Vajalikud vahendid

Pabertahvel, kirjutusvahend, võimaluse korral projektor ja PowerPoint slaidid, **jaotusmaterjal 2.1a** ja **jaotusmaterjal 2.1b**. Meetoditest kasutatakse nii tööd väikestes gruppides, ettekannet ja selle arutelu kui küsimusi ja vastuseid.

Aeg

Ülesande täitmiseks kulub umbes 120 minutit.

Ülesande eesmärk

Eesmärgiks on panna osalejaid mõtlema ohvri riskide hindamise ja turvalisuse tagamise parima praktika üle ning vahetama sellekohaseid kogemusi. Eriti tuleks julgustada tippjuhte, et nad kaaluksid süstemaatilisema lähenemise rakendamist riskide maandamisel ning tagaksid, et organisatsioonil oleks selgelt väljatöötatud poliitika ja tegutsemisreeglid ning et

³² PROTECT I Expert Group Meeting (2010) "Good practice in preventing serious violence and protecting high risk victims", 26th of May 2010, Madrid.

³³ Ibid.

kõik töötajad teaksid täpselt oma rolle ja ülesandeid. Käesoleva koolitusmaterjali osas 2.2 ja 2.3 käsitletakse põhjalikumalt riskide hindamise ja maandamise üksikasju.

Ettekanne/Alusmaterjal

Koolitaja tutvustab osalejatele organisatsiooni poliitikate ja töökorralduse hea praktika mõistet, nagu see on välja toodud jaotusmaterjalis 2.1a. Koolitaja selgitab, et jaotusmaterjalis loetletud punktid ongi ohvrite toetamise ja naistevastase vägivalla tõkestamisega tegelevate organisatsioonide riskide hindamise ja maandamise parim praktika.

Jaotusmaterjal 2.1a, Vägivalla ohvriks langenud naiste riskide hindamise ja turvalisuse tagamise parima praktika põhitunnused

1. Selged, kirjalikult fikseeritud poliitikad ja juhised naistevastase vägivallaga ja perevägivallaga tegelemiseks. Niisuguste juhiste efektiivne rakendamine ning korrapärane hindamine (sh lähtudes ohvritelt laekunud tagasisidest).
2. Asutuse juurde loodud spetsialiseerunud üksused või töötajad, kes sellekohast teadmisi- ja kogemusbaasi täiendavad.
3. Kindlad ja pidevalt järgitavad reeglid korduvate ja tõsise vägivallajuhtumite väljaselgitamiseks ning kõigi juhtumite nõuetekohaseks käsitlemiseks.
4. Riskide hindamine ja turvameetmete kavandamine, mis toimub reeglina ohvrite osavõtul. (Õppematerjali osad 2.2 ja 2.3 käsitlevad seda põhjalikumalt).
5. Meetmed, millega kindlustatakse ohvrite turvalisus vastava asutuse külastamisel ja töötajatega suhtlemisel. (Kas asutuses on garanteeritud, et ohvrid saavad kokkusaamiskohta tulla, seal olla ning sealt lahkuda turvaliselt?).
6. Ohutusmeetmete rakendamine, et asutuse töötajad saaksid samuti turvaliselt oma tööd teha. (Organisatsiooni enda turvalisuse kindlustamise kava).
7. Asutus vaatab kriitiliselt läbi äärmusliku vägivalla, naise tapmise ja tapmiskatse juhtumid, et leida kitsaskohad ja täiustamist vajavad valdkonnad ning kohandab vastavalt sellele oma poliitikaid ja tegutsemisreegleid.
8. Asutus teeb riskide hindamisel ja maandamisel koostööd teiste asutuste ja organisatsioonidega. (Osas 2.5 käsitletakse seda punkti põhjalikumalt.)

Juhised osalejaile

Koolitaja palub osalejaid moodustada grupid ning igal grupil arutada 2-3 parima praktika näidet. Kui selles koolituse osas võetakse läbi ka **osad 2.2 ja 2.3** (Riskide hindamine ja turvameetmete kavandamine koos ohvritega), siis selles ülesandes ei tuleks 4. punkti käsitleda. Kui läbi võetakse ka **osa 2.5**, siis ei peaks siinses osas 8. punkti käsitlema.

Osalejad peaksid mõtlema **jaotusmaterjali 2.1b** alguses toodud küsimustele ning märkima tulemused vastuste lehele.

Kõigil gruppidel palutakse anda vastuste kohta tagasisidet ja koolitaja aitab iga punkti osas viia läbi väikese diskussiooni. Osalejad peaksid koolitusel saama ideid mõne parima praktika aspekti juurutamiseks oma organisatsioonis.

Jaotusmaterjal 2.1b,

Mõelge riskide hindamise ja maandamise parima praktika näidete peale, mille loetelu koolitaja käest saite.

Seejärel püüdke leida vastused järgmistele küsimustele:

- Kas teil on mingeid analoogseid parima praktika näiteid või kogemusi? Kui vastasite jaatavalt, siis milles teie kogemus seisneb?
- Kas oskate tuua sellekohaseid täpsemaid näiteid omaenda või mõnest teisest organisatsioonist? (st mida teie kirjalikult fikseeritud poliitika sisaldab; kuidas te seda ellu viite; milliseid meetmeid rakendate oma organisatsiooni poole pöörduvate ohvrite turvalisuse tagamiseks; kas teil on töötajate ohutuse tagamise kava, mida see endast kujutab, ...).
- Mis võib probleeme ja raskusi tekitada, kui püüate teisigi parima praktika näiteid ellu rakendada?
- Mida te võiksite teha selleks, et hakata mingeid muude valdkondade parima praktika näiteid oma organisatsioonis kasutama?

MOODUL 2

		Näited, kogemused	Probleemid	Rakendamiseks astutavad sammud
1.	Kirjalikult fikseeritud poliitikad ja juhised			
2.	Spetsialiseeritud üksused			
3.	Korduvate ja tõsiste juhtumite tuvastamise reeglid			
4.	Riskide hindamisel ja turvameetmete kavandamisel kaasatakse ohvreid			
5.	Ohvrite turvalisuse tagamine asutuse poole pöördumisel			
6.	Töötajate turvalisuse tagamise meetmed on paigas			
7.	Juhtumite läbivaatamise tulemusi kasutatakse poliitikate ja protseduuride kavandamisel			
8.	Koostöö teiste asutustega			

2. Piisaval arvul ja kvaliteetsete naiste tugiteenuste olemasolu tagamine

Uurimused ning elu ise näitavad, et vägivalda ohvriks langenud naistele ja lastele naiste sõltumatute tugiteenuste osutajate poolt pakutav toetus on vägivaldaennetuses otsustava tähtsusega.³⁴ Euroopa Nõukogu 2011. aastast pärinev konventsioon rõhutab, et riigid “osutavad või võimaldavad kõigile vägivalda ohvriks langenud naistele ja nende lastele spetsiaalseid tugiteenuseid.”³⁵

Ohvrikeskse lähenemise kandvaks põhimõtteks on see, et asutuste ja organisatsioonide koostöös peaksid sõltumatud naiste tugiteenuste pakkujad olema need, kes vägivalda kogunud naist esindavad ja talle eestkostet pakuvad. Seega tuleb võrgustikutöös tagada olukord, kus kõikides piirkondades oleks piisaval arvul naiste tugiteenuseid, mis vastaksid väga erinevatele vajadustele.

Ülesanne 2.1b

Vajalikud vahendid

Jaotusmaterjal 2.1c.

Aeg

Ülesande täitmiseks kulub umbes 60 minutit.

Ülesande eesmärk

Panna osalejaid mõtlema, millised naiste tugiteenused nende piirkonnas olemas on ning mida oleks juurde vaja.

Ettekanne/alusmaterjal

Koolitaja käsitleb naiste sõltumatute tugiteenuste olemasolu kui eeltingimust asutuste ja organisatsioonide koostööle ning toob näiteks spetsiaalsete naistele mõeldud tugiteenuste Euroopa Nõukogu miinimumstandardid (**jaotusmaterjal 2.1c**).

³⁴ Hanmer, J., Gloor, D., Meier, H. et al. (2006) *Agencies and evaluation of good practice: domestic violence, rape and sexual assault*, Report within the Research Project CAHRV (Co-ordination Action on Human Rights Violations), funded by the European Commission's Sixth Framework Programme. Also: Robinson, A. (2009) *Independent Domestic Violence Advisors: A multisite process evaluation*, research funded by the UK Home Office, London; WAVE (2011) *PROTECT - Identifying and Protecting High Risk Victims of Gender Based Violence - an Overview*, Report of the DAPHNE Project, Vienna.

³⁵ Council of Europe (2011) *Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence*, Article 22.

Juhised koolitusel osalejale

Koolitaja palub osalejatel moodustada väikesed 2-3-liikmelised grupid ning arutada jaotusmaterjalis toodud küsimusi nende enda teenuste kontekstis.

Koolitajale

Sama ülesannet võib veidi kohandatult teha ka **osas 2.5** (Võrgustiku koosoleku edutegurid).

Jaotusmaterjal 2.1c, Piisavad tugiteenused naistele

Euroopa Nõukogu 2011. aasta konventsioon nõuab, et konventsiooniosalised paneksid vägivallakogemusega naiste jaoks tööle üleriigilise ööpäevaringse tasuta tugitelefonid (artikkel 24).

Konventsiooni seletuskirjas soovitatakse samuti, et:

- tuleks tagada turvaline majutusvõimalus spetsialiseeritud naiste varjupaikades, mis peaksid olema kättesaadavad kõikides piirkondades suurusjärgus üks perekoh³⁶ 10 000 elaniku kohta.
- tuleb luua suunamiskeskused vägistamise või seksuaalkallaletungi ohvritele, soovitatavalt üks keskus 200 000 elaniku kohta.

Council of Europe (2011): Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence, Article 23, 24, 25 and explanatory memorandum.

Arutage väikestes gruppides järgmisi küsimusi:

- Millised naiste tugiteenused on teie piirkonnas olemas?
- Milliseid lünki võib teenuste pakkumisel esineda?
- Mida te võiksite koostöövõrgustikes teha puuduolevate teenuste pakkumiseks?

Pange vastused pabertahvlile kirja ja olge valmis ideid suuremale grupiga jagama.

³⁶ Perekoh = üks koht/voodi naise ja lapse kohta.

Juhised tagasisideks

Koolitaja peaks osalejaid julgustama ning paluma neil läheneda ülesandele kui lahendust nõudvale probleemile. Kuidas nad võiksid koostöösidemeid arendada, ühiselt ressursse jagada ja kombineerida, et mõningaid väljaselgitatud puudujääke ületada. Koolitaja võib paluda kuulajail arutada võimalikke edasisi samme ning seda, kuidas oma asutuse töötajale ning koostöövõrgustiku esindajate kokkusaamistel (kui need toimuvad) osalejaile põhilisi arutelupunkte kirjeldada selleks, et teenusepakkumist täiustada.

2.2 Riskide ja riskitegurite kindlakstegemine

Eelmises osas rääkisime põhjalikumalt asutuste sekkumismeetmetest ja poliitikatest naistevastase vägivallega tegelemisel ning rõhutasime, et riskide hindamine ja maandamine peaks olema organisatsiooni poliitikate lahutamatu osa. Käesolevas osas vaatleme põhjalikumalt riskide hindamise protsessi vägivalda ohvrist ning teda ähvardavatest ohtudest lähtudes.

Eesmärgid

Käesoleva osa eesmärgiks on tõsta koolitusel osalejate teadlikkust riskiteguritest, et aidata neil süstemaatiliselt riskide hindamiseks vajaminevat infot koguda ning riske adekvaatselt hinnata.

Sissejuhatus

Tõsise vägivalda ning naiste tapmise juhtumite kriitiline läbivaatamine näitavad, et riskitegureid puudutavat informatsiooni ei osata alati asjatundlikult kasutada. Või nagu sissejuhatavas osas mainitakse:

Riigiasutustel on positiivne kohutus rakendada ennetusmeetmeid, et kaitsta üksikisikut, kelle elu on ohus; selline kohustus tekib seal, kus riigiorganid "tol ajal teadsid või oleksid pidanud teadma, et kolmanda isiku kuritegeliku käitumise tõttu esines reaalne ja vahetu oht teatud isiku elule".

European Court of Human Rights, Ruling Tomasic v. Croatia 2009, Para. 51

Naistevastane perevägivald on tavaliselt korduva iseloomuga kuritegu, mis pannakse toime sama kurijategija poolt sama ohvri vastu ning mille raskusaste suhte arenedes kasvab.

'Riski' all peame siin silmas ohvrite riski, kes seisavad silmitsi tõsise vigastuste, vägivalda süvenemise või tapmise ohuga. (Põhjalikumat definitsiooni vaadake [Sõnaseletusi](#).)

Riskitegurid ja riskide hindamine

Viimase kümne-viieteistkümne aasta jooksul on naistevastase vägivalda ja naiste tapmise juhtumite tõsiduse mõistmise ning teadvustamise, abiosutajate ja tugiteenuste tegevuspraktika ning teadlaste jõupingutuste tulemusena hakatud riskitegureid süstemaatilisemalt välja selgitama.

Riskitegurite uurimuste edenedes on välja arendatud ka tööriistad ja vahendid riskide hindamiseks.³⁷ Sealhulgas on välja töötatud ka riski indikaatorid nende jaoks, keda ähvardab suurim vägivalda ning mõnikord ka tapmise oht. Selleks analüüsi partnerite poolt tapetud või tõsiselt vigastatud või tapmisohus olnud ohvrite andmeid.^{38, 39}

Enne kui hakkame riskifaktoreid põhjalikult käsitlema, heidame pilgu olemasolevatele teadmistele perevägivalda riskitegurite kohta.

Nagu Kropp (2004) märkis: 'Õige kasutuse korral võib riskide hindamist käsitleda ohu suuruse näitaja ning vägivaldaennetuse meetmena' (lk 693).⁴⁰ Riskide hindamise kasulikkus seisneb alljärgnevas:

- Asutuste jagatud mure ohvri turvalisuse pärast ning koostööd toetav ühtmoodi keelekasutus.
- Järjekindel ja usaldusväärsem tegutsemine.
- Võimalus vähendada ebatõhusaid ja eelarvamustel põhinevaid sekkumisi.
- Turvameetmete kavandamine ja ohvrite jõustamine.
- Abivajaduse vähenemine ja riskide ennetamine.

Kohandatud: Robinson, A. (2011) Risk and Intimate Partner Violence. In: H. Kemshall and B. Wilkinson (eds.) *Good Practice in Assessing Risk*. London: Jessica Kingsley Publishers.

Meie teadmised naistevastase perevägivalda riskitegurite kohta on aga piiratud.

³⁷ Meetodite ja vahendite lühikirjelduse leiab PROTECT I report aruandes toodud kirjanduse ülevaatest: WAVE 2011.

³⁸ Campbell, J. C., Webster, D. W. and Glass, N. (2009) The Danger Assessment, Validation of a Lethality Risk Assessment Instrument for Intimate Partner Femicide. *Journal of Interpersonal Violence*. Vol. 24, No. 4, Sage Publications, pp. 653-674.

³⁹ Echeburua, E., Fernandez-Montalvo, J., de Corral, P. and Lopez-Goñi, J. (2009): Assessing Risk Markers in Intimate Partner Femicide and Severe Violence. *Journal of Interpersonal Violence*, Vol. 24, No.6, Sage Publications, pp.925-939.

⁴⁰ Kropp, P. R. (2004) Some questions regarding spousal assault risk assessment. *Violence Against Women*, 10 (6) 676-697.

Teadmiste puudujäägid võib kokku võtta alljärgnevalt:

- Nii praktikute kui teadlaste puhul valitseb mõiste 'risk' osas ebaselgus. Uurimuste läbiviijail võib olla raske tuvastada, missugused konkreetset riskitegurid missugustele tulemusteni – psüühiliste kahjustuste, raskete vigastuste või surmani – viisid.
- Raskusi võib tekkida riskitegurite omavahelise toime selgitamise ning selle äranäitamisega, kas koostoime võib riski suurendada ja teatud spetsiifiliste tulemusteni viia.
- Uurimustes pole suudetud erinevatele riskiteguritele omistada erinevat kaalu ja tähendust. Mõned tegurid on tähtsamad kui teised, kuid me ei tea alati, millised just.
- Mõningad riskitegurid tehti kindlaks tagantjärele naiste tapmiste analüüsimise tulemusena. Pole selge, millises ulatuses on nimetatud riskitegurid ülekantavad potentsiaalsete ohvrite laiemale ringile või erinevate riikide ja regioonide konteksti.

Kohandatud: Robinson, A. (2011) Risk and Intimate Partner Violence, in: H. Kemshall and B. Wilkinson (eds.) *Good Practice in Assessing Risk*, London: Jessica Kingsley Publishers.

Nagu osas 1.5 mainiti, pole eesmärgiks mitte riske prognoosida, vaid neid hinnata, et ohvri olukorrast lähtuvaid turvameetmed kavandada ja ohvrit efektiivselt kaitsta.⁴¹ Teisisõnu on abiosutaja eesmärgiks viia läbi "struktureeritud asjatundlikud hindamised" juhiste, väljaselgitatud riskiteguritele ja tõenduspõhiste teadmiste tuginedes, et olukorda hinnata ning vägivalla süvenemist ja kordumist vältida aitavaid meetmeid kavandada ning rakendada. Kontrollnimestikest riskide hindamiseks ei piisa. Pigem aitavad need asjatundjate hinnanguid struktureerida ja suunata ja aitavad abipakkujal 'õigetele asjadele' keskenduda, mõelda täiendavatele küsimustele ning riske põhjalikumalt analüüsida.⁴²

⁴¹ Douglas, K. S. and Kropp, R. (2002) A prevention based paradigm for violence risk assessment. Clinical and research applications. *Criminal Justice and Behaviour*, 26: pp 617-658.

Humphreys, C., Thiara, R., Regan, L., Lovett, J., Kennedy, L. and Gibson, A. (2005) *Prevention not prediction? A preliminary evaluation of the Metropolitan Police Domestic Violence Risk Assessment Model (SPECCS)*. Centre for the Study of Safety and Wellbeing, University of Warwick and Child and Woman Abuse Study Unit, London Metropolitan University, London, p. 17.

⁴² Kemshall, H. (1998) Defensible Decisions for Risk: Or It's the Doers Who Get the Blame. *Probation Journal*, June issue, 45 (2) 67-72. London: SAGE.

Asjatundjate poolt läbiviidavate 'struktureeritud' hindamiste juures tuleks arvestada alljärgnevat:

- Praktikutel on põhjust uskuda, et naine ei saa neile kõike rääkida. Tegu võib olla surmahirmuga, kultuuriliste barjääridega isiklikest asjadest rääkimisel, immigrandi staatusega või keelebarjääriga, eriti kui on tegemist "perekonna au rüvetamisest" tingitud vägivallaga. Sellistel puhkudel võib abiosutaja järeldada, et kontrollnimestik pole täielik või võimaldab tuvastada tegelikust väiksemat riski ning ta otsustab usaldada rohkem enda kui asjatundja arvamust.⁴³
- Spetsialisti arvamust tuleks kasutada ainult riskiastme tõstmiseks. Abipakkuja ei tohiks enda kui asjatundja arvamuse põhjal riskiastet vähendada. Ärge unustage, et vägivald võib süveneda ning esialgsed järeldused võidakse teha ebapiisavate andmete ning puudulike teadmiste põhjal. Esmamulje võib sageli ka ekslik olla. Info puudumine ei tähenda tingimata seda, et riski ei esine.
- Koolituse ja juhendamise kaudu võib abiosutaja tegeliku olukorra ja võtmetegurid omavahel paremini kokku viia.⁴⁴
- Ning lõpuks peaks riskide hindamine toimuma pidevalt, seda tuleks korrapäraselt kriitilise pilguga läbi vaadata, ümber hinnata ja korrigeerida.

Õppematerjali järgnevas osas vaadeldakse naistevastase vägivalla praeguseks teadaolevaid riskitegureid. Riskitegurite loetelu (vt **jaotusmaterjal 2.2a**) tugineb praktikute ja uurijate kogemustele. Siin viidatakse raamistikule, mida kasutatakse süstemaatilise info hankimiseks riskitegurite kohta, et neid paremini hinnata ja olukorrale vastavaid meetmeid kavandada ja rakendada.

Ülesanne 2.2

Vajalikud vahendid

Slaid **joonisega 2.2**. Viit tüüpi riskid – naistevastase perevägivalla teadaolevad riskitegurid.

Ülesande **jaotusmaterjal 2.2a** Riskide hindamise alusmaterjal ja **jaotusmaterjal 2.2b** Maria ja Walteri juhtumi analüüs.

⁴³ CAADA (2012) *MARAC Guidance*. DASH Checklist. As accessed from http://www.caada.org.uk/marac/RIC_for_MARAC.html on 2/3/12

⁴⁴ Robinson, A. and Howarth, E. (2011) Judging Risk: Determinants in British Domestic Violence Cases, *Journal of Interpersonal Violence*.

MOODUL 2

Aeg

Ülesande täitmiseks kulub 1 tund ja 30 minutit.

Ülesande eesmärk

Tutvustada naistevastase perevägivalla teada-tuntud riskitegureid.

Ettekanne/Alusmaterjal

Ülesande alguses tutvustatakse naistevastase perevägivalla praeguseks väljaselgitatud riskitegureid; riskiteguritest visuaalse pildi loomiseks kasutatakse **joonist 2.2.Jaotusmaterjalis 2.3a** loetakse üles tegurid, mida abiosutaja peaks hindama ning mida ta peaks eelistatult tegema üheskoos ohvriga. Riskitegurid esinevad väga harva ühekaupa. Need on sageli omavahel seotud ning mõnikord võivad nad üksteist võimendada. Abiosutaja peaks olema teadlik juhtumiga kaasnevate riskide **ulatusest ja tüübist** ning vastastikustest seostest. Samas kui mõni tegur võib, kuid ei pruugi üksinda midagi tähendada, võivad need perevägivalla kontekstis koos teiste loetletud riskidega vihjata sellele, et kedagi ähvardab suur vigastuste, kahjustuste või tapmise oht. Kui abiosutaja on riskiteguritest teadlik, võiks ta proovida need vägivalda kogenud naisega koos kindlaks teha, et riske ohjata ning naisi ja lapsi tõhusamalt kaitsta. Oluline on märkida, et uimastid ja alkohol, kitsikusest tingitud stress või vaimse tervise probleemid pole veel iseenesest riskiteguriks ning nende vahele ei tohiks mõtlematult võrdusmärki tõmmata, nad muutuvad riskiteguriks ainult seoses vägivaldse käitumisega.

Mida peaks teadma

Kuigi mõned käsitletud riskitegurid seonduvad sotsiaalsete küsimustega, ei taheta toodud loeteluga luua stereotüüpset ettekujutust ei perevägivalla tüüpilisest ohvrast ega tüüpilisest toimepanijast. Perevägivalla ohvreid kohtab kõikides sotsiaalsetes ja vanusegruppides ning see ei sõltu inimese elustiilist; sama mitmekesine on ka vägivallatsejate taust.

Juhised koolituses osalejatele

Koolitajad jagavad osalejatele kätte ühe juhtumi materjalid (või kasutavad õppematerjalile lisatud juhtumit), mis sisaldavad ka vägivallatseja käitumise teadaolevaid riskitegureid ja ohvrit ähvardavaid riske. Osalejail palutakse töötada gruppides ja arutada, milliseid üldtuntud

riskitegureid nad juhtumist leiavad. Osalejatele jagatakse kätte **jaotusmaterjal 2.2a**, mille abil saab kergemini täita **jaotusmaterjalis 2.2b** toodud tabelit. Osalejad peaksid arutlema joonisel toodud ja praeguseks väljaselgitatud riskitegurite üle ning seostama seda enda kui asjatundja arvamusega.

Juhised tagasisideks

- Missuguseid riskitegureid osalejad leidsid?
- Kas neil on mingeid probleemseid valdkondi, mida ei käsitletud?

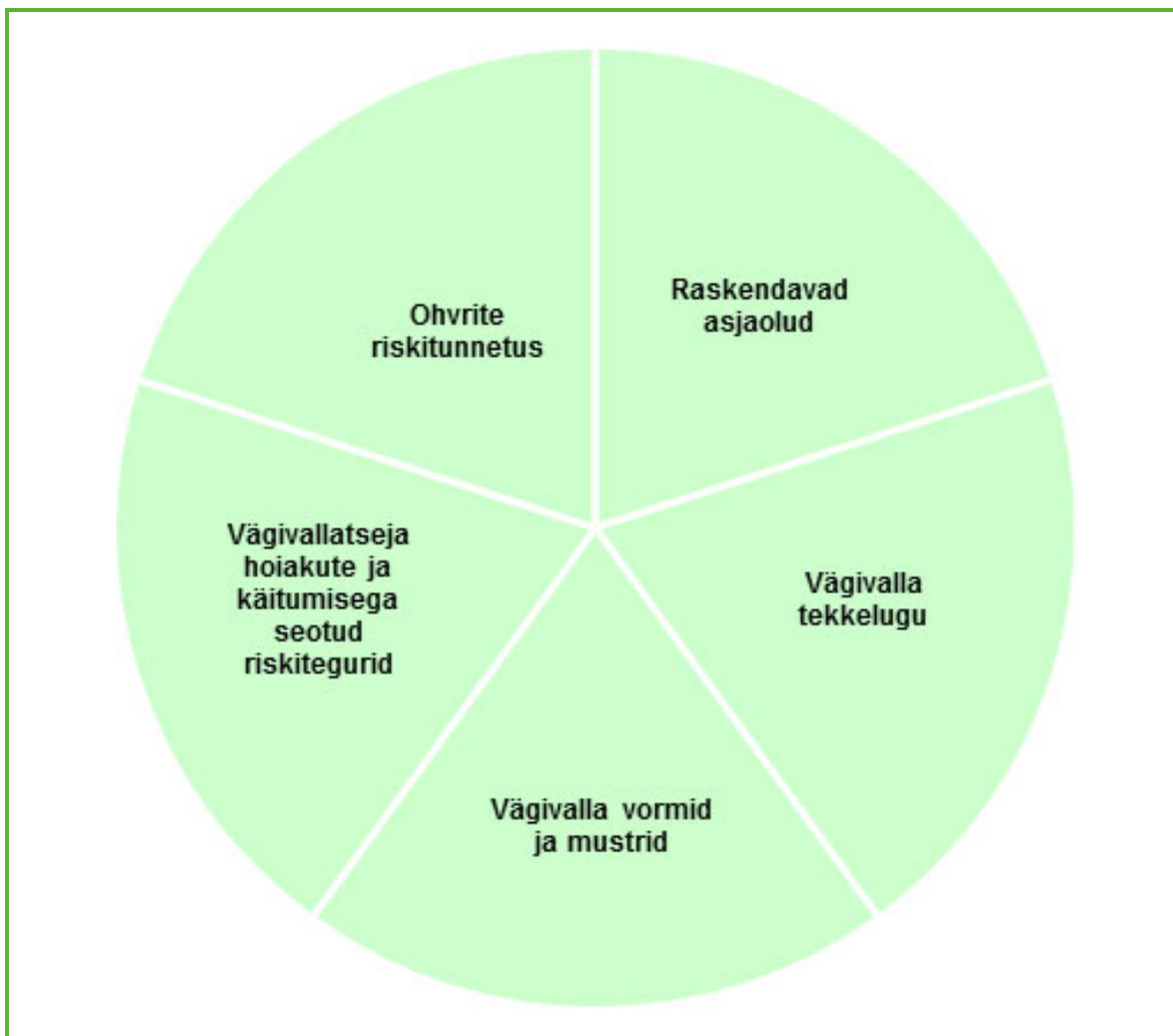
Osalejad võivad rääkida ka oma tööalastest kogemustest. See annab neile hea võimaluse jagada oma teadmisi terve grupiga. Arutelu õhutamiseks võib koolitaja küsida:

- Kas tunnete ära mingid riskitegurid, mida ka teie enda töös ette tuleb?
- Kas on mingeid tegureid, mis teid üllatavad?

Lõpuks peaks koolitaja tutvustama alusmaterjali, kus käsitletakse põhjalikumalt loetelus toodud riskitegureid ning riskitegureid puudutava informatsiooni kasutusvõimalusi.

Nagu õppematerjali **osast 2.3** nähtub, on nimetatud riskitegureid kasutatud riskide kindlakstegemise meetodite ja tööriistade väljatöötamiseks. Viimased aitavad asjatundjal kujundada arvamust perevägivalda ohvri riskide kohta.

Joonis 2.2, Viit tüüpi riskid perevägivalla kontekstis

Jaotusmaterjal 2.2a, Riskitegurite loetelu

Vägivalla käivitajad: Lisaks loetletud riskiteguritele peaksid abiosutajad märkama olukordi, mis võivad põhjustada vägivalla süvenemist. Siia võivad kuuluda naise olukorra muutumine, vägivallatseja käitumise jöhkramaks muutumine ning potentsiaalselt ohtlikud olukorrad, nagu lahutuse ja kohtuistungiga teadasaamine.

	Riskitegur	Riski tüüp
I. Vägivalla tekkelugu		
1.	Varasem kodus toime pandud vägivald naiste vastu	Kõik perevägivalla riskitegurite uurimused näitavad, et naistevastase perevägivalla kõige levinumaks riskiteguriks on varasem vägivalla tarvitamine. ^{45, 46, 47, 48}

⁴⁵ Kropp, R. and Hart, S. (2000) The Spousal Assault Risk Assessment (SARA) Guide: Reliability and validity in adult male offenders. *Law and Human Behavior*, Vol.24, No.1, pp. 101-118, <http://www.springerlink.com/content/n1716vh2852l3637/>. 16.11.2010.

⁴⁶ Grann, M. and Wedin, I. (2002) Risk Factors for Recidivism among Spousal Assault and Spousal Homicide Offenders. *Psychology, Crime & Law*, Vol. 8 No. 1, pp. 5-23.

⁴⁷ Snider, C., Webster, D., O'Sullivan, C. and Campbell, J. C. (2009) Intimate Partner Violence: Development of a Brief Risk Assessment for the Emergency Department. *Society for Academic Emergency Medicine*, Vol. 16, No. 11, pp. 1208 – 216, [http://www.dangerassessment.org/uploads/Snider%20et%20al%20Brief%20IPV%20Risk%20Assessment SAEM AEM blinded%20doc.pdf](http://www.dangerassessment.org/uploads/Snider%20et%20al%20Brief%20IPV%20Risk%20Assessment%20SAEM%20AEM%20blinded%20doc.pdf). 16.11.2010.

⁴⁸ Campbell J C., Webster, D. W., Glass, N. (2009) The Danger Assessment, Validation of a Lethality Risk Assessment Instrument for Intimate Partner Femicide., *Journal of Interpersonal Violence*, Vol. 24, No. 4, Sage Publications, pp. 653-674.

2.	Vägivald laste või teiste pereliikmete vastu	Sageli laieneb kodus toimepandav vägivald perekonna teistele liikmetele, sealhulgas lastele. Laste turvalisuse küsimusega tegelema asudes võib ilmned, et vägivald on peres levinum, kui esialgu osati arvata. Vägivallatseja võib lapsi kasutada ka ohvri tunnetega manipuleerimiseks ja ohvri kontrollimiseks. (Duluth Model of Domestic Violence) ⁴⁹ On ka tõendusmaterjale selle kohta, et vägivallaga kokku puutuvaid lapsi ähvardavat ohtu ei võeta tõsiselt. ⁵⁰ Riske hindav praktik peaks samaaegselt tegelema ka lapse õigustega ja lastele suunatud turvameetmetega.
3.	Üldine vägivaldne käitumine	Perevägivalda toimepanijad on muudegi antisotsiaalsete hoiakutega, nad käituvad vaenulikult ning tarvitavad tihti vägivalda ka väljaspool kodu. ^{51, 52} Väljaspool kodu toime pandud vägivald näitab inimese üldist kalduvust vägivalda tarvitada, see võib suurendada ohtu naisele ning ohustada ka teisi inimesi, sh ohvriabi osutajat.
4.	Lähenemiskeelu rikkumised	Politsei, kriminaal- või halduskohtu välja antud lähenemiskeelu ja kontakti lubava või keelava lähenemiskeelu rikkumisi seostatakse üha kasvava ohuga, et vägivald jätkub. ^{53, 54}

⁴⁹ Paymar, M. and Barnes, G. (2004) *Countering Confusion about the Duluth Model* accessed on 29/2/12 from <http://www.theduluthmodel.org/pdf/CounteringConfusion.pdf>.

⁵⁰ Mullender, A., Hague, G., Imam, U. F., Kelly, L., Malos, E. & Regan, L. (2002) *Children's Perspectives on Domestic Violence*. London: Sage.

⁵¹ Hester, M. (2006) Asking about domestic violence – implications for practice in Humphreys, C. and Stanley, N. (Eds) *Domestic Violence and Child Protection – directions for good practice*. London: Jessica Kingsley.

⁵² Dutton, D.G. & Knopp, R. P. (2000). A review of Domestic Violence risk instruments in Trauma. *Violence and Abuse*. Vol 1 No 2. pp. 171-181.

⁵³ Kropp, R. and Hart, St. (2000) The Spousal Assault Risk Assessment (SARA) Guide: Reliability and validity in adult male offenders. *Law and Human Behavior*, Vol.24, No.1, pp. 101-118, <http://www.springerlink.com/content/n1716vh2852l3637/>, 16.11.2010.

⁵⁴ Grann, M., Wedin, I. (2002) Risk Factors for Recidivism among Spousal Assault and Spousal Homicide Offenders. *Psychology, Crime & Law*, Vol. 8, No. 1, pp. 5-23.

II. Vägivalla vormid ja mustrid		
5.	Vägivalla raskusaste ja sagedus	Vägivalla raskusastme ja sageduse suurenemine on üks olulisemaid raske ning potentsiaalselt surmaga lõppeda võiva vägivalla riskitegureid. ⁵⁵
6.	Relva kasutamine / relva kasutamisega ähvardamine	Relvade kasutamine või relvade kasutamisega ähvardamine on raske või surmaga lõppeda võiva vägivalla oluline riskitegur. Perevägivalla puhul tuleb mõelda kõigi relvade, sealhulgas tulirelvade, nugade ja muude ohtlike riistade peale, mida võib ohvrile vigastuste tekitamiseks kasutada. ^{56, 57, 58, 59, 60}
7.	Kontrolliv käitumine ja teistest eraldamine	Kontrollivat käitumist peetakse tõsiste ning surmaga lõppeda võivate vägivallaaktide oluliseks riskiteguriks. ^{61, 62, 63} Teistest eraldamine on laialt kasutatav strateegia kontrolli teostamiseks ning see võib toimuda räiges vormis, nagu vabadusest ilmajätmine (naise luku taha panemine).

⁵⁵ Snider, C., Webster, D., O'Sullivan, C. and Campbell, J. C. (2009) Intimate Partner Violence: Development of a Brief Risk Assessment for the Emergency Department. *Society for Academic Emergency Medicine*. Vol. 16, No. 11, pp. 1208 – 1216, http://www.dangerassessment.org/uploads/Snider%20et%20al_%20Brief%20IPV%20Risk%20Assessment_SAEM_AEM_blindeed%20doc.pdf, 16.11.2010.

⁵⁶ Snider, C., Webster, D., O'Sullivan, C. and Campbell, J.C. (2009) Intimate Partner Violence: Development of a Brief Risk Assessment for the Emergency Department, *Society for Academic Emergency Medicine*. Vol. 16, No. 11, pp. 1208 – 1216, http://www.dangerassessment.org/uploads/Snider%20et%20al_%20Brief%20IPV%20Risk%20Assessment_SAEM_AEM_blindeed%20doc.pdf, 16.11.2010.

Echeburua E, Fernandez-Montalvo J, de Corral P, Lopez-Goñi J (2009):Assessing Risk Markers in Intimate Partner Femicide and Severe Violence. *Journal of Interpersonal Violence*, Vol. 24, No.6, Sage Publications, pp. 925-939.

⁵⁷ Humphreys, C., Thiara, R., Regan, L., Lovett, J., Kennedy, L. and Gibson, A. (2005) *Prevention not prediction? A preliminary evaluation of the Metropolitan Police Domestic Violence Risk Assessment Model (SPECCS)*. Centre for the Study of Safety and Wellbeing, University of Warwick and Child and Woman Abuse Study Unit, London Metropolitan University, London.

⁵⁸ Echeburua E, Fernandez-Montalvo J, de Corral P, Lopez-Goñi J (2009):Assessing Risk Markers in Intimate Partner Femicide and Severe Violence. *Journal of Interpersonal Violence*, Vol. 24, No.6, Sage Publications, pp.925-939.

⁵⁹ Campbell J C., Webster D W., Koziol-McLain, J., Block Carolyn, R., Campbell, D., CurryMarry, A., Gary, F., Glass, N., McFarlane, J., Sachs, C., Sharps, P., Ulrich, Y., Wilt, S., Manganello, J., Xu, X., Schollenberger, J., Frye, V., and Laughon, K. (2003):Risk Factors for Femicide in Abusive Relationships: Results From a Multisite Case Control Study, *American Journal of Public Health*, Vol. 93, No.7, pp. 1089-1097.

⁶⁰ Bailey, J., Kellerman, A., Somes, G., Banton, J., Rivara, F., Rushford, N. (1997):Risk factors for violent death of women in the home. *Archives of Internal Medicine*, Vol. 157, No.7, pp. 777-782.

⁶¹ Decker M R., Martin S L., Moracco K E. (2004):Homicide Risk Factors among Pregnant Women Abused by Their Partners, *Violence against Women*, Vol. 10, No.5, Sage Publications, pp. 498-513.

8.	Jälitamine	Jälitamist seostatakse surmaga lõppeda võiva ning raske vägivallaga naiste vastu; kui sellega kaasneb füüsiline kallaletung, võib see viia tapmise või tapmiskatseni. ⁶⁴
9.	Seksuaalne vägivald	Seksuaalset vägivalda kogetakse tavaliselt ühe osana naistevastasest perevägivallast. ⁶⁵ Seksuaalsete rünnakute all kannatavatele naistele tekitatakse tõenäoliselt ka rängemaid vigastusi ning vägivalda tarvitatakse korduvalt. ⁶⁶
10.	Tapmise ja vigastuste tekitamisega ähvardamine, sund	Tegelik elu näitab, et raskele vägivallale eelnevad sageli ähvardused. Sundi võidakse kasutada mitmetes erinevates rängalt avalduvates vormides, sealhulgas naist abielluma sundides. ⁶⁷
11.	Kägistamine ja lämmatamine	Kägistamine ja lämmatamine on äärmiselt ohtlikud vägivalla vormid; umbes pooli tapetud naistest püüti tapmisele eelnenud 12 kuu jooksul kägistada. ^{68, 69, 70}

⁶² Humphreys C, Thiara R, Regan L, Lovett J, Kennedy L, Gibson A (2005) *Prevention not prediction? A preliminary evaluation of the Metropolitan Police Domestic Violence Risk Assessment Model(SPECCS)*. Centre for the Study of Safety and Wellbeing, University of Warwick and Child and Woman Abuse Study Unit, London Metropolitan University, London.

⁶³ Echeburua E, Fernandez-Montalvo J, de Corral P Lopez-Goñi J (2009) Assessing Risk Markers in Intimate Partner Femicide and Severe Violence, *Journal of Interpersonal Violence*, Vol. 24, No.6, Sage Publications, pp.925-939.

⁶⁴ McFarlane JM, Campbell J, Wilt S, Sach C, Ulrich Y and Xu X (1999) Stalking and Intimate Partner Femicide, *Homicide Studies* November 1999 vol. 3 no. 4 300-316

⁶⁵ Howarth, E., Stimpson, L., Barran, D. and Robinson, A (2009) Safety in Numbers: A Multi-Site Evaluation of Independent domestic Violence Advisor Services, London

⁶⁶ Humphreys C, Thiara R, Regan L, Lovett Jo, Kennedy L, Gibson A (2005) *Prevention not prediction? A preliminary evaluation of the Metropolitan Police Domestic Violence Risk Assessment Model(SPECCS)*. Centre for the Study of Safety and Wellbeing, University of Warwick and Child and Woman Abuse Study Unit, London Metropolitan University, London.

⁶⁷ Robinson, A (2010) Risk and intimate partner violence in H Kemshall and B Wilkinson (eds) *Good practice in risk assessment and risk management* (3rd Edition) London : Jessica Kingsley p123

⁶⁸ Glass, N., Laughon, K., Campbell, J. C., Block, R. B., Hanson, G., & Sharps, P.S. (2008) Strangulation is an important risk factor for attempted and completed femicides. *Journal of Emergency Medicine*, 35, 329-335.

⁶⁹ Block, C. R., Devitt, C. O., Fonda, D., Fugate, M., Martin, C., McFarlane, J., et al. (2000) *The Chicago Women's Health Study: Risk of serious injury or death in intimate violence: A collaborative research project*. Washington, DC: U.S. Department of Justice, National Institute of Justice.

⁷⁰ Snider C, Webster D, O'Sullivan C, Campbell J C. (2009): Intimate Partner Violence: Development of a Brief Risk Assessment for the Emergency Department, *Society for Academic Emergency Medicine*. Vol. 16, No. 11, pp. 1208 – 1216, http://www.dangerassessment.org/uploads/Snider%20et%20al_%20Brief%20IPV%20Risk%20Assessment_SAEM_AEM_binded%20doc.pdf, 16.11.2010.

III. Vägivallatseja käitumisega seotud riskitegurid		
12.	Uimastite ja alkoholi seotud küsimused	Kuigi uimastite ja alkoholi tarbimine pole naistevastase perevägivalla põhjus ega vabandus, seostatakse vägivallatseja alkoholi ja uimastitarbimist suurema naise tapmise ohu ja tõsisemate tagajärgedega vägivalla tarvitamisega. ^{71, 72}
13.	Omanikutunne, äärmuslik armukadedus ning muud kahjustavad hoiakud	Rasket vägivalda seostatakse ka äärmusliku armukadeduse ja omanikutundega. ^{73, 74} Lisaks võivad riski mõjutada ka vägivallatsejate patriarhaalsed hoiakud, nagu väga jäigad arusaamad mehe rollist ning perekonna aust, ja naise pidamine mehe omandiks. ^{75, 76}
14.	Kehva vaimse tervisega seotud probleemid, sealhulgas enesetapu-ähvardused ja enesetapukatsed	Korduva ja raske vägivalla riski seostatakse ka vägivallatseja vaimse tervise probleemide, sealhulgas depressiooniga. Riskitegureiks juhtumitel, mil tapetakse naine ja sooritatakse enesetapp, on enesetapuga ähvardamine ning vägivallatseja kehva vaimse tervis. 32% naise mõrvamise juhtudel tappis vägivallatseja pärast ka iseenda ^{77, 78, 79}

- ⁷¹ Decker M R., Martin S L., Moracco K E. (2004): Homicide Risk Factors among Pregnant Women Abused by Their Partners, *Violence against Women*, Vol. 10, No.5, Sage Publications, pp. 498-513.
- ⁷² Bailey J, Kellerman A, Somes G, Banton J, Rivara F, Rushford N (1997): Risk factors for violent death of women in the home, *Archives of Internal Medicine*, Vol. 157, No.7, pp. 777-782.
- ⁷³ Robinson A, L. (2006): Reducing Repeat Victimization among High-Risk Victims of Domestic Violence, the Benefits of a Coordinated Community Response in Cardiff, Wales. *Violence against Women*, Vol.12. No. 8, Sage Publications, pp. 761-788.
- ⁷⁴ Snider C, Webster D, O'Sullivan C, Campbell J C. (2009): Intimate Partner Violence: Development of a Brief Risk Assessment for the Emergency Department, *Society for Academic Emergency Medicine*. Vol. 16, No. 11, pp. 1208 – 216, [http://www.dangerassessment.org/uploads/Snider%20et%20al%20Brief%20IPV%20Risk%20Assessment SAEM AEM blinded%20doc.pdf](http://www.dangerassessment.org/uploads/Snider%20et%20al%20Brief%20IPV%20Risk%20Assessment%20SAEM%20AEM%20blinded%20doc.pdf), 16.11.2010.
- ⁷⁵ Dutton DG & Knopp R P (2000) A review of domestic violence risk instruments in Trauma, Violence and Abuse. Vol 1 No.2.
- ⁷⁶ Hilton NZ, Harris GT and Rice ME (2001) Predicting Violence by serious wife assaulters. *Journal of Inter Personal Violence*. Vol 16 No 5 pp 408-423
- ⁷⁷ K Randall, Hart S (2000): The Spousal Assault Risk Assessment (SARA) Guide: Reliability and validity in adult male offenders, *Law and Human Behavior*, Vol.24, No.1, pp. 101-118, <http://www.springerlink.com/content/n1716vh285213637/>, 16.11.2010.
- ⁷⁸ Regan L, Kelly L, Morris and Dibb, E (2007) If Only We'd Known: An exploratory Study of Severe Intimate Partner Homicides in Englethire. CWASU. London Metropolitan University

15.	Kitsikusest tingitud stress	Vägivallatseja majandusliku olukorra muutumine ning töö kaotamine on perevägivalla käigus sooritatud naise tapmise suureks riskiteguriks, see on seotud ka arusaamisega mehelikkusest ning soorollidest. ⁸⁰
IV. Ohvri riskitunnetus		
16.	Hirm enda ja teiste pärast	Uurimused näitavad, et ohvri enda riskitunnetuse ning vägivallatseja poolt tegelikkuses toimepandud vägivalda vahel valitseb tugev seos. Mõned ohvrid võivad aga vägivalda pisendada ja alahinnata. Campbell et al (2003) läbiviidud naiste tapmise uurimusest selgus, et ligikaudu pooled ohvrid ei tunnetanud mitte mingit ohtu, et vägivallatseja neid tappa võiks. ^{81, 82, 83, 84, 85}
V. Raskendavad asjaolud		
17.	Lahkumine	Tavaliselt käsitletakse lahkuminekut tõsiste vigastuste ning naise tapmise olulise riskitegurina. ⁸⁶

⁷⁹ Campbell J C., Webster D W., Koziol-McLain J, Block C R, Campbell D, Curry M A, Gary F, Glass N, McFarlane J, Sachs C, Sharps P, Ulrich Y, Wilt S, Manganello J, Xu X, Schollenberger J, Frye V, and Laughon K (2003): Risk Factors for Femicide in Abusive Relationships: Results From a Multisite Case Control Study, *American Journal of Public Health*, Vol. 93, No.7, pp. 1089-1097.

⁸⁰ Campbell J C, Webster D W., Glass N (2009): The Danger Assessment, Validation of a Lethality Risk Assessment Instrument for Intimate Partner Femicide, *Journal of Interpersonal Violence*, Vol. 24, No. 4, Sage Publications, pp. 653-674.

⁸¹ Roehl J, O'Sullivan C, Webster D and Campbell J (2005). *Intimate Partner Violence Risk Assessment Validation Study*. Final report. US Department of Justice

⁸² Weisz, A., Tolman, R. & Saunders, D. G. (2000). Assessing the risk of severe domestic violence. *Journal of Interpersonal Violence* 15 (1), 75-90.

⁸³ Gondolf, E. W., & Heckert, D. A. (2003). Determinants of women's perceptions of risk in battering relationships. *Violence & Victims* 18 (4):371-386, 2003.

⁸⁴ Heckert, D. A., & Gondolf, E. W. (2004). Battered women's perceptions of risk versus risk factors and instruments in predicting repeat reassault. *Journal of Interpersonal Violence* 19 (7), 778-800.

⁸⁵ Campbell J C., Webster D W., Koziol-McLain J, Block C R, Campbell D, Curry M A, Gary F, Glass N, McFarlane J, Sachs C, Sharps P, Ulrich Y, Wilt S, Manganello J, Xu X, Schollenberger J, Frye V, and Laughon K (2003): Risk Factors for Femicide in Abusive Relationships: Results From a Multisite Case Control Study, *American Journal of Public Health*, Vol. 93, No.7, pp. 1089-1097.

⁸⁶ Humphreys, C., & Thiara, R. K. (2003). Neither justice nor protection: Women's experiences of post separation violence. *Journal of Social Welfare and Family Law*, 25, 195-214.

18.	Kohtumised lapsega	Lapsega kokkusaamisi puudutavad konfliktid on lahkumineku järel tavalised ning on suur oht, et nii naise kui laste kallal tarvitatakse uuesti vägivalda. ⁸⁷
19.	Peres elav kasulaps	Riskiteguriks naise tapmisel partneri poolt on ka peres elav(ad) vägivallatseja kasulaps(ed). ⁸⁸
20.	Rasedusaegne vägivald	Ligikaudu 30 % perevägivalda juhtumeist saavad alguse raseduse ajal. Rasedusaegne vägivald on raske ning surmaga lõppeda võiva vägivalda riskitegur. Rasedate naiste puhul on nii kergete kui raskete vigastustega vägivalda oht suurem kui mitterasedate naiste puhul. ^{89, 90, 91, 92, 93, 94}

Ülaltoodud loetelu hõlmab riskitegureid, millest kõige sagedamini riskide kindlastegemise meetodite ja vahendite puhul räägitakse ning mida toetavad ka empiirilised uurimused. Nimetatud riskitegurite olemasolu tunnistamine annab spetsialistidele lähtepunkti, kust hakata vägivallaga kokkupuutuvate naistega koos riske analüüsima.

⁸⁷ Ibid

⁸⁸ Campbell J C., Webster D W., Koziol-McLain J, Block C R, Campbell D, Curry M A, Gary F, Glass N, McFarlane J, Sachs C, Sharps P, Ulrich Y, Wilt S, Manganello J, Xu X, Schollenberger J, Frye V, and Laughon K (2003): Risk Factors for Femicide in Abusive Relationships: Results From a Multisite Case Control Study, American Journal of Public Health, Vol. 93, No.7, pp. 1089-1097.

⁸⁹ Humphreys C, Thiara R, Regan L, Lovett J, Kennedy L, Gibson A (2005): Prevention not prediction? A preliminary evaluation of the Metropolitan Police Domestic Violence Risk Assessment Model(SPECCS). Centre for the Study of Safety and Wellbeing, University of Warwick and Child and Woman Abuse Study Unit, London Metropolitan University, London.

⁹⁰ Snider C, Webster D, O'Sullivan C, Campbell J C. (2009): Intimate Partner Violence: Development of a Brief Risk Assessment for the Emergency Department, Society for Academic Emergency Medicine. Vol. 16, No. 11, pp. 1208 – 1216, http://www.dangerassessment.org/webapplication1/pages/da/Snider_BriefIPVRiskAssessment_SAEM_AEM_blinded.pdf, 16.11.2010.

⁹¹ Lewis, G, Drife, J, et al. (2001) Why mothers die: Report from the confidential enquiries into maternal deaths in the UK 1997-9; commissioned by Department of Health from RCOG and NICE (London: RCOG Press)

⁹² Lewis, G, and Drife, J (2005) Why Mothers Die 2000-2002: Report on confidential enquiries into maternal deaths in the United Kingdom (CEMACH).

⁹³ cWilliams, M. and McKiernan, J. (1993) Bringing it out into the open

⁹⁴ Gelles, R. J. (1988). Violence and pregnancy: are pregnant women at greater risk of abuse. J. Marriage Fam. 50, 841.

Samas on ka rida muid probleeme, mis mõjutavad riske ja naiste üleelamisi. Nimetatud probleemid hõlmavad alljärgnevat, kuid pole sellega piiratud:

- Naiste kaitsmiseks vajalike meetmete nappus, nagu varjupaikade vähesus, piiratud õiguskaitsevahendid või seaduste ebapiisav täitmine.⁹⁵
- Naiste erinevad vajadused võivad mõjutada nende suutlikkust abi otsida ning takistada ligipääsu teenustele. Need vajadused võivad olla seotud füüsilise puudega, vaimse tervisega või õpiraskustega.
- Sisserännanud, põgenikustaatuses või vähemusrahvustesse kuuluvaid naisi võib ähvardada suurem vägivalla oht ning tõsisemad kuritarvitused mitte ainult seetõttu, et nende rahvuslik päritolu ise ohtu süvendab, vaid kuna nad on asetatud mitmes mõttes halvemasse olukorda, näiteks on nad vägivaldsest partnerist sõltuvad alalise elamisloa või piiratud ligipääsu tõttu riiklikele ressurssidele.⁹⁶

Niisugune olukord võib tekitada ka suuri raskusi teatud liiki tugimeetmete kasutamisel, näiteks politsei poole pöördumisel ning seetõttu võib pikeneda ka vägivalla all kannatamise aeg. Abi otsimisel võivad takistuseks saada ka vähesed teadmised pakutavate tugiteenuste kohta ja keelebarjäärid. Sisserännanud ning vähemusrahvustesse kuuluvad naised võivad kannatada ka teiste pereliikmete vägivalla all (nn 'aukurateod'), mis teevad vägivaldse partneri juurest lahkumise veelgi raskemaks.⁹⁷

Seega on väga oluline, et naiste tugiteenused pakuksid sisserännanud, põgenikustaatuses ja vähemusrahvustesse kuuluvatele naistele vajaduspõhiseid teenuseid ning et nimetatud tugiteenuste pakkujad oleks aktiivselt kaasatud asutustevahelistesse koostöösse.

⁹⁵ See for instance the two cases of violation of women's human rights to protection: United Nations Committee on the Elimination of Discrimination against Women (CEDAW), 2007. Views on communication No. 5/2005 (CEDAW/C/39/D/5/2005) and No. 6/2005 (CEDAW/C/39/D/6/2005). New York

⁹⁶ Logar, R (2011): Violence against women: a social and political problem throughout Europe, in: Thiara, Ravi. K. / Schröttle, Monika/ Condon, Stephanie (Ed.): Violence against Women and Ethnicity: Commonalities Commonalities and Differences across Europe, Barbara Budrich Publishers: Leverkusen

⁹⁷ Howarth, E., Stimpson, L., Barran, D. and Robinson, A (2009) Safety in Numbers: A Multi-Site Evaluation of Independent domestic Violence Advisor Services, London

Jaotusmaterjal 2.2b, Juhtumi analüüs

Maria ja Walter on olnud abielus 10 aastat. Walter töötab kohalikus hotellis raamatupidajana, Maria on õpetaja. Marial on endisest suhtest üks laps, Walteriga on tal kaks ühist last. Walter on politseile hästi teada, kuna mehe suhtes algatati kriminaalasi endise partneri ründamise tõttu. Walteril on kindel ettekujutus sellest, kuidas kodune elu käima peaks ning ta nõuab Marialt, et naine teeks ära kõik majapidamistööd. Esimest korda tarvitas Walter Maria kallal vägivalda raseduse ajal; ta lõi naist näkku. Walter vabandas tehtu pärast, kuid pärast seda on ta Mariale rusikatega kallale läinud, teda löönud ning majapidamisriistadega, sh portselantaldrikuga visanud.

Maria loodab, et kui Walteril aidatakse oma probleeme lahendada, siis vägivald lõpeb. Ta püüab sageli Walteri käitumist õigustada ning arvab, et kui ta ise paremini käituks, siis Walter tema peale nii ei vihastaks. Samas muretsseb Maria, et mees ei suuda oma käitumist alati kontrollida ning ta on hirmul, milleks kõigeks Walter võimeline on. Maria kavatseb ühisest kodust lahkuda, kuna tunneb, et ta tahab veidi üksi olla. Äraminek on Maria jaoks hirmutav, kuna ta ei tea, mismoodi mees sellele reageerida võiks. Tal endal pole eriti sõpru ega ka toetavat perekonda (kuna nad ei kiida tema suhet Walteriga heaks).

	Vägivalla tekkelugu	Vägivalla vormid ja mustrid	Vägivallatseja käitumisega seotud riskitegurid	Ohvri riskitunnetus	Raskendavad asjaolud
Selgelt väljendunud riskitegurid					
Asjatundja arvamuse kujundamisel tekinud kahtlused					

2.3 Riskide hindamine

Koolitajale

Käesolev osa on tihedalt seotud **osaga 2.4** (Turvameetmete kavandamine). Nimetatud kahte osa tuleks alati käsitleda koos, kuna riskide hindamise järel tuleb iga kord kavandada ka riskide maandamise meetmed.

Eesmärgid

Käesolevas osas vaadeldakse seda, kuidas riske koos vägivalla ohvritega kindlaks teha ja hinnata.

Sissejuhatus

Nagu **osas 1.5** ja **osas 2.2** kirjeldatud, on nii riskipõhisel lähenemisel, mis seisneb perevägivalla üldtuntud riskide kindlakstegemises vastava meetodi abil, kui asjatundja arvamusel oluline roll perevägivalla ohvri kaitse ning toetuse tõhustamisel. Kõrge riskiastmega olukordade kindlakstegemine peaks viima tõhusamate ohutusabinõude väljatöötamiseni ohvri turvalisuse paremaks tagamiseks tulevikus. Koolitusel osalejaile tuleks meenutada, miks selline lähenemine kasulik on, nii nagu see moodulis 1 lahti räägiti:

Jaotusmaterjal 2.3a, Riskidele keskendumisest tulenev kasu ohvrile

- Parem ja adekvaatsem reageerimine olukordade pingestumisele ja vägivalla süvenemisele.
- Turvakava parem vastavus riskide raskusastmele ja iseloomule.
- Eri asutuste koordineeritud tegevus keeruliste juhtumite lahendamisel.
- Paremad turvakavad ning võimalus paremini naisi ja lapsi kaitsta.

Muret valmistab aga see, et niisugust lähenemist vägivalla ohvriks langenud naistega tegelemisel võidakse vääriti tõlgendada ja ebaefektiivselt kasutada.^{98, 99, 100} Kirjeldatud probleemi lahendamiseks ning riskide hindamise kvaliteedi ja tõhususe kindlustamiseks on äärmiselt vajalik arvestada alljärgnevaid momente:

- Riskide hindamist ei tohiks kasutada ressursside 'jaotamise mehhanismina', kus kõik teised, väiksema riskiastmega olukorrad jäetakse piisavate vahenditeta.
- Riskide hindamise meetodeid tuleks kasutada ohvriga peetava dialoogi toetamiseks. Need meetodid kujutavad endast riskide tõhusa hindamise vahendeid ning pole eesmärgiks omaette. Riskide hindamine ei ole eriti tõhus, kui spetsialistid tuginevad üksnes riskide hindamise kontrollnimekirjale ega arvesta enda kui asjatundja arvamust ega oma professionaalseid oskusi.¹⁰¹ Tähtis on ka see, et kõiki riskide hindamise protsesse ja meetodeid hinnataks ja jälgitaks süstemaatiliselt.¹⁰²
- Uurimused näitavad, et riskide hindamise käigus kogutud informatsiooni kvaliteet ja maht varieeruvad vastavalt sellele, millised on spetsialisti erialateadmised.¹⁰³ Koolitamata ja kogemusteta abiosutaja ei pruugi kogu vajaminevat infot kokku saada ning teadmiste ja oskuste nappus võivad mõjutada ohvri poolt antava info mahtu. Spetsialistid peavad teadma, mis otstarbel nad riski kohta küsimusi esitavad. Seetõttu tuleb spetsialiste riskipõhise lähenemise, riskide käsitlemise ja riskide hindamise meetodite osas koolitada, andes neile vastavaid teadmisi ja oskusi ning suurendades nende eneseusaldust.

⁹⁸ Humphreys C, Thiara R, Regan L, Lovett J, Kennedy L, Gibson A (2005): Prevention not prediction? A preliminary evaluation of the Metropolitan Police Domestic Violence Risk Assessment Model(SPECCS). Centre for the Study of Safety and Wellbeing, University of Warwick and Child and Woman Abuse Study Unit, London Metropolitan University, London, p.17, see also Campbell J C., Webster D W., Koziol-McLain J, Block C R, Campbell D, Curry M A, Gary F, Glass N, McFarlane J, Sachs C, Sharps P, Ulrich Y, Wilt S, Manganello J, Xu X, Schollenberger J, Frye V, and Laughon K (2003):Risk Factors for Femicide in Abusive Relationships: Results From a Multisite Case Control Study, American Journal of Public Health, Vol. 93, No.7, pp. 1089-1097.

⁹⁹ Humphreys C, Thiara R, Regan L, Lovett J, Kennedy L, Gibson A (2005): Prevention not prediction? A preliminary evaluation of the Metropolitan Police Domestic Violence Risk Assessment Model (SPECCS). Centre for the Study of Safety and Wellbeing, University of Warwick and Child and Woman Abuse Study Unit, London Metropolitan University, London, p.17,

¹⁰⁰ Regan L, Kelly L, Morris and Dibb, E (2007) If Only We'd Known: An exploratory Study of Severe Intimate Partner Homicides in Engleshire. CWASU. London Metropolitan University.

¹⁰¹ Robinson, A. (2011). Risk and Intimate Partner Violence. In: H. Kemshall and B. Wilkinson (eds.) Good Practice in Assessing Risk. London: Jessica Kingsley Publishers.

¹⁰² Kropp, P. R. (2004) Some questions regarding spousal assault risk assessment. Violence Against Women, 10 (6) 676-697

¹⁰³ Robinson, A. (2011). Risk and Intimate Partner Violence. In: H. Kemshall and B. Wilkinson (eds.) Good Practice in Assessing Risk. London: Jessica Kingsley Publishers.

Mida peaks teadma

- Naiste ja nende laste vastu kodus toimepandava vägivalla puhul on alati tegemist vägivalla kordumise ohuga.
- Kõigil vägivalla ohvritel on õigus oma vajadusi arvestavale kaitsele ja toetusele ning seda sõltumata riski suurusest. Ohvrid, kes on silmitsi väga suure vigastuste ja kahjustuste ohuga, vajavad sellistes olukordades aeg-ajalt väga tõhusaid kaitse- ja tugimeetmeid. Selle tõttu ei tuleks aga kunagi vajalikust kaitsest ja toetusest ilma jätta ühtegi teist perevägivalla ohvrit.
- Riske tuleks hinnata tihedas koostöös ohvriga ja sellega peab alati kaasnema turvameetmete kavandamine.
- Riskide tõhusaks hindamiseks ja maandamiseks on vaja asutuste töötajaid koolitada ning neile supervisioonivõimalusi pakkuda.

Riskide hindamise protsess

Abiosutaja võib riskide hindamisel kasutada erinevaid meetodeid ja vahendeid. Riskitegureid võib välja selgitada, kasutades riskide kontrollnimekirja, mis aitab spetsialistil riskitegurite kohta küsimusi esitada. Ohvri vastused fikseeritakse, neile antakse hinnang ja see aitab abiosutajal riski suurust hinnata.

Riskide hindamise meetodid pole aga täpsed ning kõike ette nägevad ja neid tuleb kasutada ettevaatlikult. Otsustava tähtsusega on kogutud info kvaliteet ja põhjalikkus. Juhtudel, kus spetsialist omab perevägivalla ohvritega töötamise pikaajalist kogemust, tuleks hindamismeetodi abil saadud infole lisada enda kui asjatundja nägemus. Seda nimetatakse sageli "spetsialisti arvamuseks". Niisugune hindamisvorm toetub abiosutaja oskustele ja kogemustele ning selle eesmärgiks on asjakohasel infol põhineva otsuse tegemine tõenäolise riski kohta. Sellise kogemusbaasita peaks abiosutaja võimaluse korral alati kaasama erialaste teadmistega spetsialiste.

Spetsialisti arvamus

Mis on spetsialisti arvamus?

Spetsialisti arvamus on tegu juhul, kui spetsialistid kasutavad oma teadmisi, kogemusi ja erialaoskusi riski kohta arvamuse andmiseks. Niisuguseid arvamusi saab käsitleda 'spetsialisti arvamusena' üksnes juhul, kui:

- nad toetuvad kõige täpsemate ja edasise tegevuse suhtes olulisemate riskitegurite kohta käivatele teadmistele.
- nende puhul on kasutatud kvaliteetseid intervjuerimise ja infokogumise meetodeid.
- nad toetuvad juhendmaterjalidele ning läbitud koolitustele.

Arvamust ei saa pidada 'spetsialisti arvamuseks', kui see tugineb

- eelarvamustele.
- stereotüüpidele.
- vääruskumustele.
- ebausaldusväärsetele teadmistele ja informatsioonile.

Arvamuste kõrge kvaliteedi ja taseme kindlustamiseks peavad spetsialistid oma teadmisi pidevalt uuendama, oma arvamusi täiustama ning nõuannetest ja koolitustel saadud teadmistest juhinduma.

Riskide hindamise kontrollnimekirjad on vahend perevägivalda võimalike riskide süstemaatiliseks hindamiseks ning neist on kõige suurem kasu juhul, kui riskide hindamisse on kaasatud ohver ning kui see sisaldab spetsialisti arvamust.¹⁰⁴ Hindamismeetodi või kontrollnimekirja võhiklik mehhaaniline kasutamine võib viia olukorra ebaadekvaatse hindamise ja riskide alahindamiseni, mille puhul ähvardavat ohtu ei märgata.¹⁰⁵ Riskide kindlakstegemist ja spetsialisti arvamust ühitav riskide hindamine võimaldab abiosutajal langetada põhjendatud otsuseid naise turvalisuse parema tagamise kohta.

¹⁰⁴ Heckert, D.A., Gondolf, E. (2004) Battered women's perceptions of risk versus risk factors and instruments in predicting repeat reassault, *Journal of Interpersonal Violence*, Vol. 19, No. 7, Sage Publications, pp. 778-800.

¹⁰⁵ Campbell J C., Webster D W., Koziol-McLain J, Block C R, Campbell D, Curry M A, Gary F, Glass N, McFarlane J, Sachs C, Sharps P, Ulrich Y, Wilt S, Manganello J, Xu X, Schollenberger J, Frye V, and Laughon K (2003) Risk Factors for Femicide in Abusive Relationships: Results From a Multisite Case Control Study, *American Journal of Public Health*, Vol. 93, No.7, pp. 1089-1097

Mida kujutavad endast põhjendatud otsused?

Põhjendatud otsused toetuvad parimale praktikale ja tagavad otsuste kõrge kvaliteedi. Põhjendatud otsuste tegemiseks on abiosutajad kohustatud tegema 10 asja:

1. tagama, et otsused tehakse tõendusmaterjali alusel.
2. kasutama usaldusväärseid riskide hindamise meetodeid.
3. koguma, kontrollima ning põhjalikult hindama informatsiooni.
4. fikseerima otsuste tegemise protsessi ja vastutama tehtud otsuste eest.
5. suhtlema teiste asjaomaste asutuste ja spetsialistidega ning püüdma leida puuduolevat informatsiooni.
6. järgima oma asutuse poliitikaid ja tegevusreegleid.
7. võtma kasutusele kõik põhjendatud meetmed.
8. tagama sekkumismeetmete vastavuse riskiteguritele.
9. pakkuma vigastuste riskile vastavaid teenuseid.
10. reageerima riskide suurenemisele.¹⁰⁶

Nagu **osas 2.1** mainitud, tuleks nii riskide hindamisel kui turvameetmete rakendamisel juhinduda asutuse selgelt väljatöötatud poliitikast ja reeglistikust ning tagada juhtkonnapoolne toetav järelevalve. Kõik asutused peaks oskama riske algselt hinnata, et tuvastada perevägivalda ohvri kõrgenenud riskiohtu ja kiiresti efektiivseid turvameetmeid pakkuda.

Efektiivsemate turvameetmete väljaselgitamiseks tuleks esitada alljärgnevaid küsimusi:

- Kas teie jaoks on ohutu koju tagasi pöörduda?
- Kas vajaksite abi turvalise majutuskoha leidmisel?
- Kas teil on vigastusi?
- Kas vajate arstiabi?
- Kuidas saan teiega ühendust võtta kui meie kontakt katkeb?

¹⁰⁶ Kemshall, H. (1998) Defensible Decisions for Risk: Or It's the Doers Wot Get the Blame. *Probation Journal*, June issue, 45 (2) 67-72. .London: SAGE

Nimetatud küsimused aitavad abiosutajal välja selgitada, milliseid teenuseid perevägivalda ohver koheselt vajab. Riskide põhjalikumaks hindamiseks tuleks vägivalda kogenud naised suunata naiste tugiteenuste ja perevägivalda ohvrite abiteenuste pakkujate juurde, kes suudavad naisele igakülgsema individuaalse turvakava koostada. (vt **osa 2.4**).

Millist riskide hindamise meetodit kasutada?

Abiosutajad võivad olla teadlikud mitmetest erinevatest kontrollnimekirjadest ja meetoditest, mida praegu riskide hindamiseks kasutatakse.¹⁰⁷ Jaotusmaterjal 2.3b võrreldakse kolme erinevat ohvrist lähtuvat ja tema riskitaju arvestavat riskide hindamise meetodit.

Ülesanne 2.3a

Vajalikud vahendid

Jaotusmaterjal 2.3a ja **jaotusmaterjal 2.3b**, ohvrikeskse riskide hindamise meetodite näiteid.

Aeg

45 minutit kuni 1 tund.

Ülesande eesmärgid

Ülesande eesmärgiks on tutvustada koolitusel osalejaile kolme erinevat ohvrikeskset riskide hindamise meetodit ja arutada väikestes gruppides nende kasutamist koolitusel osalejate endi organisatsioonides.

Ettekanne/Alusmaterjal

Diskussiooni õhutamiseks esitab koolitaja mitmeid küsimusi riskide hindamise meetodite kasutamise kohta praktikas.

- Mida tuleks arvestada endale sobiva riskide hindamise kontrollnimekirja otsimisel?

¹⁰⁷ For overview of different risk assessment tools see Protect I final report <http://www.wave-network.org/start.asp?ID=23494&b=15>.

Koolitajal tuleks vastuseid suunata nii, et neis käsitletaks ja arvestataks alljärgnevaid momente:

- Meetod peaks olema tõenduspõhine ja tooma selgelt välja peamised teadaolevad riskitegurid analoogselt neile, mis tehti kindlaks ning mida käsitleti **osas 2.2**.
- Meetod sisaldab ka spetsialisti arvamuse ja selgelt väljenduvate riskitegurite fikseerimist.
- Meetod on kasutatav erinevate asutuste poolt.
- Meetodiga saab kindlaks määrata naiste toetamiseks vajalikud ressursid.
- Koolitatavad viitavad ka riskide hindamise meetodi kasutamisele praktikas (kes ja kuna kasutab)?
- Kellega koolitatavad võiksid koostööd teha riskide hindamise meetodi kasutusele võtmisel?

Koolitajal tuleks vastuseid suunata nii, et neis käsitletaks ja need hõlmaks alljärgnevaid momente:

- Akadeemilise taustaga uurijate (kui neid antud piirkonnas on), kohtuametnike ja teiste spetsialistide (nagu politsei, tervishoiu-, kriminaalhooldustöötajate) kaasamine, kelle käsutuses on tõenäoliselt kohalikke andmeid perevägivalla juhtumite, sealhulgas naiste tapmise, esinemise ja raskusastme kohta.
- Kõiki naistevastase vägivallaga tegelevaid asutusi.
- Perevägivalla ohvriks langenud naistele tuge pakkuvaid spetsialiseeritud asutusi.
- Kust koolitatavad meetodi otsimist alustavad?

Koolitajal tuleks vastuseid suunata nii, et need käsitleksid ja hõlmaksid alljärgnevaid momente:

- Küsida teistelt oma piirkonnas tegutsevatelt asutustelt, kas seal juba mingit meetodit kasutatakse. Kas kusagilt võib leida meetodi tõhususe hindamise tulemusi?
- Mõelge, missuguseid meetodeid kasutatakse Euroopas ja kui tõhusaks neid peetakse.
- Võtke kokku asutused, kes tahavad ehk samuti riskipõhist lähenemist rakendada, et üks meetod välja valida ning seda järjekindlalt rakendada.

Seejärel viib koolitaja diskussiooni lõpule, kasutades **jaotusmaterjalis 2.3b** toodud informatsiooni ja viiteid, et arutada riskide hindamise meetodeid, erinevaid lähenemisi riskide hindamisele, nende tugevaid ja nõrku külgi. Taaskord tuleks rõhutada, et need peavad abiosutajat aitama, kuid mitte asendama professionaalseid teadmisi ja spetsialisti arvamuse andmiseks vajalikke erialaoskusi.

Jaotusmaterjal 2.3b, Ohvrikeskse riskihindamise meetodite näiteid

Meetod	Kirjeldus	Kasutamine	Peamine kasutusotstarve
Ohu hindamine ¹⁰⁸	20 jah/ei küsimust riskitegurite kohta, mida kaalutakse ja mille põhjal tehakse kindlaks 4 erinevat riskiastet. Ülevaade eelmisest aastast; kasutatakse kalendrit vägivalda sageduse ja raskusastme kohta.	Intervjuu ohvriga; viib tavaliselt läbi ohvri advokaat. Kalendri täitmine, toimub tavaliselt koos advokaadiga.	Äärmiselt tõsise riski või surmaohu hindamine toetamiseks ohvri teavitamist, teadlikkuse tõstmist, turvameetmete kavandamist ja teenuste osutamist.
Riski kiirhindamine kiirabi poolt ¹⁰⁹	Lühendatud variant ohu hindamisest, koosneb 5 küsimusest. Jaatav vastus ükskõik missugusele kolmele küsimusele viie hulgast viitab suurele riskile ja kallaletungiohule 83% ohvrite hulgas.	Intervjuu ohvriga, viib läbi kiirabitöötaja.	Kiirabile väljatöötatud meetod, et tuvastada ohvreid, keda ähvardab eriti suur vigastuste või potentsiaalselt ka surma oht.

¹⁰⁸ Campbell, J. C., Webster, D. W., Koziol-McLain, J., Block, C.R., Campbell, D., Curry, M.A., Gary, F., Glass, N., McFarlane, J., Sachs, C., Sharps, P., Ulrich, Y., Wilt, S., Manganello, J., Xu, X., Schollenberger, J., Frye, V., and Laughon, K. (2003) Risk Factors for Femicide in Abusive Relationships: Results From a Multisite Case Control Study, *American Journal of Public Health*, Vol. 93, No.7, pp. 1089-1097. <http://www.dangerassessment.org/DATools.aspx>.

¹⁰⁹ Snider, C., Webster, D., O'Sullivan, C., Campbell, J.C. (2009) Intimate Partner Violence: Development of a Brief Risk Assessment for the Emergency Department, *Society for Academic Emergency Medicine*. Vol. 16, No. 11, pp. 1208 – 1216.

CAADA-DASH kontrollnimekiri (CAADA = Perevägivaldavastane integreeritud tegevus, DASH = Perevägivald, jälitamine, ahistamine ja perekonna au nimel toimepandav vägivald. ¹¹⁰	24 küsimust riskitegurite kohta. 10 jaatavat vastust tähendavad suurt riski, 14 või enam jaatavat vastust tähendab, et juhtum kuulub võrgustiku koosolekul läbiviidava riskihindamise ja teiste abipakkujate juurde suunamise süsteemi alla.	Intervjuu ohvriga, viib läbi ükskõik millisugune perevägivalda tuvastav spetsialist.	Aidata ohvriga otsekokkupuutes oleval abipakkujal tuvastada suure riskiga perevägivalda, jälitamise ja nn "au nimel" toimepandava vägivalda juhtumeid. Aidata otsustada, missugused juhtumid kuuluvad võrgustiku koosolekul läbiviidava riskihindamise ja teiste abipakkujate juurde suunamise süsteemi alla ja missugust muud abi võib vaja minna. Võimaldada asutustel teha põhjendatud otsuseid, tuginedes juhtumite põhjalike uurimuste tulemustele.
--	---	---	---

¹¹⁰ CAADA (2011) *Domestic abuse Stalking and Harassment and Honour Based Violence (DASH)*.
http://www.caada.org.uk/practitioner_resources/riskresources.htm.

Ülesanne 2.3b

Vajalikud vahendid

Jaotusmaterjal 2.3c; Parima praktika näide vägivalla ohvriks langenud naiste osalusel läbiviidava riskide hindamise protsessi kulgemise kohta ja **jaotusmaterjal 2.3d**; Ohvrite rahulolu uuring.

Aeg

Ülesande täitmiseks kulub 60 minutit.

Ülesande eesmärk

Osalejad pannakse mõtlema selle üle, kuivõrd tõhusalt nad praegu naistevastase perevägivalla riske hindavad ja kuidas nad võiksid seda paremini teha.

Ettekanne/Alusmaterjal

Koolitajad peaksid kasutama **jaotusmaterjali 2.3c**, et arutleda naistevastase perevägivalla riskide hindamise põhimõtete ja parima praktika üle.

Juhised osalejale

Osalejatele jagatakse kätte **jaotusmaterjal 2.3d** ja palutakse mõelda, kuidas perevägivalla ohvrid hindaksid teenust, mida osaleja enda organisatsioon ohvrile osutab. Koolitaja võib 1. küsimuse abil näidata, kuidas ülesannet täita.

Kui asutuse teenust kasutava naise käest küsida, kas ta nõustub või ei nõustu väitega:

Nüüd on riskid teiega koos ära hinnatud. Teile selgitati üksikasjalikult, miks riske hinnati ja te teadsite, miks teile selliseid küsimusi esitati.

siis mida võiks naine osalejate arvates vastata?

Jaotusmaterjal 2.3c, Parima praktika näide vägivalda ohvriks langenud naiste osalusel läbiviidava riskide hindamise protsessi kulgemise kohta

Turvaline keskkond

Teavitage ohvreid riskide hindamise eesmärkidest ja tutvustage organisatsiooni konfidentsiaalsuslepet.

Esitage asjalikke küsimusi, mis näitavad perevägivalda alaste teadmiste ja kompetentsuse olemasolu. (Kas on keegi, kes teile haiget teeb või keda te kardate? Kas te tunnete end kodus turvaliselt?)

Pakkuge turvalist keskkonda, kus naine saaks vabalt rääkida.

Võtke arvesse ning austage naiste erinevusi ja mitmekesisust.

Rakendage süstemaatilist lähenemist

Riskide hindamisel tuleks juhinduda organisatsiooni selgelt väljatöötatud poliitikast ja tegevusreeglitest ning juhtkonnapoolsest toetavast järelevalvest.

Kõigi ohvrite riske tuleks hinnata vastavalt organisatsiooni poliitikale (algne hindamine üldteenuste pakkujate poolt, põhjalik hindamine spetsialiseeritud naiste tugiteenuste pakkujate poolt).

Koguge vajalikku infot

Riske tuleks hinnata kontrollnimekirja kasutades, naist kaasates ja naistevastase perevägivalda teadaolevaid riskitegureid arvestades.

See peaks sisaldama ka asjakohase informatsiooni hankimist erinevatest allikatest.

Naisel tekib üksikasjalik ettekujutus oma olukorrast ja potentsiaalsetest turvameetmetest, mis kõige paremini tema isiklikku olukorda arvestavad.

Naist tuleks uskuda ja austusväärselt kohelda.

Asjatundja arvamus

Spetsialisti arvamus kujuneb kogemuse kaudu, mida saadakse perevägivalda ohvritega töötamisel ning seetõttu peaks üldteenuste puhul kaasama asjatundjaid.

Spetsialisti arvamuse kujundamisel üksnes intuitsioonist lähtudes peaksite teadma, et see võib olla väga subjektiivne. Tõendusmaterjale, nagu teeksid erinevad spetsialistid intuitsiooni najal ühesuguseid otsuseid, pole. (Hart, 2008)

Spetsialisti arvamuse puhul tuleks arvestada viimase juhtumi iseloomu ja tõsidust, sellega seotud potentsiaalset vigastuste ohtu, naist ümbritsevad tingimusi ja tema olukorda.

Turvameetmete kavandamine

Riskide hindamisele peavad järgnema naist ähvardava ohu minimeerimiseks kavandatavad turvameetmed.

Riskide hindajad peavad teadma, mida edasi teha ning missugused organisatsioonid saavad naist kõige paremini aidata.

Kui perevägivalda tõkestamiseks pakutakse eri asutuste koostöös rakendatavaid meetmeid, siis saab võrgustiku kohtumisele suunamine toimuda riskituvastuse kontrollnimekirja alusel.

Kohandatud CAADA 2011.

Jaotusmaterjal 2.3d, Ohvrite rahulolu uuring

- 1.** Nüüd on riskid teiega koos ära hinnatud. Teile selgitati üksikasjalikult, miks riske hinnati ja te teadsite, miks teile selliseid küsimusi esitati.

Pole üldse nõus
Olen täiesti nõus
1
☐
2
☐
3
☐
4
☐
5
☐

- 2.** Teid kuulati ära, teid usuti ja teid koheldi lugupidavalt.

Pole üldse nõus
Olen täiesti nõus
1
☐
2
☐
3
☐
4
☐
5
☐

- 3.** Teiega räägiti kohas, kus tundsite end turvaliselt ning kus teie juttu ei katkestanud häirivaid asjaolud (telefonikõned, uksest sisseastuvad inimesed jne).

Pole üldse nõus
Olen täiesti nõus
1
☐
2
☐
3
☐
4
☐
5
☐

- 4.** Teile tutvustati ka teisi asja uurimiseks astutavaid samme ning enne teistele asutustele järelpärimise tegemist küsiti teie nõusolekut.

Pole üldse nõus
Olen täiesti nõus
1
☐
2
☐
3
☐
4
☐
5
☐

5. Riskide hindamise järel töötati teiega koos teile ja teie lastele välja turvameetmete kava.

Pole üldse nõus

Olen täiesti nõus

1

☐

2

☐

3

☐

4

☐

5

☐

6. Teil kujunes kindlustunne ja veendumus, et teiega tegelnud asutuse personal on asjatundlik ja kompetentne ning suudab teid parimal moel aidata teie enda ja teie laste turvalisuse tagamisel.

Pole üldse nõus

Olen täiesti nõus

1

☐

2

☐

3

☐

4

☐

5

☐

Juhised tagasisideks

Osad kuulajad võivad olla kindlad, et nende asutuse kogu personal on juba perevägivalla alal välja koolitatud, nad saavad aru võimu ja kontrolli mehhanismist ning seetõttu võisid oletada, et ohvrid on paljude ülaltoodud väidetega täiesti nõus. Osad võisid aga mõelda, et personal pole koolitust saanud, asutuse hoones puuduvad ruumid, kus saaks omaette olla ja usalduslikult rääkida ning nemad võisid arvata, et ohvrid pole enamiku väidetega üldse nõus. Koolitaja peaks kuulajatega arutama, kuidas oma asutuses perevägivalla ohvrite riske paremini hinnata ja teenuseid täiustada ning mida nad saaksid pärast koolitust teha.

2.4 Turvameetmete kavandamine

Eesmärgid

Käesolevas osas vaadeldakse turvameetmete kavandamist ning kirjeldatakse perevägivalla suure ohuga kokkupuutuvate naiste osalusel toimuva turvameetmete kavandamise peamisi momente. Seejärel käsitletakse **osas 2.4.1** täiendavaid ülesandeid, mis on seotud laste kaitsmisega perevägivalla juhtumel.

Koolitajale

Riskide hindamine ning turvameetmete kavandamine on omavahel lahutamatult seotud ning seda osa tuleks koolitusel alati käsitleda **osa 2.2** ja **osa 2.3** järel.

Sissejuhatus

Pärast seda, kui uute vigastuste ja kahjustuste oht on hinnatud, on abiosutaja järgmiseks ülesandeks tagada naise turvalisus, suunates ta tegevuste juurde, mille abil saab ohtu vähendada või minimeerida. Niisugust käitumist tuntakse turvameetmete kavandamise nime all. Turvameetmete kavandamine võib toimuda mitmel viisil ning see võib hõlmata erinevaid tegevusi, ressursse ja vahendeid. Ärge unustage, et paljud perevägivalla ohvrid on juba asunud enda ja laste turvalisusega tegelema ning otsinud tuge sotsiaalselt ja perekondlikelt võrgustikelt.

Mida peaks teadma

Abipakkuja osalusel toimuv turvameetmete kavandamine on tulemuslik üksnes juhul, kui sellesse on aktiivselt kaasatud ka naine ise. Turvameetmeid võivad kavandada naine ja üks abi osutav isik või ka naine ja mitu asutust koos.

Vägivalda kogenud naise osalusel toimuval turvameetmete kavandamisel tuleks rõhutada seda, mida saab turvatunde suurendamiseks teha naine ise.

Ohvri turvalisus ja kaitse pole ohvri ülesanne, see on riigi kohustus. Seetõttu on ohvri turvatunde tagamine ja kaitse eelkõige õiguskaitseorganite, kuid ka teiste asutuste ülesanne (vt **osa 2.1**).

MOODUL 2

Võimaluse korral peab ohvrit kaasav turvameetmete kavandamine olema naistele spetsialiseeritud tugiteenuseid pakkuvate asutuste ülesanne. Niisuguste asutuste puudumise korral peaksid kõik abiosutajad omama teadmisi ja oskusi, mis lubaks neil riskide hindamise ja naise turvatunnet suurendavate meetmete kavandamisega alustada.

Õpieesmärkidest lähtuvalt kirjeldatakse käesolevas osas turvameetmete kavandamise aluspõhimõtteid üldiselt.

Ülesanne 2.4a

Vajalikud ressursid

Jaotusmaterjal 2.4a (Turvameetmete kavandamise peamised aspektid.)

Aeg

Ülesande täitmiseks kulub 30 minutit.

Ülesande eesmärk

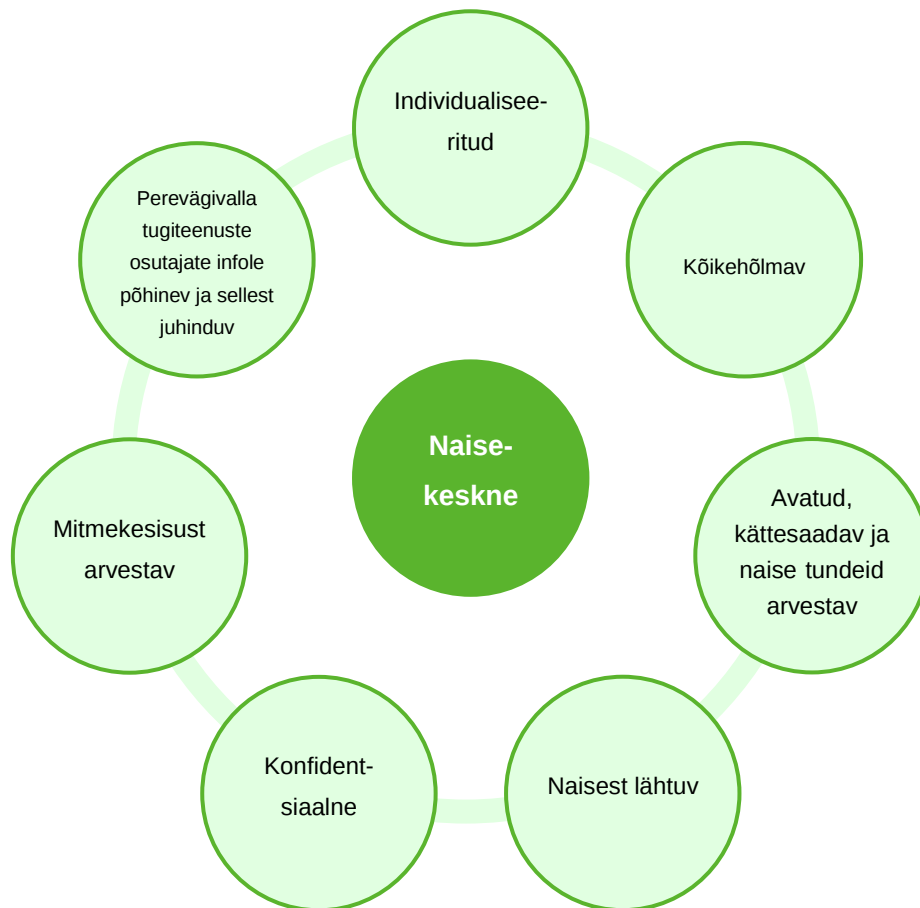
Tuua välja turvameetmete kavandamise peamised aspektid ja viia läbi sellekohane arutelu.

Ettekanne/Alusmaterjal

Koolitaja tutvustab grupile turvameetmete kavandamise mõningaid aspekte, kasutades selleks **jaotusmaterjali 2.4**.

Jaotusmaterjal 2.4a, Turvameetmete kavandamise põhiaspektid

Turvameetmete kava peaks olema

Juhised osalejale

Jaotusmaterjali 2.4 abil arutab koolitaja koos grupiga turvameetmete kavandamise peamisi aspekte.

Turvameetmete kava peaks olema:

Naisekeskne

Hästitöötav turvameetmete kava asetab naise kõigi tegevuste keskmesse. Abiosutajad peavad välja selgitama naise hirmud ja ootused ning arutama, milliseid meetodeid ta kasutab või on varem kasutanud. Kui see turvalisust ei kahjusta, tuleks naise ideed ja strateegiad turvakavasse lõimida. Kõik otsused seda mitte teha peaksid olema läbipaistvad, naisele tuleks seda täielikult põhjendada.

Oluline on see, et naisele selgitatakse turvameetmete kavandamise protsessi nii, et tal ei tekiks põhjendamatu ootusi. Turvameetmete kava üksinda ei taga naise ohutust. Abiosutajad peaksid rääkima avameelselt ja ausalt riskidest, perevägivalla prognoosimatusest ning iga meetme rakendamisega kaasnevatest tagajärgedest. Palun vaadake õppematerjali **osa 1.3**, kust leiate täiendavat informatsiooni ohvrikeskse lähenemise kohta.

Individualiseeritud

Turvameetmete kavad peavad lähtuma riskide igakülgsest hindamisest. Naise kaasamisest riskide kindlakstegemisse pole eriti kasu, kui sellega ei kaasne võimalus koos abiosutajatega kavandada ja rakendada edasiste kahjustuste ja vigastuste ohtu vähendavaid strateegiaid. Turvameetmete kava peab arvestama iga naise unikaalset olukorda ning iga kavas väljapakutud meedet tuleks käsitleda väljaselgitatud riskide valguses. See kindlustab, et kõik meetmed on asjakohased ja eelkõige turvalised. Kui seda teha ei suudeta, võidakse naine ja lapsed jätkuvalt ohtu seada.

Kõikehõlmav

Töötades suure vägivalla ohuga silmitsi seisva ohvriga võib palju abi saada turvameetmete kavandamise meetodi kasutamisest.¹¹¹ Selle abil saab turvameetmete kavandamise protsessile läheneda süsteemselt, metoodiliselt ja korrastatult. Vastasel juhul võivad olulised riskitegurid märkamata jääda ja turvatunde loomine satub ohtu. Ühte turvameetmete kavandamise põhimeetodit tutvustatakse käesoleva osa lõpus.

¹¹¹ Vt käesoleva osa lõpus toodud lisamaterjalide loetelu.

Avatud, kättesaadav ja naise tundeid arvestav

Ohvriga tegelemisel peavad abiosutajad olema avatud, kergesti kättesaadavad ja naise tundeid mõistvad. Nad peavad tunnistama, et naisel võib olla väga raske ennast avada ning talle osakssaanud vägivallast rääkida. Naine peab teadma, et ta pole üksi, et tema pole vägivallas süüdi ning et vägivald pole aktsepteeritav käitumisviis.

Naisest lähtuv

Abiosutaja peab küsima naiselt, mida ta vajab ja teda tähelepanelikult kuulama. Naine ei pruugi teada kõiki talle potentsiaalselt kättesaadavaid turvameetmeid ning abiosutajal tuleks selgelt ja erapooletult selgitada riskide vähendamise võimalusi, ilma et ta oletaks, missugused võiksid naise jaoks olla parimad valikud; nii tagatakse naise jõustamine võimaluste iseseisvaks kaalumiseks.

Ohvripoolne riskide minimeerimine on hästituntud toimetulekustrateegia ning abiosutaja peaks turvatunde sisuliseks tagamiseks aitama naisel täielikult mõista teda ähvardavaid ohte. See on ohvri jaoks tõenäoliselt raske ja keeruline.

Konfidentsiaalne

Konfidentsiaalsus on ohvrikeskse lähenemise oluline põhimõte ja abiosutajad peaksid naisele selgelt näitama, millised on sellise lähenemise võimalused ja piirangud, eriti mis puudutab laste turvalisust ja olukordi, kus vigastuste oht on suur. Infot tuleb jagada kooskõlas riigi andmekaitseseaduste ja protokollidega; need on aga erinevates Euroopa riikides erinevad.

Kui abiosutaja arvab, et nad peaksid asjassepuutuvat info jagama teiste asutustega, siis peaks iga kord, kui võimalik ja kui see ei kahjusta turvalisust, naisele kõike selgitama ning temalt nõusolekut küsima.

Mitmekesisust arvestav

Nii riskide hindamine kui turvameetmete kavad peavad arvestama erinevate naiste erinevate taustadega nii vägivalla asetleidmisel, riskide hindamisel kui otsustamisel, mil määral suudavad ohvrid osaleda turvameetmete kavandamises. Siin tuleks arvestada selliseid tegureid, nagu sotsiaal-majanduslik staatus, vanus, rass ja rahvuslik päritolu, usutunnistus, kultuur, sisserrännanu staatus, seksuaalne sättumus, vaimne tervis ja puue. Kõik nimetatud tegurid või nende kombinatsioon võivad mõjutada seda, kuidas perevägivalla ohvrid otsivad

MOODUL 2

ja saavad abi ja infot. Kui abiosutaja ei tunne ennast üskõik millises loetletud valdkonnas kindlalt, siis on oluline, et püütaks leida asutusi, kes on spetsialiseerunud erineva taustaga, näiteks sisserännanud või põgenikest naistega tegelemisele.

Perevägivalda tugiteenuste infole põhinev ja sellest juhinduv

Turvameetmete kavandamine on naiste tugiteenuste pakkujate pädevusvaldkond. Kui riskide hindamise meetodile tuginev hindamine on läbi viidud, tuleks naiste toetamisele spetsialiseerunud tugiteenuste pakkujaid kaasata ekspertnõu andmisel ning naistele turvameetmete võimaluste tutvustamisel. Seejuures peaksid kõik asutused tundma turvameetmete kavandamise põhiaspekte ning vastavalt oma ülesannetele turva- ja kaitsemeetmeid rakendama.

Ülesanne 2.4b

Vajalikud vahendid

Juhtumi analüüs, mis on toodud **jaotusmaterjalis 2.2b osas 2.2** ning **jaotusmaterjal 2.4b**, turvameetmete kavandamisel arvesse võetavate asjaoludega.

Aeg

Ülesande täitmiseks kulub 60 minutit.

Ülesande eesmärk

Anda koolitusel osalejale võimalus kavandada naistevastase perevägivalda selgelt avalduvatele riskiteguritele ja spetsialisti arvamusele tuginevaid tegevusi.

Juhised koolitusel osalejale

Koolitaja palub osalejatel **osas 2.2** toodud juhtumi uuesti läbi vaadata. Eelmine kord tegid koolitatavad kindlaks Mariat ähvardavad ohud. Käesolevas osas palutakse neil mõelda, millised on Maria käsutuses olevad võimalikud turvameetmed riskide minimeerimiseks ja ohutuse tagamiseks. Osalejail palutakse mõelda ka sammudele, mis võiksid laste turvalisust ja heaolu suurendada ning asutustele, mis võiksid Mariat aidata. Osalejale jagatakse kätte **jaotusmaterjal 2.4c** turvameetmete kavandamisel arvesse võetavate asjaoludega, mis peaks mõttetööd hõlbustama.

Osalejad peaksid kaaluma kõiki **jaotusmaterjalis 2.4b** toodud asjaolusid.

Jaotusmaterjal 2.4b, Turvameetmete kavandamisel arvestatavad asjaolud

Turvameetmete kavandamisel tuleks pöörata tähelepanu kõikidele riskide hindamise käigus tuvastatud riskiteguritele, kuid arvestada tuleb ka alljärgnevaid valdkondi:

- Ohvri(te) elukoha turvalisus (turvauksed, paremad lukud).
- Laste turvalisus, turvameetmed laste röövimise takistamiseks vägivaldlatseja poolt, õiguslikud abinõud laste ohutuse tagamiseks.
- Turvalisus töökohal.
- Turvalisus muudes kohtades (koolis, lasteaias).
- Turvalisus partneriga kooselu jätkates.
- Turvalisus ohvri lahkumise korral vägivaldse partneri juurest (ettevalmistused lahkuminekuks, turvaline varjupaik, hädavajalike asjadega koti valmispakkimine).
- Turvalisus ohtlikes olukordades (kohtuistung).
- Õiguskaitsemeetmete ja strateegiate kasutuselevõtu taotlemine nende tõhusaks rakendamiseks ja järelevalveks.

Turvameetmete kavandamise täpsemate võimaluste kohta vt *Away From Violence (WAVE 2004)*¹¹²

¹¹² WAVE network (2004) *Away From Violence*: http://www.wave-network.org/images/doku/manual-druck_eng_pdf.pdf, p. 66-69 and 116 – 117.

Jaotusmaterjal 2.4c, Turvameetmete kava						
Täiendavaid märkusi						
Mis ajaks?						
Kes seda teeb?						
Kokkulepitud tegevus						
Loetlege käsitletavat riskitegurid						

Juhiseid tagasisideks

Koolitajad peaksid paluma koolitusel osalejatel anda tagasisidet Maria riskide vähendamiseks kavandatud meetmete kohta.

- Missuguseid organisatsioone nad kaasasid, kas nad pidasid silmas ka asutusi, kes võiks aidata lapsi või tegelda Walteriga?
- Kui kasulik oli tabeli täitmine protsessi kohta? Kas see oli kerge või raske, mis kasu sellest tõusis, mis probleeme see tekitas?
- Kuidas nad seda protsessi käesoleva osa alguses toodud turvameetmete kavandamise põhiaspektide valguses Mariale selgitaksid?
- Kuidas saaks Mariat selle protsessi kaudu jõustada?
- Kuidas saaksid koolitusel osalejad turvameetmete kavandamise põhiaspektid oma organisatsiooni tegevusse integreerida?

Lisamaterjale 2.4 Turvameetmete kavandamise osa juurde

WAVE network (2004) *Away From Violence*: http://www.wave-network.org/images/doku/manual-druck_eng_pdf.pdf, pp. 66-69 and pp.116-117 (saadaval ka: tšehhi, eesti, soome, saksa, kreeka, ungari, itaalia, leedu, poola, portugali, rumeenia, serbia-horvaadi, slovaki ja türgi keeles).

WAVE network (2006) *Bridging Gaps - From Good intention to good cooperation*. Manual for effective multi-agency cooperation in tackling domestic violence. Vienna, p. 104 f.

WAVE network (2000): *Wave Training Programme On Combating Violence Against Women*: <http://www.wave-network.org/images/doku/manual.pdf>, p.120-121.

2.4.1 Laste turvalisuse tagamine ja kaitse

Eesmärgid

Sissejuhatus

Perevägivalla juhtumite käsitlemisel peaksid kõik protsessi kaasatud organisatsioonid arvestama oma sammude mõju lastele, eriti lapse tundemaailma arengule; ning potentsiaalse psühholoogilise kahju ja füüsiliste vigastuste ohtu.

Perevägivald ja selle mõju lapsele

Perevägivalla asetleidmine on tähtis indikaator, mis viitab laste kahjustamise ohule.¹¹³ Viimasel ajal tehtud uurimused juhivad tähelepanu pikaajalistele traumaatilistele mõjudele, mida tekitab lapsele mittevägivaldse vanema kallal tarvitatava vägivalla pealtnägemine. Perevägivalla tunnistajaks olevad lapsed on ka ise perevägivalla ohvrid. Lisaks tekivad vägivaldsetes kodudes muudki lapse kaitsmisega seotud probleemid, nt seoses füüsilise ja seksuaalse kuritarvitamisega.

Kitzmann et al (2003)¹¹⁴ järeldasid 118 uurimuse metaanalüüsist, et:

- Perevägivallaga kokkupuutumise ja lapse probleemide vahel valitses tugev seos. Niisugustel lastel oli märgatavalt rohkem psühhosotsiaalseid probleeme võrreldes lastega, kes polnud perevägivallaga kokku puutunud.
- Perevägivalla tunnistajaiks olnud laste näitajad sarnanesid füüsiliselt väärkoheldud laste näitajatele.

¹¹³ Hester, M. (2005) Issues of custody and access following violence in the home in Denmark and Britain.

¹¹⁴ Kitzmann, K.M., Gayland, N.K., Holt, A. and Kenny, E. D. (2003). Child witnesses to domestic violence: a meta-analytic review. *Journal of Consultative Psychology*, 71 (2) 339-352.

Mida räägivad lapsed mõjust, mida perevägivald neile avaldab?

Laste julma kohtlemisega võitleva Ühendkuningriigi heategevusorganisatsiooni National Society for the Prevention of Cruelty to Children (NSPCC) uurimusest selgus, et:

Lapsed on probleemidest sageli teadlikumad, kui vanemad arvavad, samas ei saa nad tihti aru, mis toimub ja mis on selle põhjuseks.

Lapsed, kelle vanemad on perevägivalda kogenud, kuritarvitavad uimasteid ning neil on (küll harvemini) vaimse tervise probleeme, nad tunnistavad, et on vägivalda pealt näinud ja seda ise kogenud ning mõnikord on vägivald olnud äärmiselt ränk.

Lapsed muretsevad vanemate pärast arvatust rohkem, eriti juhul, kui nad tunnevad muret nende ohutuse ja turvalisuse pärast.

Mõned lapsed, eriti poisid, ei räägi oma probleemidest kellelegi. Paljud lapsed väidavad, et katsuvad hakkama saada probleeme (emotsionaalselt või füüsiliselt) vältides või kõrvale tõmbudes.

Lapsed hangivad tuge informaaalselt ja räägivad tõenäoliselt vanematega (sagedamini emaga) või sõprade, õdede-vendade, laiema pereringi liikmetega või lemmikloomadega.

Lapsed ei tea, kust ametlikult abi saada ja pöörduvad väga harva esmalt spetsialisti poole.

Spetsialistidega suhtlemisel saadud kogemus pole üheselt määratletav. Lastele valmistab muret, et spetsialistid ei usu neid, ei räägi nendega otse ega ei tee palve korral midagi nende aitamiseks.

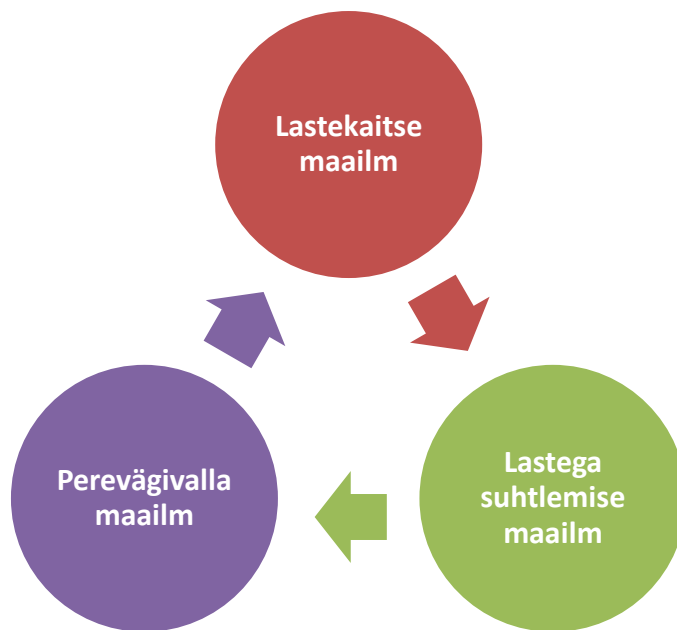
Lapsed ütlevad, et nad tahaksid rääkida kellegagi, kes neid usaldab, ära kuulab, julgustab ja saladust peab. Nad vajavad abi probleemide lahtiharutamisel ilma otsuste eest tingimata vastutust võtmata.

Laste kõige suurem soov on saada rohkem eakohast informatsiooni, mis aitaks neil perekonnas toimuvat mõista. Vt: <http://www.jrf.org.uk/publications/understanding-what-children-say-about-living-with-domestic-violence-parental-substance->

Kolme maailma mudel

Perevägivalla ulatuslikke ja laastavaid tagajärgi lastele tuleks käsitleda laste kaitsmise kontekstis. Paljudes riikides tegelevad perevägivalla ja lastekaitse erinevate valdkondadega eraldiseisvad ning omaette tegutsevad asutused. Marianne Hester (2011) analüüsis sellist nähtust “kolme maailma mudeli” alusel:

Jaotusmaterjal 2.4.1a, Kolme maailma mudel

Perevägivald: naiste varjupaigad ning muud perevägivalla ohvrile suunatud teenuseid pakkuvad organisatsioonid ning perevägivalla toimepanijatega tegelevad kriminaal- ja tsiviilasju lahendavad asutused.

Lastekaitse: lastekaitse asutused, laste tugiteenused ning noorte nõustamiskeskused.

Lapse suhtlemine vanematega: perekonnaõiguse küsimustega tegelevad kohtud ning muud asutused, kes tegelevad lapsevanema ja lapse kokkusaamisi puudutavate probleemidega.

Hester väidab, et nimetatud kolme valdkonda on iseäranis raske kokku viia ning mingilgi moel koordineeritult tegutsema panna, kuna nad on arenenud eraldi, neil on oma töökultuur ja seadusbaas ning sisuliselt on tegu kolme "erineva maailmaga". Lisaks eraldi maailmade mõistele juhib ta tähelepanu veel ühele mõjutegurile: soo sotsiaalsele konstrueerimisele, mis tuleneb soolise ebavõrdsuse pidevast taasloomisest ja -tootmisest ühiskonnas. Perevägivalla kontekstis võidakse seetõttu naist pidada „süüdiolovaks ohvriks“, kes justkui kannaks ise vastutust oma ohvristaatuse eest. (Hester 2011¹¹⁵).

“Kolme maailma” tõttu kujunevad vägivalla ohvriks langenud naiste ja laste suhtes astutavad sammud sageli vastukäivaiks. Perevägivalla maailmas julgustatakse ohvreid vägivallast teatama ning enda kaitsmiseks õiguslikke abinõusid kasutama; lastekaitse maailmas oodatakse naiselt, et ta lahkuks laste kaitsmise huvides vägivaldse partneri juurest ning lapsega suhtlemise maailmas kästakse emal teha kõik selleks, et laps saaks vägivaldse partneri/isaga kohtuda. Selleks, et laste ja nende emade turvalisust mitte ohtu seada, on äärmiselt vajalik, et koostööd tegevad organisatsioonid need kolm maailma kokku liidaks ja et tekiks üks maailm, kus kõik naised ja lapsed saaksid elada vägivallavaba elu.

Ülesanne 2.4.1

Vajalikud vahendid

Jaotusmaterjal 2.2b. Juhtumi analüüs.

Jaotusmaterjali 2.4.1a ja jaotusmaterjali 2.4.1b Kolme maailma ja peamisi sekkumismeetmeid puudutavaid jaotusmaterjale saab kasutada ka PowerPoint slaidina.

Juhised osalejale

Osades 2.2 ja 2.4 kasutati Walteri ja Maria näidet selleks, et perevägivalla juhtudel hakata mõtlema riskide tuvastamisele ja turvameetmete kavandamisele. Ülesande tegemiseks antakse juhtumi kohta täiendavat infot (jaotusmaterjal 2.4.1b), et koolitusel osalejad saaksid mõelda perevägivallast puudutatud laste turvalisusele ja näha kolme maailma mudeli võimalikku toimimist praktikas.

¹¹⁵ Hester, Marianne (2011) The Three Planet Model: Towards an Understanding of Contradictions in Approaches to Women and Children's Safety in Contexts of Domestic Violence, *British Journal of Social Work*, Volume 41, Issues 5 Pp. 837-853

Koolitajale

Walteri ja Maria juhtum kõnetab laste kaitse osas erinevaid osalejaid erinevalt, kuna kõik sõltub osaleja enda kohalikest, piirkondlikest või siseriiklikest poliitikatest. Erinevates Euroopa riikides on asutuste ülesanded, õigusätted ja seadusjärgsed kohustused erinevad. Seetõttu võivad koolitajad soovi korral ülesande tegemiseks ise oma juhtumid välja töötada ja põhipunkte kohalike olude taustal arutada.

Jaotusmaterjal 2.4.1b, Juhtumi analüüs (jätkub)

Walteri vägivald jätkub ja süveneb. Sekkuvad politsei ning laste tugiteenuste osutajad, kes õhutavad Mariat enda ja laste turvalisuse huvides mehe juurest lahkuma. Just nii Maria teebki ning tema ja kolm last: Mary (12, Walteri kasulaps), Klaus (6) ja Marco (1) hakkavad elama varjupaigas. Walter hakkab taotlema lastega kohtumist.

Arvestades pere kohta varem teadaolevat ja siin antud uut infot, mõelge alljärgnevale:

Mis teid seoses perevägivalla potentsiaalse mõjuga lastele kohe alguses muretsema paneb?

Tundub, et perega tegelevad spetsialistid kõigist kolmest maailmast. Missuguseid raskusi see Mariale ja lastele tekitada võib? Mõelge, missugused asutused on olemas teil kohapeal, teie piirkonnas ja tegevusvaldkonnas.

Mida võiks teha kolme erineva maailma spetsialistide sekkumise paremaks koordineerimiseks?

Juhised tagasisideks

Lapsed kannatavad perevägivalla all, mis suurendab otsese vägivalla ja väärkohtlemise ohtu. Nad on elanud kodus, kus kehtivad ranged reeglid ning kus võib olla kujunenud autoritaarne kasvatusstiil. Koolitaja peaks kasutama käesolevas osas toodud infot, et anda ülevaade peamistest võimalikest riskidest ning nende mõjust Maryle, Klausile ja Marcole. Samuti tasuks mõelda, kuidas võivad olla seotud lapse vanus ja mõju, mida vägivald lapsele avaldab. Tavaliselt hoolitsevad vanemad õed-vennad nooremate eest. Kas Mary on selle rolli endale võtnud? Kus on Marco hetkel, kui vägivald aset leiab? Üheaastane laps ei saa olla väga liikuv ja talle võidakse vägivalla tarvitamise ajal kergesti viga teha. Kuna Klaus on kuus aastat vana ja käib koolis, siis võib ta hakata aduma, et tema kodune elu erineb sellest, mida

elavad tema eakaaslased. Kuidas ta võib emasse ja isasse suhtuda ning missugune võiks olla tema suhe nendega?

Kolme maailma mudel

Koolitaja julgustab osalejaid kasutama Hesteri mudelit, et näidata ära, kus võivad spetsialistide vahel tekkida konfliktid ja millised on infovahetusega seotud probleemid.

Parem koordineeritus

Hesteri mudel põhineb briti süsteemil ning siit ka küsimus, kuidas on see seotud teie enda kontekstiga? Mis probleemid teil kohapeal on ning mida saab probleemide lahendamiseks teha?

Mida peaks teadma – Põhiteadmised laste kaitsmisest¹¹⁶

Laste väärkohtlemist kohtab kõige sagedamini perevägivalla kontekstis.

Mida rängem on naistevastane perevägivald, seda rängem on laste väärkohtlemine.

Uurimused näitavad, et lapsega kokkusaamine on ohtlik olukord (vt ka osas 2.2 kirjeldatud riskitegureid), mille puhul isa/partner võib jätkuvalt lapse kallal vägivalda tarvitada.

Suure ohuga kokkupuutuvate ohvrite uuring Ühendkuningriigis näitas, et 4% laste puhul, keda see hõlmas, esines tõsiseid konflikte lapsega kohtumiste küsimuses.¹¹⁷

Eriti suur oht ähvardab vägivallatseja kasulapsi ning nende emasid. Uurimused näitavad et vägivallatseja kasulapsed on naise tapmise korral suurimaks riskiteguriks (vt ka osas 2.2 kirjeldatud riskitegureid).

¹¹⁶ Hester, M, Pearson, C, Harwin, N & Abrahams, HA, (2007), *Making an Impact: Children and Domestic Violence*: 2nd edition, Jessica Kingsley

¹¹⁷ Howard, E., Stimpson, L., Barran, D. and Robinson, A (2009) *Safety in Numbers: A Multi-Site Evaluation of Independent domestic Violence Advisor Services*, London

Perevägivald võib surmaga lõppeda ka laste jaoks, nagu näitab Euroopa Inimõiguste Kohtusse jõudnud kaasus: isa, kes oli korduvalt oma naise kallal vägivalda tarvitanud, tappis kaks last. Vägivallajuhtumi järel naine põgenes, kuid lapsed jäid isaga ning vastavad riigiorganid ei astunud samme laste kaitsmiseks edasise vägivalla eest. Euroopa Inimõiguste Kohus tegi otsustas, et riigiorganid ei suutnud kaitsta kahe lapse õigust elule (vt *Kontrova v. Slovakia* 2007¹¹⁸). (Vt moodul 1.1).

Jaotusmaterjal 2.4.1c

Peamised punktid, mida abiosutaja peab arvestama lapse/laste turvalisuse huvides rakendatavate sekkumismeetmete korral.

Emade kaitsmine ja toetamine on parim moodus nii emade kui laste turvatunde tagamisel (Hester 2007¹¹⁹).

Naistele ei tohiks panna vastutust laste kaitsmisel vägivalla eest ning nende suhtes ei tohiks rakendada karistusmeetmeid, nagu lapse äravõtmisega ähvardamist. Niisugune käitumine on vastupidise efektiga, see tekitab ohvris hirmu ega lase vägivallatsejat oma tegude eest vastutusele võtta.

Lapse õiguste konventsiooni artikkel 19 tagab igale lapsele õiguse elada vägivallavaba elu (vt sissejuhatus lk 16). Konventsioon räägib ka lapse õigusest suhelda mõlema vanemaga (mitte lapsevanema suhtlusõigusest), kui see pole vastuolus lapse parimate huvidega.¹²⁰

Vanematega suhtlemise ja lapse eestkoste korraldamisel tuleks alati arvestada vägivallajuhtumeid¹²¹ ning pidada esmatähtsaks laste ja nende emade õigust turvalisusele, mitte vägivaldsete isade õigust lapsega suhelda.

Lastele sotsiaalhoolekandeteenuse pakkujad peavad arendama oskusi ja enesekindlust vägivaldsete isadega tegelemiseks (Stanley et al 2011¹²²).

¹¹⁸ Council of Europe(2007): CASE OF KONTROVÁ v. SLOVAKIA, Application no. 7510/04:

http://www.coe.int/t/dg2/equality/domesticviolencecampaign/resources/Kontrova%20v.%20Slovakia_en.asp

¹¹⁹ Hester, M, Pearson, C, Harwin, N & Abrahams, HA. (2007) *Making an Impact: Children and Domestic Violence*: 2nd edition, Jessica Kingsley

¹²⁰ United Nations (1989): *Convention on the Right of the Child*, Para. 3. States Parties shall respect the right of the child who is separated from one or both parents to maintain personal relations and direct contact with both parents on a regular basis, except if it is contrary to the child's best interests.

¹²¹ Council of Europe Convention 2011 Article 31.

Lisamaterjale 2.4.1 juurde

Eriksson, Maria (2005). 'A visible or invisible child? Professional's approaches to children whose father is violent towards their mother'. in: *Tackling Men's Violence in Families. Nordic issues and dilemmas*. The Policy Press, Bristol, S. 119-136.

Eriksson, M. and Hester, M. (2001) 'Violent men as good enough fathers? A look at England and Sweden'. *Violence Against Women*, 7(7), pp. 779-98.

Hester, Marianne (2011) 'The Three Planet Model: Towards an Understanding of Contradictions in Approaches to Women and Children's Safety in Contexts of Domestic Violence'. *British Journal of Social Work*. Volume 41, Issues 5 pp. 837-853.

Hester, M, Pearson, C, Harwin, N & Abrahams, HA, 2007, *Making an Impact: Children and Domestic Violence*. 2nd edition, Jessica Kingsley.

Howard, E., Stimpson, L., Barran, D. and Robinson, A (2009) *Safety in Numbers: A Multi-Site Evaluation of Independent domestic Violence Advisor Services*. London.

Radford. L. and Hester, M. (2006) *Mothering through Domestic Violence*. London, Jessica Kingsley.

Stanley, N., Miller, P., Richardson-Foster, H. and Thomson, G. (2011) 'Children's Experience of Domestic Violence: Developing an Integrated Response from Police and Child Protection Services'. *Journal of Interpersonal Violence*, 25, 12, 2372-2391.

¹²² Stanley, N., Miller, P., Richardson-Foster, H. and Thomson, G. (2011) Children's Experience of Domestic Violence: Developing an Integrated Response from Police and Child Protection Services. *Journal of Interpersonal Violence*, 25, 12, 2372-2391

2.5 Võrgustiku koosolekute edutegurid

Eesmärgid

Õppematerjali käesolevas osas keskendutakse ühele konkreetsele moodusele, kuidas koordineerida erinevate organisatsioonide koostööd perevägivalla ohvrite kaitsmisel kõrge riskiastmega olukordades, milleks on juhtumipõhine võrgustiku koosolek (JVK). Lisaks käsitletakse parima praktika näiteid selle kohta, kuidas luua ja juhtida partnerite tõhusat koostööd ja omavahelisi kokkusaamisi.

Sissejuhatus

Organisatsioonide ja asutuste koostööga on Euroopas tegeldud viimased kakskümmend aastat. Niisugused partnerlused on äärmiselt olulised ning need toimivad mitmesugustes vormides ja eesmärkidel, mis kõik on seotud tõhusama reageerimisega naistevastase vägivalla ja perevägivalla juhtumitele. Koostegevust arendatakse struktuuride tasandil, vahetades kogemusi ja viies koostöö edendamiseks ellu ühisaktsioone, korraldades koolitusi ja muid tegevusi.¹²³

Õppematerjali selles osas käsitletakse juhtumipõhist võrgustiku koosolekut (JVK), mis on partnerorganisatsioonide koostöö eriline vorm. Juhtumipõhist võrgustiku koosolekut peetakse vaid üheks meetodiks, mis lubab ohvrit kõrge riskiastmega perevägivalla olukordades paremini kaitsta. Juhtumipõhisest võrgustiku koosolekust kaugemale ulatuva koostöö puhul tuleks esimese sammuna luua ohvrile keskenduvad koostööskeemid (vt **moodul 1**). Võrgustiku koosolek ei pruugi kõigi koolitusel osalejate jaoks veel olla koheselt elluviidav lahendus. Ohvrile keskenduva võrgustiku koosoleku edutegurite tutvumise kaudu saab aga osalejaid panna mõtlema omaenda tegevuskeskkonna, ohvrite abistamise ja selle üle, missugused võiksid olla esimesed teostatavad sammud partnerite koostöö tõhustamisel oma organisatsioonist lähtudes.

JVK puhul vahetatakse informatsiooni ohvri isikliku tausta ja kõrge riskiastmega perevägivalla juhtumite puhul tuvastatud riskitegurite kohta ning koostatakse vägivalda kogenud naisele turvameetmete kava. Võrgustikutöö eeldab organisatsioonide täielikku pühendumist ja vastutustundlikku suhtumist, kuna nemad vastutavad ohvri eest, kellega tegelevad.

¹²³ WAVE network, 2006. Bridging Gaps - From Good intention to good cooperation. Manual for effective multi-agency cooperation in tackling domestic violence. Vienna <http://www.wave-network.org/start.asp?ID=289&b=15>.

JVK on osutunud silmnähtavalt kasulikuks korduva ohvristamise vähendamisel ja vägivalda kogenud naise kindlustunde suurendamisel talle pakutavate teenuste suhtes, tagades, et naiste tugisüsteem pakub ohvrile asjakohast ja piisavat toetust.¹²⁴ Asutused ja organisatsioonid peavad tegutsema koos, et oma tugiteenuste kaudu vägivalda kogenud naisi protsessi lülitada ja neid kaasata. Tuleb austada naise õigust teha ise oma elu puudutavaid otsuseid ning ei tohi langetada ühtki otsust, mis võib naise tulevikus ohtu seada.

Mida peaks teadma

Juhtumipõhise võrgustiku koosoleku (JVK) tõhususe tagavad alljärgnevad asjaolud:

- Koostööd tegevad asutused peavad kehtestama omavahelise infovahetuse korra ja ohver peab seda korda teadma. Isiklike andmete vahetamisel tuleb lähtuda õigusaktidest ja see peab piirduma riskide hindamiseks ning turvameetmete kavandamiseks vajalike faktidega.
- JVK peaks alati toimuma vägivalda kogenud naise nõusolekul. Naist tuleks teavitada sellest, missugused asutused juhtumiga tegelevad ja missugust infot vahetatakse.
- Kui äärmiselt ohtlikes ja kiiret sekkumist nõudvates olukordades loobutakse erandkorras naise nõusoleku põhimõttest, siis peab sellekohane otsus olema põhjendatud, läbipaistev ning tasakaalus õiguste kaitsmise vajadusega.
- JVK puhul peab iga juhtumiga seotud ohver olema esindatud tema enda valitud sõltumatu naiste tugiorganisatsiooni poolt. Esindamise juurde kuulub ka naise koosolekuks ettevalmistamine ja koosoleku järgselt antav tagasiside. Ilma sellise toetuseta ei saa JVK häid tulemusi anda.
- Võrgustikutöö peamiseks eesmärgideks on vägivalda kogenud naise jõustamine ja usaldustunde loomine JVK vastu.
- JVK raames toimuval turvameetmete ning abinõude kavandamisel lähtutakse vägivalda kogenud naise riskidest, vajadustest ja õigustest. Ükski meede ei tohiks võtta naiselt võimalust teha ise otsuseid, naist tegutsema sundida ega tema tulevikku ohtu seada.
- JVK saab toimida hästi üksnes juhul, kui on olemas protsessi kaasatud tugiteenuste võrgustik; see on JVK eeltingimus. Samuti ei tohiks JVK käsitleda strateegiana, millega korvatakse perevägivalda ohvritele teenuste pakkumise puudujääke.

¹²⁴ Robinson, A (2006) Reducing Repeat Victimization among High-Risk Victims of Domestic Violence, the Benefits of a Coordinated Community Response in Cardiff, Wales. *Violence against Women*, Vol.12. No. 8, Sage Publications, pp. 761-788.

Mida vägivalda kogenud naine JVKst võidab?

“Miks me hakkasime Viinis JVKga tegelema? Vägivalda kogenud naised puutuvad sageli kokku vägivalda kordumise ja süvenemisega. See on märk sellest, et ennetusmeetmed ei tööta ning vaja on tõhusamat sekkumismehhanismi. Vägivalda kogenud naist ei tohiks sundida astuma samme vägivalda tõkestamiseks; naiste ja laste kaitsmine vägivalda eest on riigi ja riigiasutuste ülesanne.” (Rosa Logari tsitaat Protect II raames 2011. aasta märtsikuus Perevägivalda Ennetuskeskuses toimunud seminaril)

Mida JVK endast kujutab?

JVK on spetsiifiline meede kõrge riskiastmega olukordadega kokkupuutuvate ohvritega tegelemiseks. JVKdel käsitletakse ühel ja samal kohtumisel uusimat infot riskide kohta, antakse hinnang ohvri vajadustele ning viiakse kokku asutused, kes ohvrile vajalikke teenuseid osutavad.

Võrgustikutöö põhieesmärgiks on ohvri turvalisus. Sellega tuleks protsessi kõikides etappides arvestada. JVK eesmärkideks on:

- jagada informatsiooni, mille eesmärgiks on suurendada ohvrite turvalisust ja heaolu ning vähendada riske ohvri tervisele olukordades, kus valitseb suur perevägivallast tulenevate kahjude või vigastuste oht;
- tuvastada, kelle jaoks vägivallatseja endast ohtu kujutab ja teha koostööd ohu vähendamiseks.
- kavandada ja rakendada ühiselt riskide maandamise ja turvatunde tõstmise meetmeid, millega toetatakse kõiki ohustatud isikuid ning vähendatakse vigastuste ja kahjustuste ohtu.
- vähendada vägivalda kordumist, vägivalda süvenemist ning tõsiseid vägivallaakte, sh naise tapmist või tapmiskatseid.
- suurendada asutuste vastutust.
- pakkuda suuremat tuge juhtumite lahendamisse kaasatud asutuste personalile.
- teostada järelevalvet kõigi JVK protsesside ja tulemuste üle tagamaks, et alati pööratakse täit tähelepanu vastutuse, vägivalda kordumise, diskrimineerimise ja mitmekesisuse küsimustele.

Nagu mainitud, on naise toetamine protsessi kõikides etappides ning tema esindamine võrgustiku koosolekul otsustava tähtsusega riskide hindamisel ja maandamisel, turvalisuse tõstmisel ning korduva vägivalla ärahoidmisel. Juhtumipõhised võrgustiku koosolekud peavad aset leidma iga riigi konkreetsetes õigusraamistikutes ning olema kooskõlas riigis pakutavate teenustega. Pole olemas ühtki konkreetset mudelit, mida saaks kõikjal Euroopas ühtmoodi rakendada.

Käesolevas õppematerjalis keskendutakse JVK erinevate mudelite kasutuspraktikast hangitud primale kogemusele; mõne jaoks on see lähtepunkt alustamiseks, mõne jaoks aga võimalus oma mudelit täiustada.

Ülesanne 2.5

Vajalikud vahendid

Pabertahvel, paber, kirjutusvahendid.

Aeg

Ülesande täitmiseks kulub 2 tundi.

Ülesande eesmärk

Aidata osalejatel mõista, millist kasu JVK tõsise vägivallaohuga silmitsi seisvatele naistele toob ja milliseid väljakutseid esitab. Kirjeldada 11 tegurit, mis tagavad JVK tõhususe. Arutada, mida teha nende praktikasse juurutamiseks.

Ettekanne/alusmaterjal

Koolitaja võib pöörduda tagasi **moodul 1, osa 1.4** juurde, kus toodi välja asutuste võrgustikutöö algatamisega seonduvad väljakutsed. Koolitajad peaksid osalejaile ütleva, et käesolevas osas vaadeldakse JVK edutegureid, mis nende õige rakendamise korral toetavad eri organisatsioonide sekkumist olukordades, kus naised ähvardavad suur perevägivalla oht.

Koolitajale

Kui õppematerjali **osa 1.4** jäi enne läbi võtmata, siis tuleks seda teha nüüd. Kui seda aga tehti, siis peaksid koolitajad osalejatele nende töö resultate meelde tuletama.

Juhised koolitusel osalejale

Grupile jagatakse kätte **jaotusmaterjal 2.5** ning teatatakse, et need sisaldavad 11 JVK tõhusust tagavat tegurit. Viimased tuginevad tagasisidele, mida andsid koolitusel osalejad ning vägivalda kogenud naised, kes olid kaasatud JVKdesse olukordades, kus neid ähvardas raske vägivalla oht.¹²⁵ Nimetatud 11 tegurit on lähtualuseks JVKde kavandamisele. Praktikapõhine tagasiside näitab, et seal, kus need on olemas, on võimalik JVKga seotud raskused ületada ning ohvritega tegeldakse kõrge riskiastmega perevägivalla juhtudel efektiivselt.

Andke osalejatele kätte **jaotusmaterjal 2.5**. Jagage osalejad väikestesse gruppidesse ja paluge igal grupil arutada 2-3 tegurit. Paluge osalejail edutegurite arutamise juures vastata järgmistele küsimustele:

Kust alustaksite, et nimetatud edutegureid praktikas kasutada? Mõelge sellele, missugused asjad peaksid iga teguri puhul paigas olema, sealhulgas näiteks meetodid, koolitusvajadus jne.

Missugused asjad juba on paigas, mis teguri arvestamist toetavad?

Mis on iga teguri juures eriliseks väljakutseks?

Kes saab teie tööd toetada? Kes teiega koostööd teeb? Kellele võiks koostöö probleeme valmistada? Kuidas te koostöö osas läbi räägite?

¹²⁵ CAADA (2011) http://www.caada.org.uk/marac/MARAC_quality_assurance.html.

Kõikidel gruppidel palutakse anda tagasisidet vastuste kohta. Seejärel jagab koolitaja osalejad uuesti väikestesse gruppidesse (soovitavalt uued grupid) ning palub igal grupil vastata järgmistele küsimustele:

Kes on partnerite koostöö puhul turvameetmete rakenduskava “omanik”?

Kas naine/ohver on kohustatud koostööd tegema?

Mis juhtub, kui ta ei taha koostööd teha?

Mis juhtub, kui ta ei anna oma nõusolekut mingi konkreetse meetme või ka kõigi meetmete rakendamiseks?

Juhised tagasisideks

Osalejatel peaks pärast koolituse seda osa tekkima kindlustunne, et reaalsete sammude astumine tõhusalt toimiva JVK väljatöötamiseks oma piirkonna/riigi vajaduste ja tingimuste kohaselt on täiesti võimalik. Julgustamaks neid, kes võrgustikutöös alles esimesi samme astuvad, kuid sellega jätkama peaks, võiks kasutada alguses käsitletud “lähtepunkte”. Ülesande teises osas pöörduvad kõik osalejad tagasi õppematerjali **moodulis 1** käsitletud põhimõtte juurde, mille kohaselt riskide hindamise ja turvameetmete rakendamise protsessi keskmes peaks olema ohver. Organisatsioonid peaksid keskenduma partnerite läbipaistvale ja avatud koostööle, kus naine on informeeritud ja jõustatud ning teda püütakse igati kaasata. Selles protsessis tuleks austada naise põhilisi inimõigusi otsustada ise oma elu üle, mis sisaldab ka tema õigust mitte anda nõusolekut ühe või ka kõigi meetmete rakendamiseks.

Jaotusmaterjal 2.5, JVK 11 edutegurit			
Tegur	Selgitus	Lähtepunkt	Eesmärk
1. Ohvrite sõltumatu esindamine ja toetamine	Juhtumi JVKle suunamise võtmeteguriteks on vägivalda kogenud naise nõusolek ja kaasatus. Iga vägivalda kogenud naist esindab JVKI naiste sõltumatu tugiteenuse pakkuja, keda naine usaldab.	Leida üles naiste sõltumatute tugiteenuste pakkujad riigis/piirkonnas, teha kindlaks lüngad ning nende ületamise võimalused.	Äärmiselt oluline on, et ohvrit pidevalt toetatakse ning teda esindaks sõltumatu esindaja, kes seab JVK igas etapis esikohale ohvri turvalisuse. See tähendab naise tõhusat toetamist koosoleku eel, tema seisukohtade, vajaduste ja õiguste esindamist kohtumise ajal, naise turvatunde rõhutamist ning tema koosoleku järgset jätkuvat informeerimist ja toetamist juhul, kui see talle tulevikus ohtu ei kujuta. Ideaalis peaks naiste tugiteenuste pakkuja olema naist toetanud ka enne JVKle saatmist ning ta peaks jätkama seda ka pärast, kui naist – loodetavasti – ei ähvarda enam suur oht, tagamaks vägivalda kogenenud naise toetamise järjepidevuse.

2. Riskide kindlakstegemine	Asutused mõistavad perevägivallaga kaasnevaid riske ning võivad kasutada mingit riskituvastuse meetodit ja spetsialisti arvamust korduva või raske vägivalla ohvri kindlakstegemiseks.	Uurige riskide kindlakstegemise meetodeid. Külastage potentsiaalseid koostööpartnereid ja tutvustage neile riskide hindamise meetodit.	Sõltumata sellest, millise asutuse poole naine pöördub, oskavad nad kõik riske algselt hinnata (vt osa 2.3). Asutus, mille poole pöörduti ohvri turvalisuse tagamiseks, rakendab asjakohaseid meetmeid, sealhulgas suunamist JVKle ning naistele spetsialiseerunud tugikeskuse. .
3. Suunamine	Asutused teavad, missugused juhtumid tuleks suunata JVKle, kuna kriteeriumid on selged ja ühiselt kokku lepitud.	Koguge kohapeal andmeid naistevastase perevägivalla kohta, st politsei poole pöördumiste arv, kohalikus varjupaigas viibinud naiste arv aastas, et saada ülevaade naistevastase perevägivalla levikust oma piirkonnas. Suure ohuga kokkupuutuvate naiste turvalisuse tõstmiseks võiksite kaaluda JVKle suunamist, kus võiks tegelda 10% kõige tõsisemate juhtumitega.	Olemas peaksid olema selged kriteeriumid, mida järjekindlalt rakendatakse ning millest pidevalt teavitatakse, et kõik suunatud juhtumid kuulatakse JVKI korralikult ära. Suunamised peaks tulema nii riigi- ja kohaliku omavalitsuse asutustelt kui valitsusvälistelt organisatsioonidelt.

4. Asutuste koostöö	Kõik asjaomased asutused peaksid vajalikul määral ning järjekindlalt JVKI esindatud olema.	Määrake kindlaks asutused, kes peaksid JVK juures olema, et JVK koosolekuid korraldama hakata. Hakake nimetatud asutustega eelläbirääkimisi pidama.	Asutused peaksid kirjalikult kinnitama, et nõustuvad JVK tööpõhimõtetega. Asutuste osalemine peaks peegeldama teie piirkonna vajadusi ja elanike mitmekesisust. Koosolekust osavõtjad peaksid info oma asutusest kätte saama, olema suutelised seda infot edasi andma ja oma asutuse nimel tegutsema.
5. Info kogumine ja jagamine	Naise konfidentsiaalsust austatakse, kuid ohu korral jagatakse olukorra kriitilisusastmele vastavat ja põhjendatud infot, tehes seda kooskõlas andmekaitseseadusega.	Teil on siseriiklikud õigusaktid, millega reguleeritakse isikuandmete avaldamist ja te peaksite enne JVK protsessiga alustamist sellekohast õigusnõu hankima. JVKd puudutavad olulised andmekaitseseaduse sätted, poliitikad ja menetlusreeglid tuleb koostööprotokolli kirja panna ning kõik partnerasutused peavad neid järgima.	Koosoleku tulemuslikkuse tagamiseks peavad JVK osavõtjad juhtumitega tutvuma ning jagama asjakohast ja juhtumi raskusastmele vastavat infot, mis aitab ohte tuvastada ning turvameetmeid kavandada. Jagatakse üksnes ohu ja turvameetmete suhtes olulist infot. Turvalisuse ja konfidentsiaalsuse tagamiseks peab alati reeglitest kinni pidama.

6. Meetmete kavandamine	Töötatakse välja meetmete kava, mis käsitleb tuvastatud riske ning sisaldab tõhusaid ja jõustava iseloomuga turvaabinõusid ohvri kaitsmiseks, et ennetada vägivalla kordumist ja süvenemist ning panna vägivallatseja oma tegude eest vastutama.	Mõelge, missuguseid meetmeid tuleks JVKI kaaluda ja missugused asutused võiksid neid meetmeid pakkuda.	Koosolekul tehakse kindlaks kõik juhtumit puudutavad riskid. Saadud info põhjal määratakse kindlaks ohvrit ähvardavad ohud, teised haavatavad isikud ja spetsialistid, sealhulgas mõjutatud isikud. Meetmete kava käsitleb tuvastatud riske ja turvameetmeid. Ohvrit tuleks informeerida naiste tugiteenuste osutajate pakutavatest sekkumismeetmetest. Asjakohaste meetmete rakendamine on iga asutuse enda ülesanne, seda ei kanta üle JVKle. Asutused ei tohiks kunagi "oodata ajani", mil JVK astub samme perevägivallast ohustatud naise turvalisuse tõstmiseks. JVKd võib võrrelda intensiivhooldusega – tavahooldus peab kogu aeg toimima, nii enne kui pärast JVKd ja selle toimumise ajal, vastasel korral ei saa JVK oma rolli täita.
---------------------------------------	---	---	--

7. Juhtumite hulk ja abiosutamise suutlikkus	JVK peaks suutma tagada, et kõik naised, keda ähvardab suur korduva ja raske vägivalda oht, saaksid kohalikust JVKlt abi.	Väga hea, kui esimesed JVKd toimuksid kord kuus, kuna kõigi juhtumite kindlakstegemine võib aega võtta. Samas tuleks olla valmis sagedamini kohtuma, kui protsessi lülitub rohkem asutusi ja tuvastatakse rohkem naisi, keda ähvardab perevägivalda suur oht.	Peab olema piisavalt ressursse, et suuta naisi JVKdel sõltumatult esindada ja toetada.
8. Võrdõiguslikkus ja mittediskrimineerimine	JVKd peaksid suutma tegelda erinevate kogukondade, sh sisserännanud, vähemusrahvustest ja põgenikustaatuses naiste ja nende lastega. JVKd peaksid tegutsema kõigi nimetatud gruppide huvides, sõltumata naiste õiguslikust või pikaajalise elaniku staatusest.	Kaasake oma piirkonnast selliseid asutusi, kes tegelevad väga erinevatest kogukondadest pärit inimestega.	JVKdele suunamised peaksid peegeldama kohaliku elanikkonna mitmekesisust. Sisserännanud, vähemusrahvusest või põgenikustaatuses naisi peaks võimaluse korral esindama niisgustele elanikkonna gruppidele spetsialiseerunud sõltumatud naiste tugiorganisatsioonid.

9. Tegevuse toetamine	JVKde tõhususe tagamiseks vajavad nad pidevalt nii koordineerimisalast- kui korralduslikku tuge.	Mõelge, kuidas JVKSid võiks korraldada, kas mõni asutus võiks panna mõne oma töötaja koosolekuid ette valmistama?	JVK tugiteenuse korraldaja peaks laiemalt teavitama kohtumiste toimumisest ning innustama asutusi sellega liituma. JVKI peaks olema üks korralduslike küsimustega tegelev isik, kes saadaks välja käsitlemisele tulevate juhtumite loetelu/päevakorra, koostaks korralikud koosolekute protokollid, peaks järke tegevuste üle ning dokumenteeriks ja salvestaks andmeid.
10. Vastutus	JVK tegevuse, jätkusuutlikuse ning aruandluse jälgimiseks ja hindamiseks oleks partnerasutuste juhid vaja regulaarselt kokku kutsuda.	Gruppi kuuluvad juhid peaks olema piisavalt kõrge positsiooniga, et mõjutada kohalikke poliitikaid ja strateegiaid. Mõelge, kuidas saaks JVKSid parimal moel oma piirkonna tegevuspraktikasse juurutada.	Juhtgrupp peaks jälgima töö korraldamist. tegelema kerkivate küsimustega ja kontrollima tulemusi. leidma lahendusi raskesti lahendatavatele probleemidele. looma sidemeid teiste koostööskeemidega, et leida ühistegevuse vorme ning vältida tegevuste dubleerimist.

11. Vägivalda kogenud naiste hinnang ja tagasiside	Vägivalda kogenud naiste ning JVKI osalenud spetsialistide hinnang ning regulaarne tagasiside on olulisteks vahenditeks, millega tagatakse JVKde tõhusus ning naiste jõustamine.	Looge tihedad sidemed asutustega, kes puutuvad kõige sagedamini kokku naistevastase perevägivalla ohvritega ning arutage, kuidas naised saaksid anda ohutult tagasisidet selle kohta, kuidas JVK mõjutas nende enda ja laste turvalisust.	Vägivalda kogenud naistelt laekunud tagasisidet ja muid andmeid analüüsitakse JVK juhtgrupi poolt ning tulemusi kasutatakse JVKde tulemuslikkuse tõstmiseks.
---	--	---	--

Lisamaterjale 2.5 juurde

Steel, N Blakeborough, L & Nicholas, S (2011) *Supporting High Risk Victims of Domestic Violence: A review of Multi Agency Risk Assessment Conferences (MARACs)*. Home Office Research Report 55. London: Home Office.

Sellega on moodul materjal 2 läbi võetud.

Moodul 2 põhiteemaks oli:

Perevägivalla ohvrite riskide hindamise ning turvameetmete kavandamise parim praktika, seejuures eriti:

- Riskide kindlakstegemise ning riskitegurite tuvastamise ja kasutamise parim praktika.
- Turvameetmete kavandamise parim praktika.
- JVKde tõhusust tagavad tegurid.

Vägivalla mõju naistele ja lastele tuleb paremini tundma õppida, toetudes uurimuste tulemustele ja praktilistele kogemustele, poliitikameetmete arengusuundumustele ning asutuste tegevuspraktikale. Arenguid mõjutavad jätkuvalt ka ulatuslikumad arutelud soolise ebavõrdsuse ning ühiskonnas aset leidva vägivalla üle.

Nagu õppematerjali alguses öeldud, lähtuvad Project II Euroopa partnerid vägivalla kui ühiskondliku probleemi käsitlemisel erinevatest lähtepunktidest ning rakendavad erinevaid lähenemisi. Õppematerjali eesmärgiks on täiustada riskide hindamise ning maandamise oskusi naisorganisatsioonide ja riigiastuste koostöös. Paljude praktikute jaoks, kes niisuguste materjalidega esmakordselt kokku puutuvad, võib see ilmselt veel kaugeks eesmärgiks jääda. Loodetavasti innustab ja motiveerib õppematerjal aga teemaga tegelema, pakkudes realistlikke ja jõukohaseid ideid uute sammude astumiseks ning edu saavutamiseks.

Õppematerjalil on palju rakendusvõimalusi ning see ei aegu, kuna koolitajad võivad lisatud jaotusmaterjale vastavalt vajadusele muuta ja toimetada, tagades nii materjalide usaldusväärsuse ning kasutuskõlblikkuse erinevate sihtgruppide kontekstis. Seejuures on äärmiselt oluline, et materjali aluspõhimõtteid ei muudetaks.

Ning lõpetuseks kordame veel üle.

Õppematerjali aluspõhimõtted

Käesolev õppematerjal toetub alljärgnevatele põhimõtetele:

- Kõik sekkumised peaksid keskenduma ohvrile.
- Põhitähelepanu on suunatud teenuste täiustamisele ning naiste ja laste turvatunnet suurendava positiivse kogemuse andmisele.
- Asutuste partnerluse ja koostöö kaudu võib suures vigastuste ja kahjustuste ohus olevaid naisi tõhusalt kaitsta.
- Sekkumised ja teenused ei tohiks kedagi diskrimineerida ning peaks hoiduma ohvrite igasugusest süüdistamisest.
- Naisel peaks võrgustikutöös ja võrgustiku koosolekul olema õigus olla esindatud naiste sõltumatute tugiteenuste pakkujate poolt, et tema vajaduste ja huvidega arvestataks.
- Lastel peaks lapse õiguste kaitsmise huvides taotlema sõltumatut eestkostet.
- Sekkumiste ja teenuste puhul tuleks lähtuda arusaamast, et naistel on õigus elada vägivallavaba elu, õigus jõustamisele ja enesemääratlusele ning õigus konfidentsiaalsusele.
- Vägivald ei ole inimese eraasi, vaid ühiskonna probleem; seetõttu ei tohiks eraelus toimepandavale vägivallale omistada väiksemat tähtsust kui muudele vägivalla vormidele.
- Ohvreid ei tohi kunagi panna tundma, et nad on toimunud vägivallas süüdi; vägivallale ei ole õigustust; vägivald tuleb lõpetada ning vägivallatsejad vastutusele võtta.

Mida iganes naistevastase vägivalla tõkestamisega tegelevad organisatsioonid ka ei teeks, peavad nad alati lähtuma nimetatud põhimõtetest. Selles suhtes on kõigi osapoolte jaoks olulisim sõnum see, et:

Vägivallavaba elu on põhiline inimõigus, mitte privileeg.

Kontaktid

Nimi	Organisatsioon	Riik	E-post	Veebileht
Rosa Logar				
Ute Rösemann	WAVE – Women Against Violence	Austria	office@wave-network.org	www.wave-network.org
Branislava	Europe			
Marvanová Vargová				
Hazel Kemshall	De Montfort University, Leicester	United Kingdom	kemshall@dmu.ac.uk	www.dmu.ac.uk
Sarah Hilder			shilder@dmu.ac.uk	
Diana Barran	CAADA – Co-ordinated Action Against	United Kingdom	diana.barran@caada.org.uk	www.caada.org.uk
Hannah Fisher	Domestic Abuse		hannah.fisher@caada.org.uk	
Albena Koycheva	Bulgarian Gender Research Foundation	Bulgaria	office@bgrf.org a.koycheva@yahoo.com	www.bgrf.org
Petra Švecová	ROSA – Centre for battered women	Czech Republic	poradna@rosa-os.cz info@rosa-os.cz	www.rosa-os.cz
Eha Reitelmann	Estonian Women's Associations Roundtable Foundation, Tallinn	Estonia	enu@enu.ee eha.reitelmann@gmail.com	www.enu.ee
Françoise Brié	FNSF, Federation National Solidarite	France	fr.brie@wanadoo.fr fnsf.siege@gmail.com	www.solidaritefemmes.org
Christine Clamens				
Constance Sciamia				
Kornelia Krieger	Women Counseling Centre Osnabrück, Frauenberatungsstelle Osnabrück	Germany	krieger@frauenberatung-os.de	www.frauenberatung-os.de/main.php
Angela Romanin	Casa delle Donne per non subire violenza	Italy	casadonne@women.it	www.casadonne.it
Urszula Nowakowska	Women's Rights Center/Centrum Praw Kobiet	Poland	urszula.nowakowska@cpk.org.pl	http://temida.free.ngo.pl
Katarína Farkašová	Alliance of Women in Slovakia	Slovakia	alianciazien@alianciazien.sk	www.alianciazien.sk
Dušana Karlovská	FENESTRA Women's Interest Association	Slovakia	dusana@fenestra.sk ; fenestra@fenestra.sk	www.fenestra.sk
Aspacia	ASPACIA Madrid Asociación para la Convivencia	Spain	asociacion-aspacia@asociacion-aspacia.org	www.asociacion-aspacia.org
Nicolás González	General Directorate for Gender Based Violence Prevention and Youth Reform (former IMRM)	Spain	violenciadegenero@carm.es	www.carm.es
Angela Beausang			info@roks.se	
Agneta Sjöqvist	ROKS, National Organisation for Women's and Girls Shelters' in Sweden	Sweden	agneta.sjoqvist@roks.se	www.roks.se
Lena Björk			lana.bjork@roks.se	

WAVE (Women Against Violence Europe)
European Network and European Info
Centre Against Violence
Bacherplatz 10/4, A-1050 Vienna, Austria

Email: office@wave-network.org
www.wave-network.org